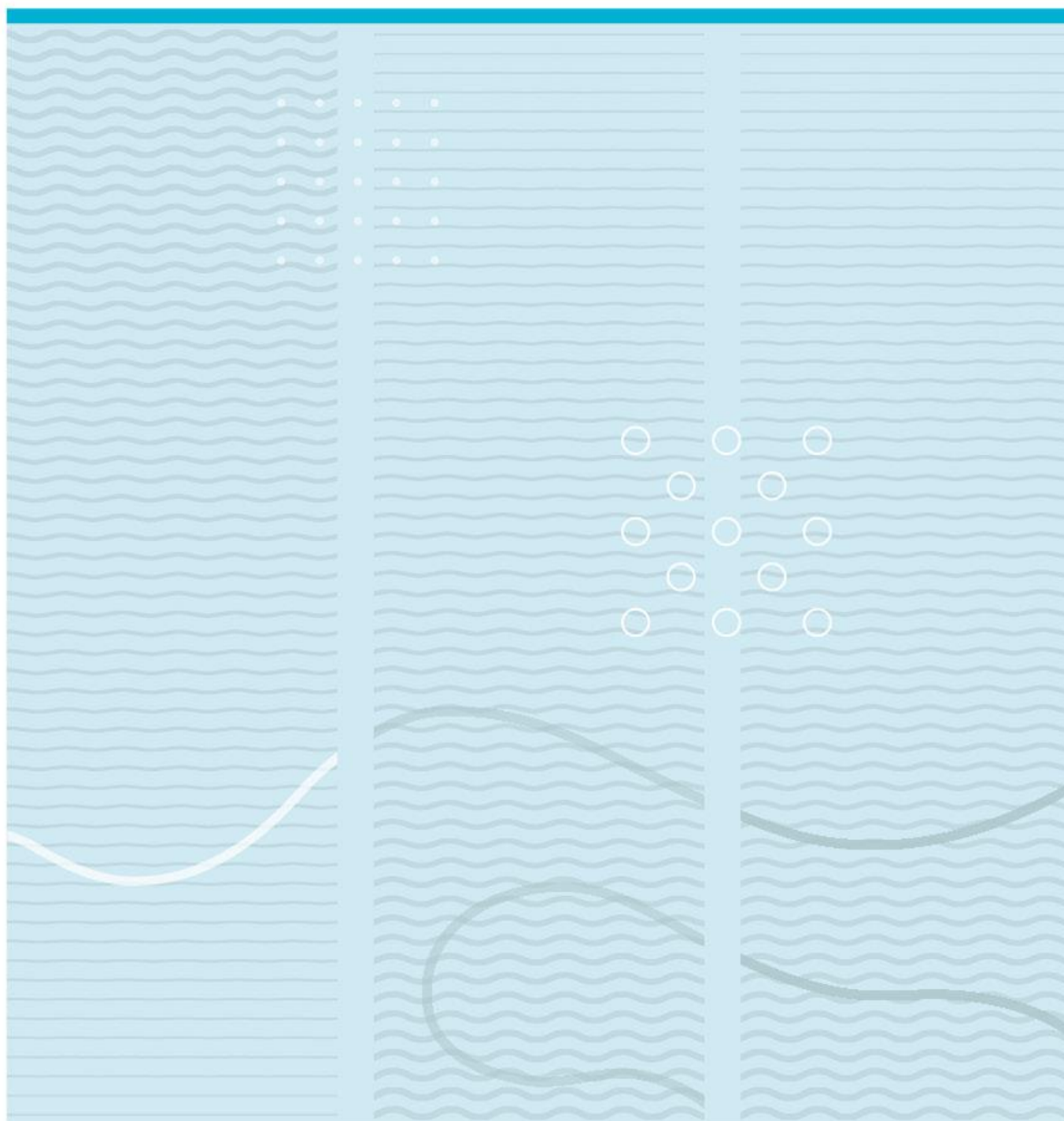


Taulant Rama

# Kosovoalbanske integreringserfaringer

En samtidshistorisk studie om migranttilværelsen og integrering





Universitetet i Sørøst-Norge  
Fakultet for USN Handelshøyskolen  
Institutt for økonomi, historie og samfunnsvitenskap  
Postboks 235  
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2021 Taulant Rama

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

# Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven omhandler integreringserfaringer hos kosovoalbanske innvandrere i Norge. Studien bygger på muntlige kilder, hvor disse kildene består av dybdeintervjuer med åtte tidligere asylsøkere. Samtlige informanter er av kosovoalbansk bakgrunn, og de innvandret til Norge på 1990-tallet under det tidligere Jugoslavias oppbrudd. Noen av informantene flyktet fra krigen i Kosovo i 1998/99, mens andre flyktet før krigens utbrudd. I tillegg til at de har asylsøkerbakgrunn, var de også kirkeasylanter, krigsflyktninger og innvandrere med andre bakgrunner. I studien belyses disse bakgrunnene, og det diskuteres hvordan hver av deres bakgrunner har påvirket tilværelsen i Norge. Bakgrunnene hadde konsekvenser for deres første år i Norge, men etter hvert forandret dette seg på vei mot tilpasningen i det nye, norske samfunnet.

For å forske på integreringserfaringene hos kosovoalbanerne er det også viktig å forske på migrantbakgrunnen deres. Innvandrere har vært utvandrere på et tidspunkt, og derfor er det viktig å drøfte migranttilværelsen. Migrantbakgrunnen til enhver innvandrer kan forklare deres utgangspunkt for integrering i mottakersamfunnet. I tillegg til drøftelsene om hvordan informantene har integrert seg i Norge, trekkes det også inn deres transnasjonale forbindelser. Selv om innvandrere bor i nye mottakersamfunn, opprettholder de forbindelser med hjemlandet. På bakgrunn av dette er problemstillingen:

*Hvordan har kosovoalbanske asylsøkere integrert seg i det norske samfunnet? Hvordan påvirker bakgrunnen deres fra Kosovo integreringserfaringene i Norge? Er det noen forskjeller mellom kosovoalbanerne seg imellom, og hva har forskjellene hatt å si for integreringsprosessen? Har deres diasporatilknytninger og transnasjonalitet påvirket integreringsprosessen i Norge, i så fall på hvilken måte?*

Det anvendes migrasjonsteorier i oppgaven for å besvare problemstillingen. Allmenne push-/pull-modeller brukes i drøftingen om migrantbakgrunner, mens samfunnsmedlemskapsteorien ligger til grunn for analysen av integreringsprosessen. Det mangler forskning om den kosovoalbanske innvandrergruppen i Norge, og derfor sammenlignes integreringserfaringene til kosovoalbanerne sammen med andre innvandrergrupper, som den bosniske, tyrkiske og pakistanske innvandrergruppen.

# Innholdsfortegnelse

<b>Sammendrag</b> .....	<b>ii</b>
<b>Innholdsfortegnelse</b> .....	<b>iii</b>
<b>Forkortelser</b> .....	<b>v</b>
<b>Forord</b> .....	<b>vi</b>
<b>1 Innledning</b> .....	<b>1</b>
1.1 Problemstilling .....	2
1.2 Litteratur og tidligere forskning .....	3
1.3 Arkiv .....	7
1.4 Utvalget og intervjuprosessen .....	7
1.5 Metode .....	9
1.6 Migrasjonsteori .....	11
1.6.1 Integrering og assimilering .....	12
1.6.2 Diaspora .....	14
1.6.3 FNs flyktningkonvensjon .....	15
1.7 Disponering av oppgaven .....	16
<b>2 Kort historie om Kosovo</b> .....	<b>17</b>
2.1 Informantenes bakgrunn .....	21
2.1.1 Geografisk bakgrunn .....	21
2.1.2 De sosiale forholdene .....	22
2.1.3 De politiske forholdene .....	24
2.1.4 Religionspåvirkning i samfunnet .....	25
2.1.5 Arbeids- og utdanningserfaringer .....	27
<b>3 Kosovoalbanske innvandrere i 1993 og 1998/99</b> .....	<b>29</b>
3.1 Kirkeasylsaken i 1993/1994 .....	29
3.2 Bosnia- og Kosovoflyktningene .....	31
<b>4 P/p-m og informantenes migrantbakgrunner</b> .....	<b>35</b>
4.1 Mikro-, makro- og mesonivået .....	38
4.2 Flyktningkonvensjonen og repatriering .....	40
<b>5 Samfunnsmedlemskapet – sosialt, kulturelt og politisk</b> .....	<b>42</b>
<b>6 Det sosiale medlemskapet</b> .....	<b>44</b>
6.1 Tilgangen til sosialt medlemskap .....	45
6.2 Språk .....	50
6.2.1 Morsmål .....	52

6.3	Erfaringer med asyl- og integreringspolitikk .....	55
6.4	Transnasjonale forbindelser i sosialt medlemskap .....	58
6.5	Diaspora-tilknytninger og drømmen om tilbakevending .....	61
<b>7</b>	<b>Det kulturelle medlemskapet .....</b>	<b>65</b>
7.1	Religion.....	65
7.2	Integreringserfaringer når en er «immigrant uten land» .....	69
7.3	Hvordan har omdømmet påvirket informantene? .....	72
<b>8</b>	<b>Det politiske medlemskapet .....</b>	<b>78</b>
8.1	Politisk deltakelse og mangelen på deltakelse .....	79
8.2	Transnasjonale bånd i politisk medlemskap .....	82
<b>9</b>	<b>Konklusjon .....</b>	<b>85</b>
9.1	Fremtidig forskning .....	89
	<b>Litteraturliste .....</b>	<b>90</b>
	<b>Nettsider (uten publiseringsdato) .....</b>	<b>94</b>
	<b>Statistikkbanken.....</b>	<b>94</b>
	<b>Arkiv .....</b>	<b>95</b>
	<b>Muntlige kilder.....</b>	<b>95</b>
	<b>Vedlegg.....</b>	<b>95</b>

## Forkortelser

Språket i forkortelsene varierer mellom albansk, engelsk og norsk etter hvor anerkjente forkortelsene er i norsk- og engelskspråklig litteratur.

ASK Agjencia e Statistikave të Kosovës (Statistikkbyrået i Kosovo)

DnH Den norske Helsingforskomité

EU Den europeiske union

FN De forente nasjoner

IICK The Independent International Commission on Kosovo

KFOR Kosovo Force

KVM Kosovo Verification Mission

LDK Lidhja Demokratike e Kosovës (The Democratic League of Kosovo)

NATO North Atlantic Treaty Organization

NOAS Norsk organisasjon for asylsøkere

OSSE Organisasjonen for samarbeid og sikkerhet i Europa

P/p-m Push/pull-modell

SSB Statistisk sentralbyrå

UCK Ushtria Çlimentare e Kosovës (Kosovos frigjøringshær)

UDI Utlendingsdirektoratet

UNE Utlendingsnemnda

UNHCR The United Nations High Commissioner for Refugees

UNMIK The United Nations Mission in Kosovo (FNs midlertidige administrasjon i Kosovo)

# Forord

Det har vært en glede å være en som har bidratt med å utvide forskningen om den kosovoalbanske befolkningen i Norge. Før skriveprosessen begynte var det usikkerhet knyttet til å skrive en masteroppgave i historie om denne innvandergruppen, fordi det er ikke mange som har skrevet om kosovoalbanerne i Norge. Nå som oppgaven er ferdig er jeg stolt over at den er ferdigstilt, og det har vært givende å skrive om temaet. Jeg håper at fremtidige studenter og forskere finner nyttige områder å bygge videre på i denne samtidshistoriske studien om kosovoalbanere i Norge.

De som fortjener mest ros for at oppgaven kunne ferdigstilles er informantene. Uten deres deltakelse i prosjektet kunne jeg ikke gjort dette. Jeg er takknemlig for alle som stilte opp i intervjuene. Takk for at dere tok meg imot med åpne armer i deres hjem, takk til alle som tok seg tid for å snakke med meg, og takk for at dere deltok i prosjektet.

Jeg må også takke professor James Godbolt for veiledningen. James holdt aldri igjen når det kom til konstruktiv kritikk av oppgaven. Han tok seg alltid tid for å lese gjennom oppgaven for å fortelle meg alt som kunne forbedres. Takk for alle de interessante diskusjonene vi hadde på Bakkenteigen om migrasjon og integrering.

Avslutningsvis ønsker jeg å takke foreldrene mine, søsknene mine og samboer for kontinuerlig støtte og kjærighet i et studieår preget av Covid-19 pandemien. Dere sørget alltid for at jeg tok tak i situasjonen da oppgaveskriving ikke var det mest fristende å holde på med.

Horten, 18.05.2021

Taulant Rama



# 1 Innledning

1990-tallet markerte et tiår med dødelige konflikter for regionene i det tidligere Jugoslavia, der Europa ble vitne til de blodigste krigene på kontinentet siden andre verdenskrig. Døden av den kommunistiske diktatoren Josip Broz Tito, førte til politisk og økonomisk ustabilitet i Jugoslavia. Flere av områdene i den tidligere føderalrepublikken ønsket selvstyre, som utover 1990-tallet førte til ulike kriger og konflikter. Selv om Jugoslavia brøt opp på 1990-tallet, forsøkte sentralmakten i Serbia å bevare de jugoslaviske riksgrensene. Av alle krigene og konfliktene som foregikk i det tidligere Jugoslavia, var Bosnia og Kosovo sterkest preget av krigene. Krigene stod for ødeleggelser av samfunnene, intern og internasjonal flukt, etnisk rensning og folkemord.

Temaet i denne oppgaven handler om kosovoalbanske innvandrere som immigrerte til Norge på 1990-tallet. Albanere har vært en del av befolkningen i Norge siden 1970-tallet, da et fåtall av albanske arbeidsinnvandrere fra Nord-Makedonia immigrerte til Norge.<sup>1</sup> Da Norge mottok jugoslaviske arbeidsinnvandrere på 1960-tallet, var det også kosovoalbanere i denne gruppen.<sup>2</sup> De albanske innvandrerne immigrerte i forskjellige stadier. I perioden 1986-1989 kom det om lag 13 000 kosovoalbanere til Norge. Fra 1989 til 1997 kom det 6000 personer, og like mange personer kom i krigstiden 1998-1999.<sup>3</sup> Om lag halvparten av de 6000 krigsflyktningene repatrierte. I alle disse migrantgruppene finnes det ulike typer migranter, fra økonomiske migranter til asylsøkere og flyktninger.

Det er flyktningenes integreringserfaringer og opplevelser som hovedsakelig utforskes i denne oppgaven.<sup>4</sup> I tillegg utforskes erfaringene til kosovoalbanere med annen migrantbakgrunn. Begrunnelsen for å undersøke flyktningenes integreringserfaringer, gjenspeiles ved integreringsforskeren Cora Døving's utsagn: «Uten kunnskap om erfaringene til migranter og flyktninger (...) er det vanskelig å finne veien til et godt integrert samfunn.»<sup>5</sup> Det er viktig å inkludere integrerings- og migrasjonserfaringene til de kosovoalbanske innvandrerne som

---

<sup>1</sup> Nauni, 2009: 23: I 1984 var det om lag 200 albanere fra Nord-Makedonia i Norge. Se Backer, 1984: 3 for førstehåndsberetninger om de første albanerne i Norge.

<sup>2</sup> Pettersen, 2009: 162: Forfatter henviser til at noen av disse innvandrerne har registrert at de har innvandret fra Kosovo i ettetid av Kosovos selvstendighet i 2008.

<sup>3</sup> Nauni, 2003: 103

<sup>4</sup> «Konvensjonsflyktning» anvendes i kontekster der FNs flyktningkonvensjons juridiske definisjon for flyktninger er relevant. Se kap. 1.6.3 for en redegjørelse om definisjonen.

<sup>5</sup> Døving, 2009: 16

immigrerte før krigens utbrudd i 1998, ettersom det kosoviske samfunnet var preget av vold og diskriminering i flere år før krigen.

Motivasjonen for å forske på den albanske innvandrerguppen stammer fra oppmerksomheten innvandrerguppen har fått av media, litteratur og forskning. Mange eldre mennesker i Norge kan vite noe om Kosovo, ettersom media ga krigen i Kosovo vesentlig oppmerksomhet. Dog er den største motivasjonsfaktoren at kosovoalbanernes egne erfaringer med integrering i det norske samfunnet er alt for lite belyst i forskning og faglitteraturen, også sammenlignet med andre innvandrergupper. En slik oppgave som drøfter kosovoalbanernes integreringserfaringer, bidrar med å belyse innvandrerguppens historie. En historisk fremstilling om den kosovoalbanske innvandrerguppen i Norge vil også kunne skaffe et bredere grunnlag for fremtidig migrasjonsforskning.

## 1.1 Problemstilling

Målet med oppgaven er å kartlegge og drøfte hvordan kosovoalbanerne i Norge har integrert seg i det norske samfunnet. Det mangler historiske studier om integreringen av kosovoalbanere. Media har bidratt med å belyse kosovoalbanernes opplevelser fra tiden med flyktningkriser og krig i Kosovo, men ellers er det rettet lite oppmerksomhet mot denne innvandrerguppen i norsk forskning.<sup>6</sup> Derimot kan forskning om andre innvandrergupper vise vei når en skal forske på den kosovoalbanske befolkningen. Det er mulig å finne svar på hvordan kosovoalbanerne har integrert seg i det norske samfunnet ved å forske på: bakgrunnen deres fra Kosovo under Jugoslavia, migranttilværelsen, integreringserfaringene og båndene de har til hjemlandet i samtiden. Derneft låter problemstillingene slik:

*Hvordan har kosovoalbanske asylsøkere integrert seg i det norske samfunnet? Hvordan påvirker bakgrunnen deres fra Kosovo integreringserfaringene i Norge? Er det noen forskjeller mellom kosovoalbanerne seg imellom, og hva har forskjellene hatt å si for integreringsprosessen? Har deres diasporatilknytninger og transnasjonalitet påvirket integreringsprosessen i Norge, i så fall på hvilken måte?*

Behovet for avgrensning i oppgaven fører til at det hovedsakelig settes søkelys på to grupper; kirkeasylantene og krigsflyktingene. For å nyansere diskusjonen om kosovoalbanernes erfaringer

---

<sup>6</sup> Å undersøke mediens omtale av kosovoalbanere er ikke oppgavens formål. Se Nauni, 2009: 9 for diskusjon om hvordan albanerne var fremstilt i media. Forfatteren hevder at mediene fremstilte kosovoalbanere som frihetskjemper før krigen, men etter krigen var de fremstilt som kriminelle menn med tilknytninger til europeiske narkotikaligaer.

har jeg også tatt med erfaringer fra innvandrere som migrerte hit i samme periode, men som ikke var en del av de tre gruppene. De kosovoalbanske innvandrerne som kom før 1990-tallet, og etter Kosovokrigens slutt i 1999, tas dermed ikke med. For de kosovoalbanske flyktingene, på lik linje som de bosniske flyktingene, har familiegjenforening vært begrenset i ettertid av krigene.<sup>7</sup>

## 1.2 Litteratur og tidligere forskning

Det finnes ikke mye litteratur om albanere i Norge. Det gjelder for hele den albanske innvandrergruppen, uavhengig av landbakgrunn og tidsperiode for innvandring. En del av informasjonen og forskningen om kosovoalbanere i Norge finner en fra 1990-tallet, en tid som var preget av flukt og migrasjon. I denne tidsperioden var myndighetene og mediene opptatte av datidens flyktning- og asylpolitikk. Krigene i det tidligere Jugoslavia og NATO-intervensjonen i Kosovo er utenrikspolitiske temaer som kom til å utløse engasjement fra myndighetene.

Statsforvaltningen og ulike organisasjoner arbeidet for å løse å løse problemene knyttet til konsekvensene av krigene på Balkan. Det har bidratt med å utvide litteraturgrunnlaget om emnet. De humanitære organisasjonene knyttet til veldedig arbeid i Kosovo under 1990-tallet har også arbeidet for å belyse samfunnsproblemene i Kosovo fra den tiden. Som et resultat av den begrensede litteraturen i Norge om innvandrergruppen, anvendes det noe forskning fra sentraleuropeiske land. Det fordi albanere utgjør en vesentlig andel av innvandrerbefolkningen i Sveits og Tyskland, og der er litteraturen om innvandrergruppen betraktelig større.<sup>8</sup>

Den viktigste forskningslitteraturen om kosovoalbanere i Norge stammer fra den norskalbanske sosiologen Anila Nauni. Hovedfagoppgaven – *Migration, Identity and Adaptation : The case of Kosova-Albanian youths and their parents in Oslo* - handler om kosovoalbanske barns migranttilværelse i Oslo. Nauni ser på hvordan unge albanere utviklet identiteten sin i en storby utenfor hjemlandet, og hvordan målgruppen håndterte tilpasningen i det norske samfunnet.<sup>9</sup> Diskusjonene med informantene i oppgaven tar utgangspunkt i migranttilværelsen, som kan være hjelpelig i arbeidet med denne oppgavens informanter. Nauni bruker kvalitative dybdeintervjuer som metode med ulike kilder, i tillegg til ulike offentlige dokumenter.<sup>10</sup>

---

<sup>7</sup> Pettersen, 2009: 169

<sup>8</sup> Iseni, 2013: 230 og Destatis, 2019: 66: I Sveits og Tyskland er det totalt over 500 000 albanere. Ifølge SSB, 2019: tabellnummer 09817 er det over 16 000 kosovoalbanere i Norge.

<sup>9</sup> Nauni, 1999: 7

<sup>10</sup> Ibid: 56

Naunis doktorgradsavhandling – «*De snakker med hjertet i hendene*» : *Kosovoalbanske unge menn i Norge : En sosiologisk studie om identitet, maskulinitet og sosial tilhørighet* - analyserer unge albanske menn som en innvandrergroupe. Der forskers det på hvordan det norske samfunnet påvirker identitetsdannelsen deres.<sup>11</sup> Avhandlingen er den mest omfattende forskningen om kosovoalbanere i Norge og tar for seg albanernes innvandrerbakgrunn, deres bakgrunn fra Kosovo og medias omtale om dem. Analysen utføres ved drøftelser av begrepene «identitet», «tillit» og «maskulinitet». Forskningen til Nauni har brakt fram viktige kunnskaper om migranttilværelsen for albanere i Norge, som er nyttige for denne undersøkelsen. I tillegg bidrar forskningen med erfaringer, med både metoden og begrepsbruken som en rettesnor for dette arbeidet.

Rakel Solbus masteroppgave i sosiologi – *Brudd eller konsistens? Tidligere kirkeasylanter rekonstruksjon av livshistorie* – er en oppgave som handler om kosovoalbanere i Norge, da denne oppgaven senteres rundt kosovoalbanske kirkeasylanter. Solbu utførte en kvalitativ studie for å forske på hvilke strategier målgruppen brukte for «å skape kontinuitet i et livsløp preget av brudd (...)», altså i tiden med kirkeasyl.<sup>12</sup> Det som er viktig med Solbus oppgave er at oppgaven har informantene i sentrum, og problemstillingene tar utgangspunkt i kirkeasylantene selv.

For å nyansere drøftingene om kosovoalbanernes integrering anvendes masteroppgaver som handler om andre innvandrergrouper integreringserfaringer. Marit Christensens masteroppgave i sosiantropologi – *Grenser for identifikasjon : Politisk deltakelse blant norsktyrkere* – drøfter hvordan tyrkiske innvandrere i deres hverdagsliv deltar i både norsk og tyrkisk politikk.<sup>13</sup> Transnasjonale forbindelser er altså en sentral del av forfatterens drøftelser. Christensens drøftelser om den tyrkiske gruppen er til hjelp for sammenligning i diskusjonene om kosovoalbanerens integrering innenfor samfunnsmedlemskapet.

Amar Talics masteroppgave i historie – *Hvorvidt vokste det frem et bosnisk immigrantsamfunn i Norge som følge av flyktningstrømmen som startet i 1992, i lys av førstegenerasjons nordmenn med innvandrerbakgrunn fra Bosnia-Hercegovina?* – drøfter hvordan bosniske flyktninger har integrert seg i det norske samfunnet. Som andre bøker og tidligere forskning er diasporabegrepet og transnasjonale forbindelser tatt hensyn til i drøftingene, som er passende for drøftingene i denne oppgaven.

---

<sup>11</sup> Nauni, 2009: 8

<sup>12</sup> Solbu, 2007: III

<sup>13</sup> Christensen, 2012: 3-4

Grid Eidems masteroppgave i historie – «*Altså, Ungarn er som min mor og Norge er som min kjæreste*» : *Den ungarske migrasjonen til Norge i 1956/57* – er en oppgave som utforsker den ungarske innvandringen til Norge på midten av 1900-tallet. På lik linje som kosovoalbanerne i Norge, er ungarerne også en gruppe som har hatt relativt lite oppmerksomhet i norsk forskning.<sup>14</sup> Oppgaven fungerer som inspirasjon for hvilke metoder og problemstillinger en kan bruke for å forske på en innvandrerguppe som har lav oppmerksomhet i forskning ellers.

Knut Kjeldstadli bok - *Sammensatte samfunn : Innvandring og inkludering* - anvendes for å bredere forstå hva integrering handler om i Norge. Kjeldstadli diskuterer hvordan migrasjon påvirker samfunnet, hvordan en kan måle integrering, og veien videre for det mangfoldige samfunnet i Norge. Ifølge Kjeldstadli kan en måle integrering ved å bruke teorier om sosialt, kulturelt og politisk medborgerskap, som forfatteren kaller «samfunnsmedlemskapet». Samfunnsmedlemskapsteorien gir oppgaven teoretisk forankring og fungerer som et redskap for å kategorisere empirien. James Godbolts bok – *Nesten norsk : Det flerkulturelle Drammen 1970-2020* – har tatt i Kjeldstadli teorier om samfunnsmedlemskapet i studien om innvandrerne i Drammen. Boken står som en av de få, norske historiefaglige bøkene som bredt drøfter innvandring i en norsk by. Godbolts mål er å vise hvordan lokalbefolkningen og innvandrerne i Drammen har tilpasset seg den flerkulturelle hverdagen.<sup>15</sup>

Analysen bygger også på annen samfunnsvitenskapelig litteratur om integrering. Cora Døvings bok – *Integrering : Teori og empiri* – diskuterer integrasjonsbegrepet og viser eksempler på integrasjonsprosesser, blant annet hvordan innvandrergruppers transnasjonalitet påvirker integreringsprosessen.<sup>16</sup> Jon Rogstads bok – *Demokratisk fellesskap : Politisk inkludering og etnisk mobilisering* – handler om politisk deltakelse hos etniske minoriteter, og diskuterer hvorfor deltakelsen er lav og varierer hos innvandrergruppene. Det tas også opp hvordan politisk deltakelse for minoriteter er tilknyttet til minoriteters deltakelse i ulike samfunnsområder.<sup>17</sup> Rogstads kildegrunnlag består av både kvantitative og kvalitative kilder, med over 1300 tyrkiske, bosniske, pakistanske og norske prosjektdeltakere.

I redegjørelsen om Kosovos historie brukes norske og internasjonale bøker. Noel Malcolms bok - *Kosovo: A Short History* – forklarer på hvilken måte Kosovos historie handler om både albaneres og serberes historie. Historikeren bygger på forskningen gjort av albanske, serbiske og tyrkiske

---

<sup>14</sup> Eidem, 2010: 1

<sup>15</sup> Godbolt, 2020: 10

<sup>16</sup> Døving, 2009: 7

<sup>17</sup> Rogstad, 2007: bokomslag

historikere, i tillegg til at han utfordrer historiebruken om Kosovo. Boken har nemlig vært omstridt for akademikere med tilknytning til Serbia. Malcolm advarer mot historiografiske utskeielser, og slike utskeielser er voldsomme og preger debattene om krigene på Balkan.<sup>18</sup>

De ulike bøkene til Svein Mønnesland er også en del av den historiske redegjørelsen i oppgaven. Historikeren er en av de fremste i Norge med kjenskap til politikken på Balkan. Bøkene - *Før Jugoslavia og etter -*, og - *Kosovo* – er begge bøker som presenterer den historiske bakgrunnen for konflikten i Kosovo. I tillegg brukes William Joseph Buckleys bok *Kosovo : Contending Voices on Balkan Interventions*. Boken består av en samling med artikler utgitt av ulike balkaneksperter. Artikkelen diskuterer de ulike faktorene for konflikten: historien for oppstanden til konflikten, gnistningene mellom Serbia og Kosovo og fremtidige løsninger for Kosovo.<sup>19</sup>

Grete Brochmanns bidrag i - *Norsk innvandringshistorie : i globaliseringens tid 1940-2000* - brukes i oppgaven for diskusjonen om norsk asyl- og innvandringspolitikk på 1990-tallet. Forfatteren nevner *ikke* albanerne ofte i boka, men boken belyser godt den historiske konteksten for datidens innvandringspolitikk. Brochmanns og Knut Kjeldstadlis bok – *Innvandringen til Norge : 900-2010* – diskuterer de samme områdene med en oppdatering på den nyeste forskningen fra perioden 2000-2010. I tillegg anvendes Einar Vetviks og Torunn Omlands rapport – *Kirkeerfaring med kirkeasyl* – som har som mål å forklare kirkeasyl gjennom menighetenes sentrale aktører, som prestene og menighetsrådslederne.<sup>20</sup> Jan-Paul Brekkes rapport – *Kosovo-Norge, tur og retur : Midlertidig opphold for kosovoflyktninger* – diskuterer hvordan flyktningpolitikken ovenfor kosovoalbanerne fungerte mot slutten av 1990-tallet. Rapporten inneholder diskusjoner om regjeringens politikk overfor gruppen, men inkluderer ikke betraktninger fra kosovoalbanere selv.<sup>21</sup>

Forskning fra sentraleuropeiske land bidrar til denne undersøkelsen med å nyansere analysen av informantenes erfaringer i Norge. Det blir mulig å sammenligne med erfaringene til den albanske diasporaen i Europa. Lumnije Kadrius artikkel «Kosovo Albanian Diaspora(...)» anvendes for å forklare hvordan den albanske diasporaen kan forstås innenfor de mange definisjonene til begrepet «diaspora».<sup>22</sup> Kadrius doktorgradsavhandling i europeisk etnologi – *Family affairs while on holiday : Practising holidays and keeping family ties in the Kosovo Albanian diaspora* – forsker på hvordan kosovoalbanere i diasporaen bruker ferier for å styrke sine politiske og sosiale bånd til

---

<sup>18</sup> Miller, 1998

<sup>19</sup> Forfatterens diskusjoner om Kosovos fremtidige status er noe utdatert, da det er over 20 år siden disse diskusjonene fant sted. Mye har skjedd angående Kosovos status i mellomtiden, eksempelvis med selvstendighet for Kosovo.

<sup>20</sup> Vetvik & Omland, 1997: 13

<sup>21</sup> Brekke, 2002: 12

<sup>22</sup> Kadriu, 2019: 56

Kosovo.<sup>23</sup> Forfatteren intervjuet albanere fra Canada, Frankrike, Sveits, Sverige, Tyskland, USA og Østerrike, som gir et rikt bilde over kosovoalbaneres transnasjonale forbindelser. Bashkim Iseni, som jobber hos Det sveitsiske forumet for migrasjons- og befolkningsstudier ved Universitetet i Neuchâtel, har i sin artikkel «Albanian-speaking transnational populations in Switzerland(...)» sett på den albanske diasporaen. Han diskuterer kontinuitetene og skiftene ved de transnasjonale forbindelsene til de albanskspråklige innvandrerne i Sveits.<sup>24</sup>

### 1.3 Arkiv

Emnet om kosovoalbanere i Norge preges ikke av rikdom hos arkivene. Dog finnes det relevant arkivmateriale hos Riksarkivet. Noe er taushetsbelagt og utelatt for offentligheten, og det er forskjeller på hvilke tidsperioder materialet omhandler. Hos Riksarkivet finnes arkivene til Den norske Helsingforskomité og Kirkens Nødhjelp. Kildene herfra gir viktige opplysninger om krigen i Kosovo.

Justisdepartementets arkiver kunne vært brukt i denne oppgaven, men det er krevende å få tilgang til arkivene. Det er sjeldent departementet gir tilgang til masterstudenter, da arkivene reserveres for etablerte forskere.

### 1.4 Utvalget og intervjuprosessen

Alle informantene i denne oppgaven er av albansk opphav med fødested i Kosovo, som betyr at alle informantene er førstegenerasjonsinnvandrere.<sup>25</sup> Samtlige immigrerte til Norge på 1990-tallet av ulike grunner, og er derfor førstehåndsberetninger. Kriteriene for å delta i prosjektet var at informanten var en myndig person, som var tidligere kirkeasylant eller krigsflyktning.

I rekrutteringsprosessen kontaktet jeg først bekjente, der flere stilte opp for å delta i prosjektet (to kvinner og to menn). De fire, resterende informantene kom jeg i kontakt med via Facebook-gruppen «Shqiptar I Norge».<sup>26</sup> Der publiserte jeg et innlegg om prosjektet og spurte om noen ville delta som informanter. Fire menn i utvalget kontaktet meg via Facebook og meldte seg for deltakelse. Alle

---

<sup>23</sup> Kadriu, 2015: 11

<sup>24</sup> Iseni, 2013: 228

<sup>25</sup> Andreassen, 2008: «En innvanderer er en person som fysisk har «vandret inn» til Norge, og som ikke har foreldre eller besteforeldre som er født her i landet.» Det er viktig å nevne at SSB ikke lenger bruker begrepet «førstegenerasjonsinnvanderer» i sine statistikker og publikasjoner, der begrepet er erstattet med «innvanderer». Imidlertid bruker fortsatt integrerings- og migrasjonsforskere begrepet «førstegenerasjonsinnvanderer» i sine publikasjoner.

<sup>26</sup> Det er en privat og lukket gruppe for albanere i Norge.

informantene er over 30 år gamle, der den yngste informanten er 33 og den eldste informanten er 65. Samtlige informanter er foreldre, med barn som ikke er myndige og barn som er godt voksne. I utgangspunktet ønsket jeg en likestilt kjønnsfordeling i utvalget, men slik har det ikke blitt. Facebook-innlegget brakte mye engasjement hos gruppens medlemmer, men det var få kvinner som meldte seg.

Som et resultat av avgrensningen har det ikke vært plass til å inkludere alle som ønsket å delta i prosjektet. Dette gjelder spesielt for personene som meldte seg for deltakelse i Facebook-innlegget. Eksempelvis var det mange som ønsket å delta, men som ikke er tidligere kirkeasylanter eller krigsflyktninger, som betyr at de var utenfor kriteriene.

Under noen av intervjuene var det enklere for informantene å forklare situasjoner og erfaringer med albanske fraser og uttrykk, og det har derfor vært en fordel å kunne tale det albanske språk. Samtidig ønsket de fleste informantene å snakke norsk intervjuene. Bare to informanter snakket albansk under samtalene. I utgangspunktet var det ønsket å gjennomføre intervjuene i informantenes hjem, slik at de kunne føle seg mest komfortable som mulig. Av ulike grunner fant intervjuene sted i ulike plasser. Fire av intervjuene fant sted hjemme hos informantene, to av dem fant sted i hjemmet mitt, ett i et bibliotek, og ett intervju fant sted via Zoom pga. Covid-19-pandemien.

Alle informantene fikk tilsendt informasjonsskriv og intervjuguide da de meldte interesse for deltakelse. De fleste informantene hadde ikke satt seg dypt inn i innholdet i informasjonsskrivet og intervjuguiden før intervjuene, men de var komfortable og viste forståelse for hva deltakelsen innebærer. Det var viktig for meg at informantene skulle føle seg mest komfortabel som mulig i samtalene. Før intervjuene begynte fortalte jeg dem at de kunne snakke om hva de ville selv, og at de når som helst kunne trekke seg hvis de følte seg ukomfortable. Jeg påpekte at taleopptakeren kunne slås av ved deres ønske, men ingen av informantene ba om det. Intervjuguiden var ikke fulgt til punkt og prikke, da den fungerte mer som et kontrollerende verktøy om samtalene sklei ut av relevante kontekster. Noen språklige justeringer måtte jeg gjøre for å få transkripsjonene til å framstå som mer forståelig, men uten å minske autentisiteten ved sitatene.

Under samtalene med informantene var det naturlig for dem å trekke inn barnas, altså etterkommernes, opplevelser med integrering. Det har gitt et inntrykk om at for kosovoalbanske førstegenerasjonsinnvandrere er deres egne barns opplevelser viktig for egen integrering. Det har ellers ikke vært tid eller kapasitet til å trekke inn etterkommernes erfaringer. Imidlertid har jeg



kunnet benytte meg av Naunis hovedfagsoppgave og doktoravhandling, som inkluderer kosovoalbanere i forskjellige aldre, fra barn til voksne mennesker.

## 1.5 Metode

Arbeidsmetoden bygger på muntlige intervjuer med kosovoalbanere i Norge, som har vært asylsøkere. Valget om å anvende intervju som metode kommer av at det kan være nyttig å bruke muntlige kilder i samtidshistoriske drøftinger. Å arbeide med muntlige kilder kan gi gode svar for oppgavens problemstillinger, ettersom svarene drøftes sammen med arkivmateriale, tidligere forskning og relevant litteratur.<sup>27</sup> En arbeidsmetode basert på muntlige kilder er best egnet for å besvare oppgavens problemstillinger ettersom litteraturen og arkiv om kosovoalbanere i Norge er begrenset, eller ikke tilgjengelig.

Bruken av denne metoden passer også med utgangspunktet for forskningen og målgruppen selv. Det går tilbake til tradisjonen for «oral history», hvor denne forskningsmetoden har som mål å belyse historien til mennesker uten økonomisk og sosial makt.<sup>28</sup> Et av målene med «oral history» er at samspillet mellom forskeren og informanten danner et særegent historisk materiale. Slik kan jeg selv bidra med å skape et historisk materiale om den kosovoalbanske innvandrerguppen.

Målet med å bruke denne arbeidsmetoden er ikke å finne ut av hva som «egentlig» skjedde. Jeg er heller interessert å kjenne til informantenes egne erfaringer, der deres fortellinger kan danne et bilde for meg å tolke i lys av problemstillingene. Forskeren Jostein Lorås hevder at: «Måten informanten komponerer og presenterer fortellingen på, kan uttrykke noe vesentlig om normer og verdier i kulturen. Intervjuopplysninger avspeiler derfor ikke subjektiv virkelighet (...)»<sup>29</sup> Derfor er det viktig å være bevisst på måten informantene forteller om erfaringene sine på.

Selv om målene med intervjuene ikke er å finne «sanne» vitnesbyrd, er det samtidig viktig å ta hensyn til faktaene informantene presenterer. Eksempelvis stilles det spørsmål om informantenes bakgrunn i Kosovo da de levde under Jugoslavia. Faktaene om hva som «egentlig» skjedde i de jugoslaviske regimene varierer nemlig fra folket som gikk gjennom det, og autoritetene som stod for handlinger ovenfor folket. Informanter kan gi gode svar på hvordan livet egentlig var, og

---

<sup>27</sup> Grove & Heiret, 2018: 123

<sup>28</sup> Ibid: 124

<sup>29</sup> Lorås, 2007: 436

intervjuren bør veksle mellom bruken av informantenes fakta og andre kilder for å finne forklaringer på kulturelle betydninger.<sup>30</sup>

Dette henger sammen med bruken av kilder som beretninger og levninger, noe som også gjøres i denne oppgaven. Historikeren Ingar Kaldal mener at når minner beskriver noe, kan det brukes som en beretning. Da er det viktig å bruke beretningen sammen med tilgjengelig litteratur og arkiv for å vurdere troverdigheten. Historikerne Knut Grove og Jan Heiret har lignende oppfatninger om bruken av muntlige kilder. De peker på at muntlige kilder som levninger kan belyse hvilke mønstre som har festet seg hos informantene, og hvilke meningsbærende trekk de bærer i dag.<sup>31</sup> De meningsbærende trekkene kan anvendes for å forklare likheter og forskjeller mellom beretninger om samme fenomen i fortiden. Ved å bruke de opplysningene informantene formidler vil informantenes beretninger gi svar på problemstillingene.<sup>32</sup> De svarer på hvordan hver enkeltes erfaring med integrering har utspant seg. For å prøve kildens troverdighet kan beretningene sammenlignes med litteratur, arkiv og tidligere forskning. Informantenes erfaringer fra tiden deres i Kosovo og Norge anvendes også som levninger – altså som et historisk produkt. Levningene forteller om informantenes målsettinger ved utvandring og integrering, samtidig som det forteller om virkelighetsoppfatninger.<sup>33</sup>

Imidlertid er det ulike forhold og utfordringer som presenteres når en arbeider med muntlige kilder, også ved bruken av muntlige kilder som levning og beretning. Intervjuer får ofte form som en beretning der en forteller om fortiden, men i virkeligheten kan det være en levning, et produkt som har vart til i dag.<sup>34</sup> Det gjelder også for de albanske migrantminnene.

Det finnes noen forhold en bør ta i betraktning når en velger å bruke muntlige kilder som en arbeidsmetode. Informanter kan huske feil, spesielt om samtaleemnet handler om begivenheter som ligger lang tilbake i tid. Minner konstruerer hendelser fra fortiden, og menneskene som står for minnene konstruerer dem etter egne ønsker og mål. Derfor er det viktig at intervjueren er opptatt av hvordan informantenes konstruksjoner kan ta form, ettersom hvem og hva som skapte konstruksjonen forteller hvordan makt kommer til uttrykk i det miljøet som studeres. Grove og Heiret eksemplifiserer dette med forestillingene om hva som er kvinne- og mannsarbeid. Forestillingen om kvinnearbeid kan være påvirket av omsorg, mens på mannssiden kan det være

---

<sup>30</sup> Lorås, 2007: 439

<sup>31</sup> Grove & Heiret, 2018: 126 og Kaldal, 2016: 114

<sup>32</sup> Melve & Ryymin, 2018: 37

<sup>33</sup> Ibid: 38

<sup>34</sup> Grove & Heiret, 2018: 126

preget av fysisk tunge yrker. Forestillingene har endret seg over tid.<sup>35</sup> For informantgruppen kan slike maktforhold komme til syne gjennom nedbyggingen av det patriarkalske husholdet.<sup>36</sup>

Et annet forhold handler om at holdninger og meninger endres med tiden, altså det som til enhver tid er samfunnsakseptabelt. Informantene kan for eksempel ha andre syn på Norge i dag enn da de kom hit. Av personlige erfaringer i diskusjoner med albanere har jeg et inntrykk av at noen romantiserer tiden under Tito, sammenlignet med fattigdommen i Kosovo i dag, der noen mener at de levde bedre under Tito enn senere. Noen informanter kan skille mellom hvordan de tenkte på den tiden og hvordan de tenker nå, som betyr at erfaringene deres som innvandrere har bidratt med å endre tankemønsteret deres. Derfor er det viktig for intervjueren å være bevisst på måten informantene forteller om begivenheten, enn hva de faktisk forteller, fordi det kan gi mer informasjon om hva de sier.<sup>37</sup>

## 1.6 Migrasjonsteori

I dette delkapittelet redegjøres det for teori om begrepene «integrering» og «assimilering» ettersom begrepene er sentrale i undersøkelsen. Diasporabegrepet anvendes også og som fortjener en gjennomgang. Det er med som en del av de transnasjonale forbindelsene til migrantene, og forbindelsene påvirker integreringsprosessen. Det er viktig å ta hensyn til de transnasjonale forbindelsene fordi alle innvandrere er også utvandrere, som betyr at perspektivene deres på integrering er annerledes enn for mennesker som ikke er utvandrere.<sup>38</sup> Til slutt forklares FNs flyktningkonvensjons definisjon for flyktninger.

For å forstå sammenhengen mellom migrantenes bakgrunn og integreringserfaringene anvendes det ulike teorier fra migrasjonsforskning. Push/pull-modellen, anvendt i makro-/meso- og mikroperspektiv, kan svare på hvilke typer migranter informantene er. P/p-m er en klassisk modell innenfor migrasjonsteori, der modellen bruker økonomiske faktorer for å forklare hvorfor mennesker migrerer. Innenfor denne modellen ser en på enkeltmennesket og forsøker å forklare migrantens valg for migrasjon. Utvandringshistorikeren Nils Østrem beskriver at mennesker er villige til å utvandre når de blir utsatt for press (altså «push»-et) i samfunnet, som ved overbefolkning, matmangel og fattigdom. «Pull»-et beskriver det som trekker mennesket mot et

---

<sup>35</sup> Grove & Heiret, 2018: 127

<sup>36</sup> Samtlige informanter, på tvers av kjønn, har stort vært i arbeid helt siden de ankom Norge. Iseni, 2013: 232 forklarer at patriarkalske husholdninger fortsatt er en del av det kosoviske samfunnet.

<sup>37</sup> Grove & Heiret, 2018: 128

<sup>38</sup> Døving, 2009: 19

annet samfunn, og ved «pull»-et kan mennesker migrere for lettere tilgang til arbeid, inntekt og levebrød i et annet samfunn.<sup>39</sup> Modellen gir et teoretisk grunnlag i forståelsen av hvordan informantenes bakgrunn har påvirket migrasjonsmønstrene deres.

Forskningen om den norske utvandringen til USA på 1800-tallet viser et mangfold av forklaringer på hvorfor nordmenn utvandret til USA. Østrem gir flere forklaringer på den norske utvandringen, der migrasjon oppfattet fra et frihets-perspektiv er en av dem. Kvekerne og haugianerne utvandret i en tid der hvor den norske grunnloven av 1814 ble målt opp mot USAs konstitusjon, der en kunne sammenligne verdiene som gjenspeilet seg i samfunnene ut ifra grunnlovene i Norge og USA.<sup>40</sup> Når en vurderer sikkerhetssituasjonen i Kosovo på 1980-/90-tallet, kan søken om frihet være en vinkling som kan forklare den kosovoalbanske innvandringen til Norge. Det var flere demonstrasjoner og opptøyer i Kosovo etter grunnlovsendingene i Jugoslavia, helt fra da Kosovo ikke fikk forandre status som provins til republikk innenfor Jugoslavia, til da kosovoalbanerne fikk innskrenkede rettigheter på i 1989.

### 1.6.1 Integrering og assimilering

Integrasjon og assimilasjon er begreper som beskriver hvordan migranter som enkeltmennesker tilpasser seg det nye samfunnet, og de kan beskrive en politikk. Her står sosialiseringprosessen i sentrum.

Assimilasjon finner sted når individene tilegnes normene og verdiene i samfunnet, der de nye normene og verdiene ikke kan skilles fra normene og verdiene individene og samfunnet har. Moraldannede aktører, som familien og skolen, er to arenaer som sterkt påvirker sosialiseringen hos individet. Om sosialiseringen mislykkes har ikke de moraldannede aktørene lyktes.

Assimilasjonstanken er populær i USA, der tanken er at alle individer tar til seg nye verdier for å vokse inn i majoritetskulturen. Dette forholdet går under det klassiske assimilasjonsbegrepet «the melting pot».<sup>41</sup>

Integrasjon forekommer ved å gi de nye etniske gruppene like muligheter og rettigheter som majoritetsbefolkningen. En kontrast mellom integrering og assimilering er at innenfor integrasjonsfeltet er individene sett på som medlemmer av etniske grupper. Det er gruppene som skal integreres, i motsetning til individsperspektivet hos assimilasjonsbegrepet. Staten legger til

---

<sup>39</sup> Østrem, 2014: 90

<sup>40</sup> Ibid: 101

<sup>41</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 205 og Brochmann, 2006: 374

rette for at samfunnet og offentlige institusjoner preges av ulike kulturer. Majoritetsbefolkningen ser verdien og utfordringene ved bakgrunnen til nykommerne, der relasjonene mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen er viktig for å integrere nykommere.<sup>42</sup>

I velferdsstaten er likestilling et sterkt prinsipp, der levekårsforskjellene ønskes å være minimale. Det betyr at en vellykket integrering gir innvandrerne muligheter for å oppnå samme standard som majoritetsbefolkningen på arbeid, utdanning og bolig. Innvandrere, som andre borgere, kan selv velge hvilke samfunnsnormer de ønsker å akseptere. Innvandrerne har rett til å bevare sin egen kultur, og de trenger heller ikke å assimileres for å delta i samfunnet. Prinsippet om likestilling skaper noen utfordringer for integreringen, som gjenspeiler seg i utviklingen av integreringspolitikken. Er det noe ved fremmede kulturer og religioner som bør påvirke norsk integreringspolitikk, og hvem skal bestemme dette?<sup>43</sup>

Den norske staten har ført en integrasjonspolitikken ovenfor innvandrerne i lang tid. I Norge forbindes assimilasjonsbegrepet med den undertrykkende politikken overfor den samiske befolkningen, og ellers i Europa med undertrykking av minoriteter. Sosiolog og migrasjonsforsker Arnfinn Midtbøen mener at migrasjonsforskere har derfor distansert seg fra assimilasjonsbegrepet, men det betyr ikke at assimilasjon ikke finner sted blant innvandrere i Norge. Assimilasjon er påvirket både av hvor en kommer fra og hvor en kommer til, da etterkommere av innvandrere gjør det bedre med utdanning og karriere enn andre innvandrere, og det er store forskjeller i innvandrergruppene seg imellom.<sup>44</sup>

Segmentert assimileringsteori fremhever forskjellene, enn likhetene, mellom minoritets- og majoritetsbefolkninger. De ulike rammene for assimilering fører til at enkeltindividet og enkeltgruppene assimileres ulikt. Slik trenger ikke en assimileres i storsamfunnet, men i «segmenter» av samfunnet. Her kan innvandrere assimileres i ulike samfunnsklasser, som i «ghettosamfunnet» eller arbeiderklassen, istedenfor den allmenne amerikanske smeltedigelen.<sup>45</sup>

Utgangspunktene for hvordan en innvandrertilpasses i det amerikanske og norske samfunnet er forskjellige. Norge har for eksempel ikke hatt slaveri og rase som en del av dens assimileringspolitikken, og det finnes lite segregering. Likevel mener Midtbøen, og sosiolog Jon Friberg, at disse teoriene kan anvendes i norske undersøkelser. Det er viktig å være bevisst på

---

<sup>42</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 206, Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 285 og Brochmann, 2006: 370

<sup>43</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 260, Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 286 og Brochmann, 2006: 360

<sup>44</sup> Midtbøen, 2019: 8. Se Døving, 2009: 9 for diskusjon om hvorfor assimilasjon ikke trenger å være noe negativt.

<sup>45</sup> Midtbøen & Friberg, 2017: 8-9

diskrimineringen innvandrere kan møte i Norge, og kulturelle og etniske grenser kan endres, samtidig som ressursene innvandrere har med til Norge fra hjemlandet har stor betydning. Solidariteten innad innvandrerguppen kan dessuten hjelpe med å håndtere tilpasningen.<sup>46</sup>

Forskjellen mellom assimilasjon og integrasjon finnes altså mellom hvordan samfunnet og majoritetsbefolkninger ønsker at nykommerne tilpasses. Innenfor en assimilasjonstanke ønsker man at innvandrerne tilegner seg verdiene til majoritetsbefolkningen, slik at de slutter opp mot et felles, kulturelt homogent fellesskap. I integrasjonstanken ser en alle etnisitetene og de forskjellige identitetene i samfunnet. Da arbeides det for at alle folkegruppene i samfunnet skal lære av hverandre, for å leve i fred, og slik at alle kan være aktive medborgere i samfunnet.

### 1.6.2 Diaspora

Diasporabegrepet har en markant tilstedeværelse i migrasjonsforskning. Diasporaforskeren Kevin Kenny forklarer at ved bruken av dette begrepet behøves det klare definisjoner, og det må forklares hvilke mål en ønsker å oppnå ved bruken av begrepet. Dette kommer av at det har blitt mer populært å bruke begrepet, og populariteten har ført til at diaspora betyr enhver folkegruppe som bor utenfor et sted enn hjemlandet.<sup>47</sup> Jeg ønsker å bruke migrasjonsforskeren Nils Østrem's definisjon:

(...) diaspora viser tilbake på den bibelske utdrivinga av jødefolket og kan i migrasjonssamaheng brukast om samfunn med minoritetsstatus utanfor eige heimland. Her kan ein anten leggje til grunn strenge, «objektive» kjenneteikn, eller ein kan spørje korleis medlemmene av ein diasporakultur sjølv definerer seg som forskjellige frå majoritetskulturen.<sup>48</sup>

En utforskning av den albanske diasporaen i Norge kan gi svar på informantenes erfaring som innvandrere i Norge. Forholder de seg til albanske organisasjoner i Norge, og hvordan påvirker dem deres opplevelse av Norge? Dette kan også ha sammenheng med integreringspolitikken regjeringen førte på den tiden albanerne migrerte til Norge, men også med integreringspolitikken fram til i dag. En utforskning av informantenes relasjoner til diasporaen kan også kaste lys over kulturmøtene i Norge, med deres interkulturelle relasjoner. Folkegrupper kan også klassifiseres under delkategorier innenfor diasporaer. Etnologen Lumnije Kadriu hevder at albanere går under kategorien

---

<sup>46</sup> Midtbøen & Friberg, 2017: 11

<sup>47</sup> Kenny, 2013: 11

<sup>48</sup> Østrem, 2014: 103

«nationalists in distance», fordi albanere ofte har et kontinuerlig politisk engasjement med hjemlandet.<sup>49</sup> Det er nettopp slik tenkning som kan skille den ene migranten fra den andre og kan oppklare beslutningene om å utvandre. Diasporaen kan vise variasjonene mellom migrantgruppene, men også migrantene seg imellom. Mange medlemmer i diasporaer føler at de måtte migrere mot sin vilje, der disse menneskene har større sannsynlighet for å oppleve diskriminering i sitt nye land.<sup>50</sup>

Det finnes dog problemer knyttet til diasporaer. Innvandrere kan ta egne valg om å ikke akseptere verdier og identiteter i det nye samfunnet. Samtidig kan de velge å ikke tilpasse seg det nye samfunnet. Slikt har skjedd i diasporaer i Europa, der medlemmene trekker seg til de rettighetene de får av staten uten å delta i samfunnet.<sup>51</sup>

### 1.6.3 FNs flyktningkonvensjon

Flyktningkonvensjonen håndterer definisjonen av en flyktning, med forankring i det internasjonale lovverket. Når en taler om flyktninger er en nødt til å forholde seg til flyktningkonvensjonen, fordi flyktningstatus gir rettigheter og beskyttelse. Dette kan en bare få om en faller innenfor FNs definisjon for flyktninger. For å regnes som en flyktning må en: være utenfor sitt hjemland, ikke kunne eller tørre få beskyttelse i, eller returnere til hjemlandet og det fordi en frykter forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i sosial gruppe eller politiske meninger.<sup>52</sup> Dette er en juridisk definisjon. Derfor skilles det mellom begrepene «konvensjonsflyktning» og «flyktning», der jeg bruker «flyktning» for mennesker som både er innenfor og utenfor flyktningkonvensjonens definisjon.

Det er viktig å være bevisst på skillet mellom konvensjonsflyktninger og andre flyktninger. Det handler om utvandring, og om flukt er frivillig eller ufrivillig. Denne frivilligheten, eller mangel på frivillighet, kan gi konsekvenser for hvilke rettigheter eller mulig beskyttelse en får ved utvandring. Det kan være marginale forskjeller mellom konvensjonsflyktninger og andre flyktninger. Som sosialantropologen Øivind Fuglerud sier: «Våpen dreper, men det gjør også sult.»<sup>53</sup> Utsagnet kan hjelpe å danne et bilde for de kosovoalbanske flyktningene fra tidlig 1990-tallet, og til de senere krigsflyktningene. Det var ikke krig i Kosovo før 1998, og de som utvandret fra Kosovo før krigen

---

<sup>49</sup> Kadriu, 2015: 66: Hinduer, irer, kurdere og tamiler går også under samme kategori.

<sup>50</sup> Kenny, 2013: 40: Denne beskrivelsen gjelder for grupper som går under det klassiske diasporabegrepet, som med armenere, irer, jøder og afrikanere i slaveritiden. Se også Fuglerud, 2004: 14.

<sup>51</sup> Se Brochmann, 2006: 380 for eksempel fra Tyskland. Godbolt (2020) gir også norske eksempler om dette.

<sup>52</sup> UNHCR, 2010: 14.

<sup>53</sup> Fuglerud, 2017: 108

var ikke anerkjent som konvensjonsflyktninger. Likevel rømte de fra katastrofale samfunnsforhold før krigen.

## **1.7 Disponering av oppgaven**

I dette kapitlet er det redegjort for valg av emne, problemstillinger, litteratur, kilder og arkiv, samt oppgavens metode- og teorigrunnlag. Kapittel 2 gir en kort historisk redegjørelse for oppstanden til konflikten i Kosovo, der informantenes bakgrunn fra Kosovo presenteres. Kapittel 3 gjennomgår to perioder fra da kosovoalbanerne innvandret til Norge, med kirkeasylsaken i 1993 og flyktningkrisen fra 1999. Kapittel 4 bygger på diskusjonen fra kapittel 2 og kapittel 3, der spørsmålet om hva slags type migranter informantene var, drøftes i lys p/p-m i mikro-, makro- og mesonivået. I kapittel 5 redegjøres det for teorien om samfunnsmedlemskap; oppgavens tyngste teorigrunnlag. Kapittel 6 drøfter sosialt medlemskap, der informantenes erfaringer med språk, arbeid, asyl- og integreringspolitikk og transnasjonale forbindelser drøftes. Kapittel 7 går videre i samfunnsmedlemskapet med det kulturelle medlemskapet, der informantenes erfaringer med temaene religion, «immigrant uten land» og omdømme står sentralt. Kapittel 8 tar for seg den siste delen i samfunnsmedlemskapet – det politiske medlemskapet. Her drøftes det hvorfor informantene og kosovoalbanere er både engasjerte og ikke engasjerte i norsk politikk, samt hvordan de transnasjonale forbindelsene påvirker det politiske medlemskapet. Det siste kapitlet, kapittel 9, konkluderer oppgaven og peker på behovet for videre forskning.



## 2 Kort historie om Kosovo

I verdenshistorien har Kosovo vært styrt av forskjellige herskere, konger, sultaner og presidenter. I det første århundret styrte de romerske og bysantiske rikene. Det serbiske riket regjerte på 1200-tallet, og etter slaget på Fushë Kosovë i 1389 tok Det ottomanske riket over.<sup>54</sup> Ottomanenes styre varte i over 500 år; en tidsperiode der de fleste albanerne konverterte fra kristendommen til islam. Slutten på den første verdenskrigen førte til at Det ottomanske riket gikk i oppløsning, og i samme tid etablerte serberne, kroatene og slovenerne et eget kongerike. Dette kongeriket ble senere kjent som Jugoslavia, og Kosovo var underlagt Jugoslavia etter denne opprettelsen.

Historisk sett hevder albanere at de har krav på Kosovo, ettersom kosovoalbanerne oppfatter seg selv som en autokton folkegruppe.<sup>55</sup> Albanere regner seg selv som etterkommere av illyrerne; et folkeslag som befant seg i dagens Albania i det andre og tredje århundret. Det som er kjent som Kosovo i dag var bebodd av dardanerne, en folkegruppe som tilhørte den illyriske folkegruppen.<sup>56</sup>

Et kjennetegn ved befolkningen i Jugoslavia var at føderalstaten bestod av utallige folkegrupper. Føderasjonen bestod av seks republikker og to uavhengige provinser. Republikkene var Bosnia-Hercegovina, Kroatia, Montenegro, Nord-Makedonia, Serbia og Slovenia. Provinsene var Kosovo og Vojvodina, der Vojvodina fremdeles er en autonom provins i Serbia. Kosovos status innenfor Jugoslavia var et politisk kjernetema for den serbiske sentralmakten.<sup>57</sup>

En kan ikke bruke historie fra de første århundrene som utgangspunkt for moderne politikk og grensedanning. Derimot er behandlingen som den serbiske sentralmakten utførte overfor kosovoalbanerne preget av slike utgangspunkt. Historikeren Svein Mønnesland hevder at det er få områder i Europa der demografi har hatt så brutale skjebner, og han hevder at det er ingen andre steder der demografi har blitt så politisert.<sup>58</sup> Utelatelsen av å gjøre Kosovo om fra provins til republikk innenfor Jugoslavia er en stor grunn til datidens konflikter mellom kosovoalbanerne og sentralmakten, og er en bakenforliggende årsak til flere av urolighetene som pågikk i Kosovo fram til Kosovokrigen.

---

<sup>54</sup> I denne oppgaven skrives stedsnavn i Kosovo på det albanske språk. I både norsk og engelsk litteratur veksles det mellom det albanske og serbiske språk for stedsnavn i Kosovo. Se Buckley (Red.), 2000: 469 og Malcolm, 1998: xi-xiv for informasjon om språkbruken med kosoviske stedsnavn i engelskspråklig litteratur.

<sup>55</sup> Sarfi, 2021: «Autokton brukes om befolkningsgrupper som har levd på et område over lang tid. Det kan være urbefolkninger som har levd i sitt land så lenge man har opplysninger tilbake i tiden, eller etniske grupper som har blitt en minoritet i en stat på grunn av grenseendringer.»

<sup>56</sup> Malcolm, 1998: 28, 31 og 40 og Vickers, 2000: 97

<sup>57</sup> Nauni, 2009: 30

<sup>58</sup> Mønnesland, 1999: 5

Historikeren Noel Malcolm gir en teoretisk og praktisk forklaring om hvorfor sentralmakten ikke forandret Kosovos status fra autonom provins til republikk. Den teoretiske forklaringen går ut på skilnaden mellom begrepene «narod» og «narodost», som respektivt betyr «nasjon» og «nasjonaliteter». Sentralmakten regnet kosovoalbanerne som «narodost»-er, der dem ikke hadde noen nasjonal enhet innenfor Jugoslavia. Ifølge sentralmakten kunne ikke kosovoalbanerne ha sin egen republikk, ettersom Albania var albanernes land. Den praktiske forklaringen går ut på at sentralmaktens politikk om Kosovos status var å avslå ethvert forsøk på å gi Kosovo status som republikk.<sup>59</sup>

Frem til andre verdenskrig var albanske utdanningsinstitusjoner og bruken av albansk skriftspråk forbudt i Kosovo. I tiden etter andre verdenskrig publiserte serbiske akademikere forskningsartikler på vegne av sentralmakten, som påpekte at serbere har historisk forankring for kontroll over Kosovo. Forfatterne var opptatte av å fremstille kosovoalbanernes opphav. De hevdet at kosovoalbanere ikke var «ekte» albanere, men «islamifiserte» albanere eller «albanifiserte» serbere. Ifølge sentralmakten var den albanske folkegruppen i Kosovo altså en folkegruppe påvirket av ottomansk innflytelse, eller en folkegruppe som bestod av serbere som var påvirket av albansk innflytelse.<sup>60</sup> Slik opprettholdt sentralmakten den demografisk-historiske myten om kosovoalbanerne.

Myten er en vesentlig faktor for hvorfor sentralmakten ikke innvilget kosovoalbanernes ønsker om statusendring. Statusendring for Kosovo ville bety større albansk representasjon, og med status som provins styrte den serbiske sentralmakten Kosovo uten forstyrrelser. Myten fremstilte Kosovo som et område der slaver var urbefolkningen, og slik kunne sentralmakten unngå statusendring.<sup>61</sup> Jugoslavisk akademia fortsatte undertrykkelsen av den albanske befolkningen gjennom tvilsomt forskningsarbeid til 1980-tallet, med støtte av den jugoslaviske regjeringen.

Kosovoalbanernes ønske om statusendring ble aldri oppfylt, men det var en periode der de fikk større muligheter for selvstyre innenfor Jugoslavia. Den jugoslaviske presidenten Josip Broz, mer kjent som Tito, ga Kosovo status som sosialistisk autonom provins i 1968. I perioden 1968-1980 gjennomgikk Kosovo en kulturell oppblomstring, der det ble etablert et universitet i Prishtinë med både ansatte og studenter som var kosovoalbanere. Universitetet fikk også tilgang til albanskspråklig litteratur, ettersom det var muligheter for å utveksle utdanningsressurser mellom

---

<sup>59</sup> Malcolm, 1998: 328, Mønnesland, 1994: 37 og Mønnesland, 2006: 25. Lignende diskusjon finnes i Nauni, 2009: 31

<sup>60</sup> Nauni, 1999: 23, IICK, 2000: 34, Mønnesland, 2006: 150 og Endresen, 2019a

<sup>61</sup> Nauni, 1999: 24. Se også Mønneslands artikkel i RRR, 1998.

Kosovo og Albania. I denne perioden hadde kosovoalbanerne, mere enn noensinne før, flere rettigheter og mer utdanning. Utenlandske selskaper investerte i Jugoslavia, som grunnla flere av industriene i Kosovo.<sup>62</sup> Tito haltet eller stanset to viktige faktorer som påvirket det kosovoalbanske samfunnet; koloniseringsprogrammene og diskrimineringen av bruken av det albanske språk i offentlige og private institusjoner. Tiltakene var godt tatt imot av den albanske befolkningen, og det har ført til at mange kosovoalbanere romantiserer Titos styre i Kosovo.<sup>63</sup>

Oppløsningsprosessen i Jugoslavia begynte etter Titos død i 1980. 1980-tallet var deprimerende for befolkningene, der den tidligere sterke økonomien til føderalstaten ble svakere. Dette førte til misnøye hos befolkningene og republikkene, og ti år etter Titos død var republikkene i gang med å løsrive seg fra Jugoslavia for å danne selvstendige stater. Dette gjaldt også for Kosovo, der befolkningen var lei av å være underlagt et fremmed styre. Befolkningen ønsket selvstendighet.

IICK konkretiserer to bakenforliggende årsaker for Kosovokrigen. Den første årsaken er den stigende nasjonalismen i Jugoslavia, som førte til at alle befolkningene i regionen ønsket selvstyre. Den andre årsaken er at Jugoslavias president, Slobodan Milosevic, brukte nasjonalisme for å få oppslutning hos folket.<sup>64</sup> Etter Milosevic kom til makten i 1987 var et av målene å danne en kampanje mot den albanske befolkningen i Kosovo. I 1989 trakk Jugoslavia tilbake Kosovos status som autonom provins. Statusendringene kom som et resultat av at den serbiske forsamlingen ønsket større kontroll over Kosovo.

For sentralmakten var den demografiske strukturen i Kosovo et politisk kjerneområde.

Statusendringen førte til at det var vanskeligere å selge eiendom til albanere, og myndighetene oppfordret albanere til å søke arbeid i andre deler av Jugoslavia. Serbere og montenegrinere fikk intensiver for å flytte eller returnere til Kosovo, og albanerne var utsatt for fødselsplanleggingspolitikk. I tillegg tok Serbia fullstendig kontroll over alle offentlige organisasjoner; 100 000 sysselsatte albanere i offentlig sektor mistet jobben.<sup>65</sup> Disse endringene forandret samfunnet i Kosovo, som første til at albanerne dannet parallelle institusjoner.

Institusjonene bestod av egne styringsverk og utdanningsinstitusjoner, ettersom albanerne boikottet serbiske valg. Følgelig anerkjente ikke Serbia de albansk-styrte organisasjonene og parallellsamfunnet.

---

<sup>62</sup> Mønnesland, 2006: 223 og Judah, 2008: 55

<sup>63</sup> Mønnesland, 2006: 314

<sup>64</sup> IICK, 2000: 34 og Harakas, 2000: 380.

<sup>65</sup> IICK: 4, Kostovicova, 2000: 146 og Endresen, 2019b

Den strukturelle diskrimineringen nådde nye nivåer mot krigsperioden. Jo nærmere en kom 1997, jo flere vilkårlige arrestasjoner opplevde sivilbefolkningen. Flere opplevde tortur og fengsling, uten muligheter for å forsvare seg i en rettsak med advokathjelp.<sup>66</sup> Kosovokrigen kom i gang i 1998 etter Prekaz massakren. Under massakren var serbiske politistyrker på oppdrag for å arrestere en av UCKs ledere, Adem Jashari, i hans hjem i Prekaz. På en uke var Adem Jashari og 58 familiemedlemmer i Jashari-klanen drept. Under massakren døde 18 kvinner og ti barn.

I august, 1998 var mellom 200 000 og 300 000 mennesker drevet på flukt, der flyktninggruppen bestod av internflyktninger og flyktninger som migrerte til grenselandene Albania, Nord-Makedonia og Montenegro. Ifølge statistikk fra UNHCR var det omtrent 260 000 internt fordrevne personer i Kosovo, mens 200 000 flyktninger befant seg utenfor Kosovo.<sup>67</sup>

Imidlertid økte volden og spenningen i Kosovo på nyåret, da 45 albanere ble drept i Recak massakren. Denne massakren førte til at de internasjonale organisasjonene, som FN, ikke lenger kunne ignorere problemene i Kosovo. Tidligere hadde problemene i Kosovo fått lite oppmerksomhet hos organisasjonene. OSSE-KVMs sendelagssjef, William Walker, fikk selv observere etterspillet i Recak, og han fordømte de jugoslaviske styrkene som stod bak hendelsene.<sup>68</sup> At OSSE-KVM selv dokumenterte hendelsene i Recak økte hastigheten på prosessen om internasjonal respons i Kosovo.<sup>69</sup> Bare noen måneder senere, i mars 1999, rapporterte UNHCR at 250 000 nye mennesker var drevet på flukt.<sup>70</sup>

NATO startet bombingene av Serbia og Kosovo i mars 1999. Samtidig vokste flyktningkrisen. Under bombekampanjen var det 860 000 nye kosovoalbanere drevet på flukt, mens 590 000 nye mennesker var drevet på internflukt. Det resulterte i at over én million mennesker var drevet på flukt, og en overveldende majoritet av landets befolkning var gjort om til flyktninger.<sup>71</sup> Nabolandene Albania, Montenegro og Nord-Makedonia hadde ikke ressurser til å håndtere en flyktningkrise av slik omfang. Imidlertid opplevde nabolandene en stor lettelse i juni 1999, da de serbiske styrkene trakk seg ut av Kosovo, og UNMIK og KFOR rykket inn.<sup>72</sup> De fleste flyktningene

---

<sup>66</sup> IICK, 2000: 42

<sup>67</sup> Ibid: 74

<sup>68</sup> KVM var et sendelag som, på vegne av OSSE, observerte og rapporterte om Serbia fulgte FNs krav for sivilbefolkningen i Kosovo.

<sup>69</sup> IICK, 2000: 81

<sup>70</sup> Ibid: 82

<sup>71</sup> Ibid: 90 og Endresen, 2019b.

<sup>72</sup> KFOR er NATOs militærstyrker i Kosovo.

returnerte til Kosovo ved krigens endelse, og mot slutten av 1999 hadde over 800 000 flyktninger returnert til Kosovo.<sup>73</sup>

## 2.1 Informantenes bakgrunn

Formålet med dette kapittelet er å presentere informantenes bakgrunn, samtidig som informantenes erfaringer med de historiske hendelsene i Kosovo på 1980/90-tallet diskuteres. Migrasjonsforskeren Cora Døving argumenterer for at det behøves en større tilstedeværelse av migrantenes og flyktingenes migrasjonserfaringer i forskning, for å gi bedre utgangspunkt i forskningen om integrering.<sup>74</sup> Slik kan diskusjon om informantenes bakgrunn gi et fruktbart utgangspunkt for å drøfte migrasjonserfaringer, og videre integrering i Norge. Tre av informantene er tidligere krigsflyktninger, tre er tidligere kirkeasylanter, og de to resterende informantene migrerte til Norge utenfor kirkeasyl- og krigsflyktninggruppen.

### 2.1.1 Geografisk bakgrunn

Informantene er fra både større og mindre byer i Kosovo, der fåtallet er fra landsbyer. Bare én informant er fra hovedstaden Prishtinë, mens fire informanter er fra mellomstore byer i nærheten av hovedstaden. Tre informanter er fra storbyer i det vestlige Kosovo i nærheten av Albania-Kosovo grensen. To av informantene skiller seg ut fra resten av gruppen da disse informantene er fra rurale fjellandsbyer.<sup>75</sup> I ASK sin statistikk om den kosovoalbanske utvandringen kan en oppfatte at 1990-tallet kjennetegnes ved at de fleste utvandret i periodene 1990-1993 og 1998-1999. Det betyr at i midten av 1990-årene var det mindre utvandring i enn tidlig og sent i tiåret.<sup>76</sup>

Samtidig vises det at informantene immigrerte til Norge i perioden med størst utvandring fra Kosovo. Det viser også at de fleste informantene som bodde i urbane omgivelser i Kosovo utvandret raskt etter Milosevic opphevet Kosovos status som autonom provins i 1989 og i krigsperioden; ASK henviser til at byer som Prishtinë, den nordlige byen Mitrovicë og den vestlige byen Gjakovë hadde stor grad av utvandring.<sup>77</sup> De mindre byene hadde lavere grad av utvandring.

---

<sup>73</sup> IICK, 2000: 206. Det var også flere kosovoserbere som ikke turte å returnere til Kosovo etter krigens slutt, ettersom de ikke lenger hadde garanti for beskyttelse av Serbia.

<sup>74</sup> Døving, 2009: 19-20

<sup>75</sup> Det albanske begrepet «stanar» er en tilfredsstillende beskrivelse av disse informantene. «Stanar» er beskrivelsen på mennene som befant seg i fjellandsbyer, som jobbet i «stane»-ene (gårdshusene), som tok vare på kyrene og sauene på fjellet. «Stane» finnes bare i fjellandskap, som er adskilt fra andre mennesker og byer.

<sup>76</sup> ASK, 2014: 24 (Figure 2.6): ASK hevder at hovedårsaken for utvandringen i disse periodene var pga. den politiske situasjonen i Kosovo.

<sup>77</sup> Ibid: 25 (Figure 2.7 og Figure 2.8)

Et kjennetegn ved den geografiske bakgrunnen for samtlige informanter er at alle hadde naboer av annet etnisk opphav. Naboene bestod av større minoritetsgrupper som serbere og tyrkere, til fåtallsminoriteter som sigøynere, bosniere, goranere og ashkaliere.<sup>78</sup> To av informantene som bodde på bygda i rurale omgivelser snakket om at de også hadde naboer av annen etnisitet, men bygdene bestod av en overveldende majoritet av albanere som hadde liten eller fraværende kontakt med naboene av annen etnisitet. Å bo i flerkulturelle samfunn var altså ikke noe nytt for informantene da de immigrerte til Norge.

Informant 1 og Informant 2 er fra to forskjellige byer, men begge byene har fellestrekk ved at den tyrkiske innflytelsen i dagliglivet står sterkt. Disse byene har en større tyrkisk befolkning enn andre byer, og kulturarven fra den ottomanske tidsperioden i Kosovo er ivaretatt. Informant beskrev 1 den tyrkiske innflytelsen slik:

Alle albanerne i familien min kan snakke tyrkisk. Også serberne i gata vår. Vi snakket alltid tyrkisk i huset. Sammen med slektningene mine også. Vi kan fortsatt tyrkisk, men det går nedover nå. De nyere generasjonene i byen har ikke lik stor tyrkisk innflytelse. Så etter krigen går innflytelsen nedover.<sup>79</sup>

Den tyrkiske innflytelsen i Kosovo vil trolig ikke dø ut med det første, men det informanten nevnte om at den yngre generasjonen ikke er påvirket av innflytelsen i like stor grad, vises ved hos de nyere generasjonene i Kosovo. Eldregenerasjonen og utvandrerne har hovedsakelig serbisk og tyrkisk som sitt andrespråk, mens den nye generasjonen i Kosovo har tysk og engelsk som sine andrespråk.<sup>80</sup>

### 2.1.2 De sosiale forholdene

Ut ifra informantenes erfaringer var de sosiale forholdene ulike, avhengig om en bodde i urbane eller rurale omgivelser. En annen faktor er alderen på informantene under botiden deres i Kosovo. Om lag halvparten av informantene var bare barn under Titos styre, og den andre halvparten var enten veldig unge eller ikke født under Titos tid. Dog har samtlige informanter erfaringer om de

---

<sup>78</sup> Gorani er en slavisk minoritetsgruppe i Albania, Kosovo og Nord-Makedonia. Ashkali er en minoritetsgruppe i Kosovo som anser seg selv som en etnisk gruppe med egyptisk opphav.

<sup>79</sup> Informant 1

<sup>80</sup> Auswärtiges Amt, 2020: Tysklands utenriksdepartement opplyser om at tysk og engelsk er de mest populære andrespråkene i Kosovo. Dette er forårsaket av at den yngre generasjonen ønsker å studere eller jobbe i tysktalende land.

sosiale forholdene, der de hadde ulike erfaringer med forandringene i samfunnet fra Titos død til den gradvise overgangen til Milosevics regime.

Selv om det kosoviske samfunnet var preget av økonomisk ustabilitet og fattigdom, hadde innbyggerne forutsetninger for en viss høy levestandard i Kosovo.<sup>81</sup> Innenfor denne konteksten kan samfunnsstrukturene som tilrettela for økonomisk vekst deles i to faser: før og etter Tito. Som Informant 1 berettet om: «I min tid strevet jeg uansett ikke fordi da hadde Tito makten. Etter Tito døde begynte alt å rakne.»<sup>82</sup> Som nevnt var 1970-tallet en periode der kosovoalbanerne opplevde større frihet. Statsviteren Tim Judah beskriver tiåret som «The Golden Age», symbolisert via moderniseringen av Prishtinë: mange veier ble asfaltert, og innbyggerne fikk fargefjernsyn, moderne møbler og kjøleskap.<sup>83</sup>

Informant 1 beskriver de sosiale forholdene under barndommen slik: «På den tiden kunne én i familien jobbe å bære hele familien på lønningen sin. Mye var billig, særlig maten. Du hadde heller ikke store, faste utgifter. Du betalte strømgjengen, men ikke noe annet.»<sup>84</sup> Det jugoslaviske passet hadde stor verdi for kosovoalbanerne. Informantene kunne reise fritt i Jugoslavia uten problemer, og flere kunne reise rundt omkring i Europa uten behov for visum.

Samtlige informanter fullførte grunnskolen i Kosovo, der noen fullførte videregående utdanning. Informant 2 og Informant 8 hadde lærerutdanning, mens Informant 3 og Informant 6 måtte avbryte høyere utdanning som et resultat av de dårlige forholdene på 1980-/90-tallet. Det viser at kosovoalbanere hadde muligheter for å utdanne seg. Mot begynnelsen av 1980-tallet var det om lag 30 000 studenter i Prishtinë, noe som gjorde Prishtinë til en av de største studentbyene i Europa.<sup>85</sup> Det var også tilfeller hvor albanske elever ble forgiftet på skolen, ved at det var satt gift i veggene i klasserommene. I 1990 erstattet regimet læreplanen med en serbisk læreplan, hvor læreplanen ikke betraktet albansk historie, kultur og språk.<sup>86</sup>

De sosiale forholdene i Kosovo på 1990-tallet kjennetegnes av innskrenkninger av rettigheter. Unntakslover var innført i Kosovo etter de jugoslaviske grunnlovsendringene i 1989. Det kosoviske helsesystemet hadde dårlige standarder i lang tid, og i denne perioden var nivået kritisk. Da de albanske legene mistet jobbene sine, brakte myndighetene leger fra Serbia og Montenegro.

---

<sup>81</sup> Malcolm, 1998: 336

<sup>82</sup> Informant 1

<sup>83</sup> Judah, 2008: 56

<sup>84</sup> Informant 1

<sup>85</sup> Malcolm, 1998: 326

<sup>86</sup> DnH arkiv: Db 10/Db 11 - A. Demacis artikkel «Children – Victims of Police Oppression»/IHF Report on Kosovo. Se også Malcolm, 1998: 345 for diskusjon om forgiftningene.

Befolkningen hadde ikke tillitt til de nye legene. Det var også stor medisinnangel i Kosovo, og det serbiske politiet fjernet medisiner i de klinikkene hvor albanske leger var oppsagt.<sup>87</sup>

Mot midten av 1990-tallet havnet det kosoviske rettssystemet under fullstendig serbisk kontroll. På det tidspunktet hadde over 300 albanske dommere mistet jobben. De var erstattet av serbiske og montenegrinske dommere som hadde lojalitet til det serbiske regimet. Det samme gjaldt også for politiet i Kosovo, der politistyrken var erstattet av serbiske betjenter. Ifølge kilder fra Den norske Helsingforskomiteens arkiv var alle borgere i Kosovo i risiko for politivold, uavhengig om du var kvinne eller barn, og de som ofte var utsatt for politivold var journalister, tidligere politibetjenter og politiske og humanitære aktivister.<sup>88</sup> Kontrastene mellom Kosovo på 1970-tallet og 1990-tallet kunne ikke være større.

### 2.1.3 De politiske forholdene

Overgangen fra Tito til Milosevic resulterte i belastninger på samfunnet, og informantene har rystende erfaringer om de politiske forholdene i Kosovo. Innenfor informantgruppen er det store variasjoner i politisk engasjement. Noen har personlige erfaringer med politikken, mens andre har familiære erfaringer. Under informantenes oppvekst og botid i Kosovo var det politiske systemet annerledes, og det kan ikke sammenlignes med systemet i Norge. Det er ikke spørsmål om hvilke politiske partier eller politikere en er tilhengere av, men hvilke verdier en ønsker skal prege de politiske forholdene i samfunnet. Informant 8 ga et interessant svar på hvordan politikk påvirket samfunnet på den tiden:

Egentlig var 80 prosent av den albanske befolkningen i Kosovo på en måte politisk aktive, men det var mer illegalt. Det var mot undertrykkelse og imot regimet. Også var det rundt 20 prosent albanske kommunister som hadde store fordeler. Så var det også at etterretningstjenesten var kraftig utbredt. Man måtte være forsiktig med hvem man snakket med i forhold til politisk aktivitet og politiske saker, ellers risikerte man fengsel og tortur.<sup>89</sup>

---

<sup>87</sup> DnH arkiv: Db 10 – Se B. Backers brev (8. November 1990) og T. Finsruds rapport

<sup>88</sup> DnH arkiv: Db 11: IHF Report on Kosovo

<sup>89</sup> Informant 8. Informanten mente at de fleste albanerne i Kosovo til en viss grad politisk aktive, ettersom det å være mot undertrykkelsen fra den jugoslaviske sentralmakten var et politisk tema.



Informant 7 har også lignende beretninger om disse forholdene: «Vi hadde ingen politiske tilknytninger, men alle hadde mer eller mindre et politisk engasjement, fordi alle var en del av den nasjonale mobiliseringen mot undertrykkelsen.»<sup>90</sup>

På 1980-/90-tallet var det flere, store demonstrasjoner i Kosovo. Demonstrasjonene kunne være voldelige, og informantene har ulike erfaringer med demonstrasjonene. Som beskrevet tidligere, var det albanske elever som hadde blitt forgifta på skolen. Informant 6 hadde erfaring med opptøyene. Under et sykehusopphold måtte informanten rømme siden faren ikke hadde kommet på besøk i frykt for å bli dratt inn i opptøyene:

Jeg var så liten, men jeg husker at det var demonstrasjoner i 1991. Det var i den perioden noen elever hadde blitt forgifta (...) jeg ble veldig syk den gangen. Jeg var på sykehus i Prishtina i tre måneder. Pappa besøkte meg hver dag, ettersom han befant seg i Prishtina på den tiden. Akkurat i denne tiden var det demonstrasjoner på grunn av forgiftningene. Plutselig kom det en periode der han ikke besøkte meg på 15 dager. Jeg visste ikke hva som hadde skjedd, fordi det var ikke telefoner på den tiden. Jeg var barn, og jeg kunne ikke gå ut av sykehuset. Man var redd for å bli drept fordi du hørte alltid at serberne drepte albanere. Demonstrasjonene var voldelige på den tiden. (...) Jeg bestemte meg for å rømme.<sup>91</sup>

Informant 4 forklarte at han aldri var med i noen demonstranter, men til tross for det påvirket det familien: «Jeg var der aldri, men han ene fetteren min var der. Der skadet han kneet sitt, og selv i dag er han påvirket av de skadene han fikk under demonstrasjonene. (...) Jeg så demonstrasjonene gjennom TVen.»<sup>92</sup>

#### 2.1.4 Religionspåvirkning i samfunnet

Sammen med Albania, Bosnia og Tyrkia er Kosovo er et av de få landene i Europa med en muslimsk majoritetsbefolkning. Sett fra en historisk kontekst har muslimsk tilhørighet brakt problemer for den bosniske folkegruppen i det tidligere Jugoslavia.<sup>93</sup> Islam spilte en

---

<sup>90</sup> Informant 7

<sup>91</sup> Informant 6

<sup>92</sup> Informant 4

<sup>93</sup> Se Mønnesland, 2006: 213-214 for forklaringer om hvordan muslimer var betraktet som en etnisk gruppe i Jugoslavia. Selv om albanere ofte var muslimer, var ikke de inkludert i den muslimske «etniske» gruppen. Derimot var dette tilfellet for bosniaker. Dette handler om hvordan sentralmakten brukte demografi for å diskriminere folkegrupper.

ikke-fundamentalistisk rolle i den politiske oppvåkningen i Bosnia. Det samme kan ikke sies om Kosovo, i den forstand at religion ikke spilte noen rolle for de politiske bevegelsene i Kosovo. De politiske bevegelsene i Bosnia og Kosovo hadde ikke kontakt med hverandre, selv om majoriteten i folkegruppene er muslimer. Malcolm konkretiserer det ved å påpeke at kosovoalbanerne var så lite opptatt av religion i politikken, at majoriteten av medlemmene i det kristne-demokratiske partiet var muslimer.<sup>94</sup>

Slike avslappede holdninger i forholdet mellom religion og politikk gjenspeiler seg også hos informantene. Samtlige informanter har muslimsk bakgrunn, men det er ulike svar på hvor sterk tilhørighet de individuelle informantene hadde til religion. Én informant hadde en far som var medlem av kommunistpartiet, samtidig som bestefaren var imam. Informanten konkretiserer de avslappende holdningene til religion ved å eksemplifisere bystrukturen i hjembyen; i sentrum av byen er en ortodoks kirke, en katolsk kirke og en moské i samme område. Samtlige informanter deler denne erfaringen, uavhengig av hvilke byer eller landsbyer de er fra og uavhengig av hvor troende de beskriver seg selv. De fleste feiret jul og påske og gratulerte kollegaer, venner og naboer som var katolske eller ortodokse, selv om den største høytiden var Eid.<sup>95</sup>

Når det gjelder religiøs tilhørighet, går et klart skille mellom informantene som bodde i byene, og informantene som bodde på bygda.<sup>96</sup> To av informantene identifiserte seg selv som troende muslimer, og er fra bygdesamfunn. Av disse to identifiserte den ene informanten seg selv og familien sin som «religiøse», og det ble forklart at det var lett å være religiøs i landsbyen fordi alle var muslimer og de hadde en moské i landsbyen. Informanten forklarte at landsbyen ikke hadde noen katolske albanere, men de hadde et fåtall av ortodokse serbere.<sup>97</sup>

Ut ifra informantenes erfaringer er det ingen strukturer i samfunnet som bidro med å skape ulikheter på bakgrunn av religiøs tilhørighet. En kan altså ikke sikte inn mot en konkret historisk hendelse, eller en konkret samfunnsstruktur som kan forklare informantenes religiøse tilhørighet. Ut ifra informantenes erfaringer er den religiøse tilknytningen privat og personlig. I samtalene med informantene trakk de fram dette ved å sammenligne både fortiden og nåtiden med den tiden de levde i Kosovo. Informant 8 påpeker at da han levde i Kosovo, og etter hva de eldre familiemedlemmene fortalte han, var ikke religion så viktig fra 1960-tallet og utover. Informanten

---

<sup>94</sup> Malcolm, 1998: 351

<sup>95</sup> Informant 2, Informant 3, Informant 4, Informant 6 og Informant 8.

<sup>96</sup> Malcolm, 1998: 427: Religion utgjør en vesentlig del av dagliglivet i Kosovo, spesielt på bygda.

<sup>97</sup> Informant 4. Grunnen til at informanten skiller mellom muslimske og katolske albanere er at religiøse albanere er ofte muslimer eller katolikker. Andre folkegrupper på Balkan har også tilhørighet til kristendommen, men dette er ofte rettet mot etnisk-orienterte varianter av ortodoks kristendom.

mente at: «Før 1960-tallet ble religion i Kosovo brukt veldig sterkt som en pådriver for å forflytte folk, spesielt til Tyrkia (...) de lurte mange til å utvandre til Tyrkia. Da ble religion brukt som en del av politikken.»<sup>98</sup>

### 2.1.5 Arbeids- og utdanningserfaringer

Informantgruppen var i varierende grad sysselsatt i Kosovo. Igjen – alderen på informantene skyldes dette. Mange var barn under tiden de levde i Kosovo, som førte til at de ikke var gamle nok til å jobbe. I samtalene med informantene snakket de ofte om familiens utfordringer på arbeidsmarkedet sent på 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. Tidligere investerte Jugoslavia i industrien i Kosovo, men dette stanset etter Milosevic tok makten. Kosovo hadde den største arbeidsledigheten i andel av folketallet sammenlignet med resten av Jugoslavia; de offisielle tallene viser at det var 67 000 arbeidsledige i Kosovo, mens andre tall fra observatører legger tallet så høyt som 250 000. Bare 178 000 av en befolkning på 1.5 millioner hadde jobber i de statlige institusjonene som hos skolene, fabrikkene og sykehusene. De statlige jobbene favoriserte også montenegrinene og serbere. Disse minoritetsgruppene utgjorde 15 % av befolkningen, men 30 % av de statlige jobbene.<sup>99</sup>

Som diskutert tidligere mistet mange kosovoalbanere jobbene etter de jugoslaviske grunnlovsendringene i 1989. Selv etter dette mistet ikke Informant 2 jobben sin som musikk lærer, selv etter at de fleste kosovoalbanske lærerne mistet jobben, ettersom han fikk fortsette å undervise på grunnskolen. Mulighetene for at informanten kunne fortsette musikkstudiene hos universitetet i Prishtina var borte, og informanten hadde ikke lov til å undervise på videregående nivå.<sup>100</sup> Foreldrene til Informant 3 hadde akademisk bakgrunn, og de mistet jobben på starten av 1990-tallet. Det førte videre til at de utvandret fra Kosovo og havnet senere i Norge.<sup>101</sup> Faren og farfaren til Informant 5 jobbet også innenfor et statlig energiselskap, og ifølge informanten hadde de statlige jobbene meget gode lønninger. Etter at de mistet jobbene sine utvandret de fra Kosovo.

Arbeidserfaringene til Informant 4 viser hvilke muligheter kosovoalbanere hadde for arbeid i Jugoslavia før Milosevic kom til makten. Informanten er en av de eldre menneskene i

---

<sup>98</sup> Informant 8. Se Judah, 2008: 46, Kadriu, 2015: 80 og Kadriu, 2019: 62 for diskusjon om tvangsmigrasjon av albanere til Tyrkia. Etter den andre verdenskrig avtalte Jugoslavia og Tyrkia å flytte den tyrkiske befolkningen i Jugoslavia til Tyrkia. Mange muslimske albanere ble regnet som tyrkere av sentralmakten, som resulterte i at mellom 1953 og 1966 forflyttet Jugoslavia om lag 100 000 kosovoalbanere til Tyrkia.

<sup>99</sup> Malcolm, 1998: 337

<sup>100</sup> Informant 2

<sup>101</sup> Informant 3. Ifølge B. Fures artikkel «Apartheid i Europa» i DnH arkiv: Db 12, kjennetegner utvandringssbølgen i Kosovo fra tidlig på 1990-tallet at det var mange lærere og akademikere i utvandringssbølgen

informantgruppen, og på 1980-tallet jobbet informanten i Kroatia under midten av 20-årene til informanten. Der jobbet informanten i et snekkerfirma med 10-12 andre kosovoalbanere, og de jobbet i et firma med både bosniske og kroatisk snekkere. Mot slutten av 1980-tallet gikk firmaet konkurs, og de vendte tilbake til Kosovo for arbeid. I Kosovo tok et bemanningsbyrå imot arbeiderne, men den forverrede politiske situasjonen i Kosovo førte til at det var ingen arbeidsmuligheter.

### 3 Kosovoalbanske innvandrere i 1993 og 1998/99

I dette kapittelet presenteres en kort oversikt over situasjonen for de kosovoalbanske innvandrerne i Norge på 1900-tallet. Datidens asyl- og flyktningpolitikk var påvirket av Balkankrigene. Asylpolitikken, som var først påvirket av de bosniske flyktningene, utviklet seg videre da de kosovoalbanske flyktningene kom til Norge.

#### 3.1 Kirkeasylsaken i 1993/1994

Det har ikke vært stor interesse eller engasjement for kirkeasyl siden reformasjonen.<sup>102</sup> Det forandret seg i februar 1993 da justisminister Grete Fagermo håndhevet Norges asylpolitikk ovenfor kosovoalbanerne med opphevingen av den midlertidige tilbakesendingstoppen.<sup>103</sup> Ulike humanitære og kirkelige organisasjoner var tidlig ute med å kritisere regjeringen for opphevingen av tilbakesendingstoppen, der Amnesty International, Flyktninghjelpen, Mellomkirkelig Råd og NOAS mente at det hadde vært uansvarlig av innvandringsmyndighetene å sende tilbake kosovoalbanerne til et potensielt krigsområde, og til det sted der hvor alle samfunnsfunksjoner er brutt sammen.<sup>104</sup>

I utgangspunktet skulle ikke Norge motta flyktninger fra Kosovo, ettersom det ikke var krig i Kosovo i 1993/94. Myndighetenes prioriteringer var rettet mot andre flyktninger fra Jugoslavia som var preget av krigene. Hovedsakelig handlet kirkeasylpolitikken om to områder. Det første, der myndighetene var usikre på hvilke konsekvenser de kunne trekke ut fra forholdene i Kosovo. Og det andre, der hvor myndighetene i utgangspunktet ikke kunne behandle albanske kirkeasylanter annerledes enn andre asylsøkere.

De dårlige forholdene i Kosovo økte da Milosevic trakk Kosovos status som autonom provins i 1989, altså fire år før kirkeasylsaken var aktuelt. Til tross for at myndighetene hadde informasjon om situasjonen i Kosovo, beskrev Grete Fagermo for Stortinget at de ikke kunne behandle albanske asylsøkere annerledes, siden det ikke var krig i Kosovo.<sup>105</sup> FN anerkjente ikke kosovoalbanere som konvensjonsflyktninger.

---

<sup>102</sup> Leer-Salvesen, 1994: 36. Sett bort fra flyktningene kirken beskyttet under andre verdenskrig, har ikke asyl med henvisning til kirken vært brukt i Norge siden reformasjonen.

<sup>103</sup> Ludvigsen, 1994: 1

<sup>104</sup> Vetvik & Omland, 1997: 28

<sup>105</sup> Ibid: 29. Se Brekke, 1998: 63-64 for liknende diskusjon om sikkerhetssituasjonen i Kosovo i 1994.

De norske myndighetene overvåket situasjonen for de albanske asylsøkerne i Sverige, ettersom Sverige hadde opphevet tilbakesendingsstoppen tidligere enn Norge. I 1993 hadde 2000 av de nye albanerne i Norge fått avslag på asylsøknadene sine i Sverige. Som et resultat av dette forholdet fikk de også avslag i Norge. De fleste hadde også fått avslag på asylsøknadene sine i Norge, før de valgte å gå inn i kirkeasyl.<sup>106</sup> Det befant seg hele 40 000 kosovoalbanske asylsøkere i Sverige på den tiden, og i resten av Europa var det om lag 300 000 kosovo- og makedonskalbanske asylsøkere.<sup>107</sup>

Etter opphevingen av tilbakesendingsstoppen var det et fåtall kosovoalbanere som søkte asyl hos kirken, men mot enden av 1993 var det om lag 700 asylsøkere i over 100 kirker i hele Norge. Den store økningen av kirkeasylanter kom som et resultat av at flere av landets kirkelige institusjoner åpnet dørene sine for flere asylsøkere utover året. Regjeringen besluttet at de ikke skulle sende politiet inn i kirken for å hente asylsøkere, og da kom det flere.<sup>108</sup> Imidlertid ble fellesuttalelsen av 19. nov. 1993 den største hendelsen innenfor hele kirkeasylsaken.

Representanter fra Justisdepartementet, Mellomkirkelig Råd og Kirkerådet forhandlet om en løsning på kirkeasylsitasjonen, ettersom kirkene nådde grensen for hvor mange mennesker de kunne ta imot og ta vare på. Regjeringen ville også ha kirkeasylantene tilbake til asylmottakene. I fellesuttalelsen kom det fram at de kosovoalbanske asylsøkerne som kom direkte til Norge, skulle få en fornyet og generøs behandling av asylsøknaden sin. De som fikk innvilget søknaden skulle få muligheter for varig bosetting i Norge. I tillegg informerte dem om at andre kosovoalbanske asylsøkere, altså asylsøkere som var utenfor kirkeasylet, skulle også få ny behandling. En forutsetning for at asylsøkerne kunne forvente ny behandling var at kirkeasylantene forlot kirken og returnerte til asylmottakene før 1. des. 1993.<sup>109</sup>

Fellesuttalelsen måtte tåle kritikk. Uttalelsen var ingen avtale, og tok ikke opp hvilke rettigheter asylsøkerne fikk. Partene kunne ikke kreve at kirkeasylantene dro ut av kirken siden de ikke hadde fått noen nye rettigheter. Til tross for at den nye behandlingen gjaldt asylsøkere som immigrerte direkte til Norge, var det kjent at mange kirkeasylant migrerte fra Sverige. Det skapte større usikkerhet for hvilke rettigheter gruppen hadde. Imidlertid endte det med at de fleste kirkeasylantene forlot kirken, og 673 av 683 personer fikk ny behandling og oppholdstillatelse.<sup>110</sup>

---

<sup>106</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 306

<sup>107</sup> Vetvik & Omland, 1997: 28

<sup>108</sup> Ibid: 32

<sup>109</sup> Ibid: 177

<sup>110</sup> Ibid: 35 og 37

Dette var en stor lettelse for kosovoalbanere i Norge, og den norske avdelingen til LDK håpet på at denne avgjørelsen kunne bidra med at de norske myndighetene kunne behandle kosovoalbanske asylsøkere som flyktninger.<sup>111</sup>

## 3.2 Bosnia- og Kosovoflyktningene

Et sentralt begrepet som beskriver flyktningpolitikken på 1990-tallet er «midlertidighet». Det stammer fra den helhetlige flyktningpolitikken som regjeringen førte på 1990-tallet. Formålet med politikken var at flyktningmottak i Norge skulle møte flyktningenes behov for beskyttelse, samtidig som at mottakene *ikke* skulle tilrettelegge for innvandring. Det minst ønskede utfallet for regjeringen var å ta imot mange asylsøkere som egentlig ikke trengte beskyttelse, ettersom det var asylsøkere som innvandret for å bedre sine levekår.<sup>112</sup>

Dette gjaldt ellers ikke bare for Norge, da de fleste landene i det vestlige Europa var i en reformperiode for flyktningpolitikk. Mange land var ikke tilhengere av å gi beskyttelse til dem som ikke trengte det, og var i utgangspunktet nølende med å gi permanent asyl. Den velkjente hendelsen fra 1991 med de albanske båtflyktningene på vei til Brindisi i Italia, bygget på usikkerheten til de vesteuropeiske statene om flyktningpolitikk etter jernteppets fall i Europa.<sup>113</sup>

De første bosniske flyktningene fra 1992 var ikke registrert som asylsøkere, men som krigsflyktninger. Dermed fikk krigsflyktningene midlertidig oppholdstillatelse på kollektivt grunnlag.<sup>114</sup> Regjeringen håpet på en kortvarig konflikt i Bosnia. Den midlertidighetsbaserte politikken presenterte nye spørsmål om hvilke konsekvenser midlertidigheten kunne ha ovenfor Norge og flyktningene selv, også om integreringsvennlige tiltak. Hadde krigsflyktningene rett på norskundervisning, selv om det var planlagt at de skulle tilbake? Skulle de bosettes i mottak eller kommuner? Hva med utdannings- og arbeidsmuligheter?

Den midlertidige asylopolitikken møtte på flere utfordringer da albanerne innvandret før Kosovokrigen i 1998. I motsetning til de bosniske krigsflyktningene fikk de kosovoalbanske asylsøkerne individuell behandling. De kosovoalbanske asylsøkerne fikk også opphold på

---

<sup>111</sup> DnH arkiv: Db 12: LDK Pressemelding

<sup>112</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 301 og Brekke, 1998: 45

<sup>113</sup> Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 327: Det var 100 000 albanere som flyktet fra fattigdom i Albania, til Italia. På denne tiden var vesteuropeiske stater bekymret for innvandringspresset fra tidligere kommunistiske stater. Vesteuropeiske medier ga hendelsen stor oppmerksomhet. Se også Tjelmeland & Brochmann, 2003: 303 og Brekke, 1998: 39.

<sup>114</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 304-305: Det fikk de bosniske krigsflyktningene i 1993 også.

humanitært grunnlag.<sup>115</sup> Dette skillet eksisterte fordi bosnierne var anerkjente som konvensjonsflyktninger, men det samme gjaldt ikke for kosovoalbanerne. Oppholdstillatelsen ga kosovoalbanerne mulighet for fremtidig bosettingstillatelse. Bosettingstillatelse ga dem også en rett til å oppholde seg i Norge, som førte til større muligheter for arbeid og et sterkere vern mot utvisning. Forskjellen mellom folkegruppene hos krigsflyktningene var at bosnierne flyktet fra en krig, mens kosovoalbanerne flyktet fra vold og diskriminering, uten å være utsatt for en krig.<sup>116</sup>

Selv da fredsavtalen i Dayton trådte i kraft i 1995 var det usikkerhet angående sikkerhets- og fredssituasjonen i det tidligere Jugoslavia. Avtalen sikret freden i Bosnia, og delte landet i en bosnisk-serbisk republikk og en bosniak-kroatisk føderasjon.<sup>117</sup> For mange bosniske flyktninger var det utrygt å sende dem hjem. Utelatelsen av Kosovo i Dayton-avtalen betydde at i realiteten var det ikke noen internasjonal eller jugoslavisk ordening for å forbedre situasjonen i Kosovo. Det betydde at kosovoflyktningene ikke kunne vende hjem til trygghet. Ettersom myndighetene var stadig usikre på sikkerhetssituasjonen i Jugoslavia kunne repatrieringen skje frivillig, og flyktningene kunne selv vurdere om det var trygt nok for dem til å returnere til sine områder.<sup>118</sup>

Utover på 1990-tallet, spesielt etter Daytonfreden, forsøkte regjeringen å forandre på midlertidigheten. Videre var kollektiv beskyttelse vektlagt i situasjoner der Norge tok imot mange flyktninger på en gang. Dette gjorde seg gjeldende for Kosovoflyktningene i 1999. Erfaringene som myndighetene hadde med de chilenske flyktningene fra 1970/80-tallet førte til at myndighetene iverksatte en rekke integreringstiltak; flyktningene bosattes lokalt, med adgang til utdanning, jobb og norskundervisning. Flyktninger med adgang til slike ressurser viste tidligere at de håndterte livet i eksil og repatriering bedre enn andre. I tilfeller der flyktningene ikke frivillig repatrierte, var det en ressurs både for dem selv og for samfunnet.<sup>119</sup> Integreringstiltakene gjorde det vanskelig å tvangsreturnere flyktninger, fordi flyktningene kunne få nye motivasjoner for permanent bosettelse i Norge. Flyktninger selger ofte alle eiendeler for å ha råd til å flykte, og ved repatrieringer sier opp flyktningene rettighetene sine i asyllandet.<sup>120</sup> Jo lenger flyktningene oppholdt seg i asyllandet, jo vanskeligere var det for dem å repatriere.

---

<sup>115</sup> UDI, u.d.2: Opphold på bakgrunn av humanitært grunnlag gis til asylsøkere som ikke er anerkjent som konvensjonsflyktninger. Henriksen, 2007: 121: De fleste kosovoalbanerne fikk opphold på humanitært grunnlag.

<sup>116</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 307

<sup>117</sup> Holm-Hansen, 2020: «Bosniaker er betegnelsen på de innbyggerne i Bosnia-Hercegovina som på grunn av sin muslimske tro eller tradisjon ikke føler seg som kroater eller serbere, slik flesteparten av den øvrige befolkningen definerer seg som.»

<sup>118</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 308-309

<sup>119</sup> Brekke, 1998: 55

<sup>120</sup> Myrvold, 1993: 171



Under Kosovokrigen tok Norge imot omtrent 6000 nye krigsflyktninger fra Kosovo, i tillegg til at omtrent 2000 kosovoalbanske asylsøkere som allerede var i Norge ble satt i samme gruppe. Her var regjeringens fokus på kollektiv beskyttelse relevant. Flyktingene fikk utreisefrist på et år, men de kunne også velge selv om å søke asyl på individuelt grunnlag. De fleste personene som migrerte til Norge i Kosovokrigen periode var fra Kosovo, og i 2001 var det registrert om lag 15 000 personer fra Jugoslavia i Norge, der 10 000 av dem hadde jugoslavisk pass.<sup>121</sup>

Kort tid etter krigens endelse opphevet de norske myndighetene den kollektive beskyttelsen. Den planlagte bosettingen av flyktingene i kommunene stanset, og de som repatrierte fikk 15 000 kroner med seg av staten. Om lag halvparten av de 6000 flyktingene repatrierte til Kosovo. Dette angikk ofte personer med sterke ressurser. De returnerte tilbake til Kosovo for å sikre at eiendommen ikke ble okkupert av andre, og flere returnerte tilbake med jobbmuligheter. Den andre halvparten ble igjen i Norge ved årtusenskiftet, til tross for at regjeringen ønsket dem hjem.<sup>122</sup> Denne situasjonen presenterte andre problematiske sider ved den norske flyktningspolitikken.

Sylo Taraku og Rune Steen, tidligere ansatte hos DnH og NOAS, kritiserte regjeringen og UDI for å ikke ta UNHCRs og UNMIKs anbefalinger for sikkerhetssituasjonen i Kosovo til rette. De mente at UDI overså anbefalingene i asylsøknadene til albanerne, da etniske minoriteter, kvinnelige forsørgere, traumatiserte personer og vitner til forbrytelser mot menneskeheten fikk avslag på asylsøknadene sine. Annen kritikk var rettet mot den økonomiske støtten for tilbakevending, fordi det kunne fungere som et pressmiddel for å kvitte seg med flyktingene. Om en aksepterte økonomisk støtte for tilbakevending var en nødt til å repatriere, og da kunne dem nemlig ikke møte opp hos UNE for å klage på asylvedtaket sitt.<sup>123</sup>

Situasjonen i Kosovo var meget usikker, selv etter årtusenskiftet. I Kosovo var det over 300 000 internt fordrevne personer, og ifølge UNMIK trengte over 80 000 boliger rehabilitering. Det var enkelte områder i Kosovo som var trygge å vende tilbake til, mens andre områder var usikre. Det fantes albanere som ble sendt tilbake til Presevo-dalen i Serbia, og til den serbisk-dominerte bydelen av Mitrovicë i Kosovo. Dette skjedde til tross for at UNCHR og UNMIK mente at det ikke

---

<sup>121</sup> DnH arkiv: Db 10: Stortingets spørretime 21.11.90: Statsråd Eldrid Nordbø hevdet at kosovoalbanerne utgjorde majoriteten av de jugoslaviske innvandrerne. Fram til Kosovos selvstendighet i 2008, var opprinnelseslandet til kosovoalbanerne ført under Jugoslavia eller Serbia.

<sup>122</sup> Tjelmeland & Brochmann, 2003: 316

<sup>123</sup> Taraku & Steen, 2001

var trygt å vende tilbake til disse stedene. På den måten bidro Norge med å øke de etniske spenningene i Kosovo, ettersom de sendte tilbake personer til utrygge områder.<sup>124</sup>

Dette kan også sammenlignes med problematikken om tilbakesending av de bosniske flyktningene. Ifølge Dayton-avtalen måtte alle partene i konflikten bidra med å tilrettelegge for at flyktningene kunne repatriere til trygge omgivelser. Eksempelvis var det vanskelig for bosniaker å returnere til områder hvor serbere hadde makt. Dette gjaldt også for den kroatisk-bosniske og serbiske befolkningen på motsatt vis. Norske myndigheter ville ikke bidra til den etniske rensingen i Bosnia, ved å sende bosniere til områder som var tapt under krigen. Derfor sendte ikke Norge hjem noen flyktninger i fredsavtalens år, men ventet til året etter. De som ønsket å frivillig repatriere fikk, på lik linje som kosovoalbanerne etter Kosovokrigen, opptil 15 000 kroner for å returnere.<sup>125</sup>

---

<sup>124</sup> Tarku & Steen, 2001. Presevo-dalen er et område i det sørlige Serbia hvor om lag halvparten av befolkningen er av albansk opprinnelse. Mitrović er en by i det nordlige Kosovo, hvor majoritetsbefolkningen i den nordlige bydelen består av serbere. Majoritetsbefolkningen i den sørlige bydelen består av albanere.

<sup>125</sup> Brekke, 1998: 71-72 og 82

## 4 P/p-m og informantenes migrantbakgrunner

Dette kapittelets formål er å presentere faktorer som kan forklare informantenes migrantbakgrunn ut ifra p/p-m. De fleste migranter har ikke bare én grunn for utvandring, da det er flere prosesser som påvirker migrantens migrasjonsvalg. Faktorer som påvirker tilværelsen i hjemlandet er «push»-faktorer, altså faktorer som dytter en vekk fra hjemlandet. Andre faktorer som er fristende for utvandring i et mulig mottakerland er «pull»-faktorene, altså faktorer som drar mennesket mot et nytt land. Alle migranter har enkelte grunner for hvorfor de utvandrer, og p/p-faktorene kan variere fra migrant til migrant. Dette kommer an på hvordan de lever i hjemlandet. P/p-m danner et teoretisk grunnlag for å drøfte spørsmålene om hva slags type migranter kosovoalbanerne er.

Til tross for den begrensede forskningen om kosovoalbanere i Norge, har det har på ulike tidspunkt vært uttalelser om deres migrantbakgrunner. Gro H. Brundtland uttalte i 1987, da den første bølgen med kosovoalbanske asylsøkere traff Norge, at gruppen bestod hovedsakelig av økonomiske migranter. Det var da grunnlag for å sende dem tilbake.<sup>126</sup> Under Stortingets spørretime fra 21. november 1990, var det beretninger om at mange i den kosovoalbanske innvandrerguppen bestod av familier med små barn. Statsråd Eldrid Nordbø svarte på spørsmål om regjeringen kan stanse tilbakesendinger til Kosovo på bakgrunn av de forverrede sosiale forholdene i Kosovo:

Søknadene vurderes av innvandringsmyndighetene på individuelt grunnlag og har i en del tilfeller resultert i oppholdstillatelse i Norge. I en del tilfeller er det imidlertid klarlagt at det dreier seg om såkalt økonomisk motivert arbeidsvandring, som ikke gir grunnlag for asyl eller oppholdstillatelse.<sup>127</sup>

Justisminister Grete Faremo anerkjente at situasjonen i Kosovo tidlig på 1990-tallet var ustabil. Samtidig uttalte hun seg også om at de norske myndighetene ikke kunne si med sikkerhet at de kosovoalbanske asylsøkerne hadde rett på beskyttelse.<sup>128</sup> LDK garanterte heller ikke for utenlandske myndigheter at kosovoalbanske asylsøkere ikke kunne være økonomiske migranter. Den kosoviske ledelsen så utvandringen som problematisk, ettersom de ønsket at unge mennesker skulle bli igjen i Kosovo for å kjempe om flere rettigheter. Samtidig gjorde ikke sentralmakten noe

---

<sup>126</sup> DnH Arkiv: Db 10: T. Finsruds rapport (1990)

<sup>127</sup> Ibid: Stortingets spørretime 21.11.90

<sup>128</sup> Kirkens Nødhjelp arkiv: Da – L0210: Parlamentarisk delegasjon i Kosovo (1994)

for å stoppe kosovoalbanerne fra å utvandre, ettersom sentralmakten selv ønsket å forminske den albanske majoriteten i befolkningen.<sup>129</sup>

F. Lynghjems rapport fra 1988 i arkivet til Helsingforskomiteen diskuterer at kosovoalbanske asylsøkere risikerer forfølgelse ved repatriering til Jugoslavia, om asylsøkeren oppgir i asylsøknaden at de er imot det jugoslaviske styret, og ved ønsker om et selvstendig Kosovo. Dette kunne være enda et problemområde for kosovoalbanske asylsøkere. Slik måtte asylsøkere ta et valg med om de ønsker opphold på humanitært grunnlag, eller om de ønsker politisk asyl, ettersom et slikt valg kunne føre til utvisning fra Norge og til forfølgelse i hjemlandet.<sup>130</sup>

Det er ikke vanskelig å oppfatte hva slags «push»-faktorer som fantes i Kosovo, spesielt etter den tidligere diskusjonen om informantenes bakgrunner i Kosovo. Samtlige informanter var nødt til å forlate Kosovo av mangel på muligheter. Det var vanskelig å få jobb, ettersom de fleste fikk sparken fra jobben sin og ikke kunne få ny jobb uten å erklære lojalitet overfor den jugoslaviske staten. Andre informanter måtte avbryte utdanningsløpet da lærerne deres fikk sparken og studentene selv ikke lenger kunne studere. Isolert sett kan slike årsaker tolkes som økonomiske faktorer, men det er viktig å være bevisst på hvorfor det var dårlige kår i det kosoviske samfunnet.

Disse faktorene hadde ikke vært relevante hvis ikke den serbiske sentralmakten hadde tilrettelagt for disse faktorene å formere seg, via den diskrimineringen kosovoalbanerne opplevde. Halvparten av informantgruppen fortalte at de flyktet fra Kosovo i frykt for forfølgelse av det jugoslaviske politiet. Noen informanter hadde i varierende grad deltatt demonstrasjoner mot det jugoslaviske styret, som til slutt førte til at de ble forfulgt av staten. På den måten hadde disse informantene velbegrunnet frykt for forfølgelse i hjemlandet, uavhengig om de hadde status som konvensjonsflyktning eller ikke. Slik er «push»-faktorene både forfølgelse og mangel på jobb- og utdanningsmuligheter.

Dog er det enkelte i informantgruppen som skiller seg ut fra resten. Én informant utvandret for å oppsøke legehjelp i utlandet, ettersom informantens helseproblemer ikke kunne behandles i Kosovo. Informant 5 kom til Norge som et ungt barn og mente selv at familien utvandret av økonomiske årsaker, i den forstand at informanten selv mente at han og familien ikke var i noen fare for å bli forfulgt i Kosovo før krigen. Informant 7 var i tjenestepliktig alder da han utvandret i

---

<sup>129</sup> Kirkens Nødhjelp arkiv: Da – L0210: Rapport fra Kosova (1994)

<sup>130</sup> DnH Arkiv: Db 10: F. Lynghjems rapport (1998). Ingen av informantene tok opp dette som et problem. Imidlertid viser det at andre kosovoalbanske innvandrere kan ha hatt dette som et problemområde under immigrasjonen.

begynnelsen av 1990-tallet, og han fryktet at han skulle bli drept i det jugoslaviske militæret, deretter flyktet informanten.

Det ser ut til at «pull»-faktorer veide mindre opp mot «push»-faktorene hos informantenes valg for migrasjon. Samtlige informanter visste veldig lite om Norge før de migrerte hit, og de fleste var kjedemigranter.<sup>131</sup> Informantene kunne ikke flykte innenfor Jugoslavia ettersom land som Bosnia, Kroatia og Slovenia etter hvert havnet i konflikter med sentralmakten. Deretter ble Europa en «pull»-faktor for kosovoalbanerne, der de kunne få større muligheter for arbeid og utdanning. Ikke minst står beskyttelse som en «pull»-faktor. Migrasjon var ikke noe eller ukjent eller nytt for informantene, da allerede på starten av 1980-tallet var det stor utvandring fra Kosovo til de sentraleuropeiske landene Belgia, Frankrike, Sveits, Tyskland, og Østerrike.<sup>132</sup> Kjentegnet ved de tidlige utvandringsbølgene fra Kosovo til Sentral-Europa var kjedemigrasjon, likt med flere av informantene.

For økonomiske migranter vil «pull»-faktorene alltid stå sterkere enn «push»-faktorene, og derfor kan det være problematisk å hevde at informantgruppen består av økonomiske migranter, ettersom «push»-faktorene står mye sterkere fram enn «pull»-faktorene. Derimot kan det argumenteres for at den kosovoalbanske gruppen, som en helhet i Norge, er langt mer nyansert enn faktorene som finnes for informantene. Den kosovoalbanske gruppen var i en slags politisk gråsoner når det kom til hvordan regjeringen skulle ta imot de kosovoalbanske innvandrerne – slik som det var diskutert i kapitlet om kosovoalbanske innvandrere i 1993/94 og 1999. Regjeringen hadde hele tiden, som fra begynnelsen til slutten av 1990-tallet, lite ønske om at innvandrerne skulle ha varig bosettelse i Norge. Som tiåret viste, så fikk mange kosovoalbanske innvandrerne varig opphold av forskjellige grunner, fra opphold på humanitært grunnlag, til politisk asyl og forskjellige amnestier. En kan heller ikke på bakgrunn av disse diskusjonene gi et kontant svar på hva slags type migranter de kosovoalbanske innvandrerne var, fordi selv om sikkerhetssituasjonen i Kosovo var dårlig gjennom hele 1990-tallet, var ikke alle innbyggerne påvirket av situasjonen i lik grad.

---

<sup>131</sup> Østrem, 2014: 92: «Kjedemigrasjon gjer at utvandrerane kan dra i forvissing om at han kan knyta seg til miljø eller personar han kjenner i det landet som er målet for reisa»

<sup>132</sup> Nauni, 2009: 24.

## 4.1 Mikro-, makro- og mesonivået

Det er nyttig å forske på migrasjon fra et ståsted som dekker flere grunner for migrasjon, der både økonomiske og kulturelle grunner er en del av hele forskningen. For å forske på migrasjonsbevegelser med en helhetlig praksis kan en bruke p/p-m i mikro-, makro- og mesonivået.

I mikronivået belyses enkeltmenneskets møter i hverdagene. Her er de settingene og lokale arenaene migranten befinner seg i sentrale, sammen med møtet med andre mennesker i disse forholdene. Makronivået kjennetegner verdier, tradisjoner, ideologier og klasse- og økonomiske forhold i samfunnet migranten befinner seg i. Dette nivået kan forklare hvordan de sosiale, økonomiske og politiske strukturene i et samfunn bidrar til at samfunnet påvirkes av migrasjon. Mesonivået binder sammen mikro- og makronivået, og knytter de lokale praksisene som er produkt av forholdene på mikro- og makronivået.<sup>133</sup>

Sett i fra et perspektiv på makronivå er samfunnsstrukturene i det jugoslavisk-kosoviske samfunnet årsakene som førte til utvandring og flukt for kosovoalbanerne. Etter at de sosiale forholdene i Kosovo gradvis forverret seg fra 1989 og utover, var det klart at kosovoalbanerne selv ikke kunne gjøre stort for å forandre på situasjonen i Kosovo. Det er noen informanter som var sterkt innblandet i de historiske hendelsene i Kosovo, som ved de ulike demonstrasjonene, som mer eller mindre direkte påvirket valget om utvandring. Den jugoslaviske sentralmakten gjorde heller ingen ting for å forhindre at albanere flyktet, tvert imot – sentralmakten ønsket helst at så mange albanere som mulig forlot Kosovo. På den måten førte ikke bare de dårlige sosiale forholdene til utvandring, men det var heller ingen samfunnsstrukturer eller aktører som arbeidet aktivt for å forhindre utvandringen.

Samtalene med informantene inneholder flere historier om hvordan de forsøkte å forandre de sosiale forholdene i Kosovo, og hvorfor situasjonen var så alvorlig at de til slutt måtte flykte. I spørsmål om hva fremtidsutsiktene til informantene var for Kosovo, er de fleste enige om at fremtiden var veldig usikker, og de var usikre på hvordan konflikten skulle løses. Av informantene som kom tidligere på 1990-tallet, som kirkeasylantene og andre, hadde de blandede meninger om LDK kunne lykkes med å løse konflikten på fredelig vis. Informantene som er tidligere krigsflyktninger, er overbeviste om at siden den tiden de flyktet og til i dag var det eneste rette at UCK brukte voldelige midler for å tvinge frem en internasjonal intervensjon. Alt i alt,

---

<sup>133</sup> Østrem, 2014: 108-109 og Danielsen, 2004: 118

informantgruppen følte at de hadde lite makt for å klare å forandre situasjonen i Kosovo. Det gir utslag for at «push»-faktorene på makronivået gjør seg sterkt gjeldende for informantgruppen.

De fleste i informantgruppen migrerte til Norge som et resultat av kjedemigrasjon – de kjente noen i Norge fra før av. Det er i dette nivået selve kjedemigrasjonen finner sted – altså nettverket mellom den som reiser og den som tidligere har reist dannes.<sup>134</sup> Dette gjelder også for informantene som var kirkeasylanter, der de først immigrerte til Sverige før Norge – de hadde bekjentskap i Norge og Sverige. Andre hadde mindre klare planer for utvandringen. Én informant fortalte om hvordan familien utvandret fra Kosovo i søken om et bedre liv, og at verken foreldrene til informanten eller søskenflokket visste hvor bussen de reiste med skulle føre dem til. De ønsket å bare komme seg ut av Kosovo, fordi den sosiale situasjonen var kritisk.

Mesonivået kan videre forklare migrasjonsmønstrene hos informantene og kosovoalbanske innvandrere som deler lignende erfaringer. Migrasjonsforskeren Thomas Faist argumenterer for at sirkelmigrasjon etter tid kan forandres til kjedemigrasjon.<sup>135</sup> Migranter danner systemer for migrasjon, der hvor deres sosiale bånd påvirker andre migranter til å migrere – det er i denne prosessen kjedemigrasjon trer inn. Derimot er ingen i informantgruppen sirkelmigranter, ettersom de har bosatt seg permanent i Norge etter innvilget opphold. Ingen av informantene i informantgruppen ønsket å returnere til Kosovo etter de først immigrerte til Norge. Slike tilbakevendings tanker har, for noen informanter, presentert seg i ettertid – først etter de har bodd i Norge i over 20-30 år. Slik som hos Eidems drøftinger om hvilke typer migranter ungarene var, kan det hende at informantgruppen og kosovoalbanske flyktninger ellers ikke passer inn hos Faists sirkel- og kjedemigrasjonsmodell, fordi migrasjonen hos informantgruppen startet som kjedemigrasjon.<sup>136</sup>

I mikronivået gjør følelsen av frykt seg gjeldende. «Push»-faktorene kommer fra det en frykter om sin egen fremtid, mens «pull»-faktorene kommer av de ønskene en har for sin egen fremtid.<sup>137</sup> I samtaler med informantene hadde dem ulike tidspunkt og hendelser for når de følte seg mest utrygg i Kosovo. Som oftest havnet informantene ved bristepunktet da dem selv, eller noen i familien, ble oppsøkt av det serbiske politiet eller sikkerhetsstyrkene. Ved punkt der hvor

---

<sup>134</sup> Østrem, 2014: 111 og Faist, 1997: 188

<sup>135</sup> Faist, 1997: 209. Sirkelmigrasjon oppstår når migranter bosetter seg i mottakerlandet i en viss periode, som til slutt returnerer til hjemlandet for varig bosettelse.

<sup>136</sup> Eidem, 2010: 30. Forfatteren tar alderssammensetningen også til betraktning i drøftingen om de ungarske innvandrerne, men det har ikke vært mulighet for å gjøre det samme i denne oppgaven. Her kunne Justisdepartementets arkiver vært til hjelp.

<sup>137</sup> Eidem, 2010: 32

informantene ble oppsøkt av politiet var det allerede for sent, ettersom da politiet først kom på besøk var det for å utøve vold: «Jeg klarte å rømme i siste liten, men onkelen min og flere andre ble tatt. De fikk helvetes bank». <sup>138</sup> Slik var frykt en av de største grunnene for flukt på mikronivå, som utgjorde «push»-faktorene. Dette betyr at selv om en selv ikke var politisk aktiv, og det gjaldt for flere av informanter, risikerte de å bli arrestert, banket opp og forfulgt av politiet, om andre i familien var det. På den måten fikk de svi for familiemedlemmenes handlinger, og videre ble dem tvunget på flukt.

## 4.2 Flyktningkonvensjonen og repatriering

Det er lettere å undersøke hvilke typer migranter informantene var, sammenlignet med å forsøke å gi et visst helhetlig svar for den kosovoalbanske gruppen i Norge. Krigsflyktningene fra 1999 har klare migrantbakgrunner, da de var anerkjent som konvensjonsflyktninger av UNHCR og norske myndigheter. Det er en av årsakene til at Norge hentet ut flyktninger ved Kosovo/Nord-Makedonia grensa.

Informantgruppen kan bare tale for seg selv, men samtidig kan de gi mulige inntrykk på hvordan det kan ha vært for andre kosovoalbanere. Det er flere årsaker til hvorfor en ikke kan finne et entydig svar på dette spørsmålet. For det første: informantene kan ha et ønske om å fremstå som en flyktning, og ikke noe annet. En asylsøker som har fått opphold på humanitært grunnlag, eller en flyktning som har fått innvilget opphold, trenger ikke være motivert for å fortelle at økonomiske faktorer gjorde seg gjeldende. For det andre: kosovoalbanernes migrantbakgrunner har vært kommentert, som diskutert tidligere i kapitlet, men ikke forsket på nok. De ikke-tilgjengelige arkivene kunne potensielt gitt et bredere svar på dette spørsmålet, på lignende måte som Eidem behandlet spørsmålet i sin masteroppgave om de ungarske innvandrerne. <sup>139</sup>

Ifølge Eidem er et argument for at ungarene var økonomiske migranter, at det var mange ungare som repatrierte til det samme systemet de flyktet fra. <sup>140</sup> Det samme gjelder ikke for kosovoalbanerne som repatrierte, ettersom de returnerte til et Kosovo som var i hendene til FNs midlertidige administrasjon, og ikke Serbia. Samtidig kan ikke dette argumentet være så entydig, ettersom det finnes kosovoalbanske flyktninger som repatrierte til Kosovo med den norske

---

<sup>138</sup> Informant 8. Informanten fikk besøk av politiet etter å ha deltatt i demonstrasjoner.

<sup>139</sup> Eidem, 2010: 36: Forfatteren forklarer at norsk forskning om de ungarske innvandrerne i større grad fremstiller ungarene som økonomiske migranter. I Eidems studie kommer det frem at dette synet er mer nyansert, og informantgruppen hennes bestod av flere som hadde velbegrunnet frykt for forfølgelse i Ungarn.

<sup>140</sup> Ibid



bistanden i lommeboka, og senere returnerte til Norge og søkte asyl på nytt etter å ha brukt pengene i Kosovo.<sup>141</sup> Å argumentere for at slike flyktninger ikke er økonomiske migranter holder ikke vann.

Dog kan en argumentere for at det hadde vært vanskelig å ikke gi kosovoalbanere lignende rettigheter som hos flyktningene. Situasjonen i Jugoslavia for kosovoalbanerne har vært godt dokumentert helt siden 1980-tallet. I ettertid vet vi at de europeiske myndighetene ofte ikke visste eller ignorerte den dokumentasjonen, da kosovoalbanernes bestrebelser i det jugoslaviske samfunnet ikke fikk noe nevneverdig oppmerksomhet. Det problematiske ved dokumentasjonen er at de europeiske innvandringsmyndighetene håndterte den informasjonen svakt, og ofte fikk ikke kosovoalbanernes strev noe oppmerksomhet. Det har også vært diskutert i kapitlet om flyktningene fra Bosnia og Kosovo, at flere kosovoalbanere som kom til Norge før Kosovokrigen fikk opphold på humanitært grunnlag. Det betyr at selv om de ikke var anerkjent som konvensjonsflyktninger, ga migrantbakgrunnen deres muligheter for rettigheter og beskyttelse i mottakersamfunnet.

---

<sup>141</sup> Brekke, 2002: 50-51

## 5 Samfunnsmedlemskapet – sosialt, kulturelt og politisk

Integrering er et komplekst felt, der en er nødt til å arbeide innenfor klare rammer for å forske på integrering. Innvandringshistorikeren Knut Kjeldstadli har utviklet slike rammer for hvordan en kan forske på integrering.<sup>142</sup> Kjeldstadli opererer med begrepet «samfunnsmedlemskap» for å drøfte flerkulturelle relasjoner, der de kulturelle relasjonene er båndene innvandrere har til samfunnet. Samfunnsmedlemskap innebærer samfunnsborgerskap betydeligere enn utelukkende statsborgerskap i juridisk forstand. Det handler om identitet, lojalitet, tilhørighet, tillit og deltakelse. Samfunnsmedlemskapet er delt i tre deler, og delene består av det sosiale, kulturelle og politiske medlemskapet. Definisjonene av kategoriene innenfor samfunnsmedlemskapene gir muligheter for å drøfte problemstillingene ved å diskutere både målbare og ikke-målbare aspekter ved integrering. Migrasjonshistorikeren James Godbolt beskriver de tre medlemskapene innenfor samfunnsmedlemskapet slik:

Det sosiale medlemskapet dreier seg om omfordeling av samfunnsgodene og sosial utjevning. Det innebærer tilgang til først og fremst arbeid, bolig og utdanning, men også andre velferdsgoder. Det kulturelle medlemskapet bygger på prinsippet om kulturell anerkjennelse og omfatter aksept for etnisk differensiering på individ- og gruppenivå. Ikke-diskriminering (likestilling), religiøs og kulturell frihet og mulighet til å bidra og påvirke felleskulturen i samfunnet, det vil si bli deltakende i sivilsamfunnet (inkludering), utgjør de sentrale komponentene. Det politiske medlemskapet rommer statsborgerskap og politisk deltaking.<sup>143</sup>

Innenfor det sosiale medlemskapet finnes de målbare aspektene ved integrering, som ved arbeid, bolig og utdanning, der statistikk og rapporter fra blant annet SSB er mulig å bruke for å sammenligne med informantenes erfaringer. Her kan det drøftes hvordan kosovoalbanerne inkluderes i samfunnet når det gjelder arbeid og utdanning. Rammene innenfor et økonomisk medborgerskap er å delta i arbeid som gir inntekt, videre betale skatt som fører til tilgangen på velferdsgoder.<sup>144</sup> Det fører en videre til noen spørsmål. Har kosovoalbanernes arbeidserfaringer inkludert dem i et økonomisk medborgerskap, som videre kan føre dem til et fullverdig sosialt medlemskap? Har informantenes alder ved ankomst i Norge, og tiden asylopphold, påvirket arbeidsmulighetene deres? På hvilken måte har utdanningsbakgrunnen fra Kosovo påvirket

---

<sup>142</sup> Kjeldstadli, 2008: 212-213

<sup>143</sup> Godbolt, 2020: 40

<sup>144</sup> Ibid: 271

utdannings- og arbeidsmulighetene i Norge? Og til slutt: hvordan påvirker informantenes sosiale medlemskap deres tilknytninger, altså transnasjonaliteten, til Kosovo?

I det kulturelle medlemskapet finnes de mindre målbare eller ikke-målbare aspektene. Disse aspektene kan være: hvilke religiøse tilknytninger kosovoalbanere har i Norge, og om foreningene de engasjerer seg i bidrar med integrering i fellesskapet. Siden et fullverdig kulturelt medlemskap krever at en ikke opplever diskriminering i samfunnet, er også dette et område som utforskes hos informantgruppen. Har de erfaringer med diskriminering i Norge, og påvirker dette det kulturelle medlemskapet? Noen av kategoriene innenfor det kulturelle medlemskapet kan påvirke deltakelsen i både det sosiale og politiske medlemskapet. Hvordan informantene forholder seg til språk har kulturell betydning, men språkbeherskelse kan også utvide mulighetene for utdanning, arbeid og politisk deltaking.<sup>145</sup>

Innenfor det politiske medlemskapet finnes både målbare og ikke-målbare aspekter. Her anvendes litteratur som belyser innvandreres erfaringer med politikk i Norge generelt. Her kan en sammenligne informantenes politiske deltakelse med innvandrernes politiske deltakelse i landet ellers. De mindre målbare aspektene kan være de holdningene kosovoalbanerne har til norsk politikk og det politiske systemet i Norge. Samtidig spiller de transnasjonale båndene en rolle innenfor denne kategorien, ettersom flere av informantene er engasjerte i politikken både i Norge og i Kosovo. Andre av informantene er mindre engasjerte i politikken i Norge, men mye mer engasjerte i politikken i Kosovo. Andre spørsmål som er relevante er om integrering innenfor det politiske medlemskapet tar lenger tid enn 30-20 år for kosovoalbanske førstegenerasjonsinnvandrere, slik som det har tatt for andre innvandrergupper.<sup>146</sup>

---

<sup>145</sup> Godbolt, 2020: 275

<sup>146</sup> Ibid: 498

## 6 Det sosiale medlemskapet

Som diskutert tidligere er informantene fra ulike deler i Kosovo, fra både urbane og rurale områder. Flere informanter har også migrert til Norge via kjedemigrasjon, og det er bare to informanter som migrerte hit uten å kjenne noen her fra før av. Samtlige informanter var påvirket av den forverrede sosiale situasjonen i Kosovo, som førte til at de måtte utvandre. Flere av informantene var ikke politisk aktive, men fordi folk i familiene deres var det så var de i risiko for forfølgelse også. Tre av informantene var kirkeasylanter, tre var krigsflyktninger og to var utenfor disse gruppene.

Arbeid og språk er noe av det viktigste for integrering av innvandrere. Det mener både integreringsforskere og innvandrere selv.<sup>147</sup> Arbeid gir innvandrere bedre forutsetninger for å delta i samfunnet; de kan anskaffe flere sosiale kontakter, og arbeidsinntekt er ofte høyere enn de sosiale stønadene. I tillegg forhindrer arbeid fattigdom, og dermed kan innvandrere unngå problemene som fattigdom skaper. Som nevnt i innledningskapittelet, har albanere vært i Norge siden 1970-/80-tallet, da de kom som arbeidsinnvandrere. For samtlige informanter er arbeid øverst på prioriteringslisten over integreringsmålene, og det har det vært siden de innvandret til Norge.

Per januar 2021 er 62,8 % av innvandrere med fødested i Kosovo sysselsatt, mens tallet for alle innvandrerne i Norge er på 67,1 %.<sup>148</sup> For bosnierne, som også har flyktningbakgrunn, er prosenten noe høyere med 66 % i 2015. Den høye graden av sysselsetting og utdanning hos den bosniske folkegruppen har ført til at de blir omtalt som «integreringsvinnere».<sup>149</sup> Statistikkene forklarer at kosovoalbanske innvandrere er i nesten lik grad sysselsatt som alle andre innvandrere i Norge, og i nesten lik grad sysselsatt som den bosniske gruppen. Kosovoalbanerne bor oftere i husholdninger med middels høy og høy grad av økonomisk selvhjulpenhet, sammenlignet med innvandrere fra de nye flyktninggruppene. Det betyr at slike husholdningers egne opparbeidede inntekter er en stor del av den økonomiske selvhjulpenheten.<sup>150</sup>

---

<sup>147</sup> Kjeldstadli, 2008: 214 og Godbolt, 2020: 158

<sup>148</sup> SSB, 2020: tabellnummer 11609

<sup>149</sup> Dzamarija, 2016: 18 (se Tabell 3)

<sup>150</sup> Petterson, 2009 36-37: «(...) Variabelen 'økonomisk selvhjulpenhet' er andel av samlet inntekt som kommer fra egen opparbeidet inntekt (...)» De gamle flyktninggruppene fra Vietnam, Chile, Kosovo og Bosnia har høyere grad av selvhjulpenhet enn de nye flyktninggruppene fra Afghanistan, Irak og Somalia. De nye flyktninggruppene er ofte under introduksjonsordningene med mottakelser av introduksjonsstønader. Introduksjonsprogrammet anses til å være integreringsfremmende, som betyr at det ikke trenger å være negativt at de nye flyktninggruppene har lavere selvhjulpenhet enn de gamle flyktninggruppene.

De fleste kosovoalbanerne er bosatt i byer med merkbare innvandrerbefolkninger som Oslo, Drammen, Fredrikstad, Kristiansand, Sarpsborg og Halden.<sup>151</sup> Til tross for at de fleste bor i Oslo, er bosettingen av kosovoalbanere lite konsentrert i Oslo. Innvandrere med bakgrunn fra Kosovo og Bosnia står som en av gruppene med lav andel av gruppene bosatt i hovedstaden. Det kan henge sammen med at flyktninger ofte bosettes i samme kommune som myndighetene tildeler dem.<sup>152</sup> Sannsynligvis er det ikke stort behov for kosovoalbanere å flytte til Oslo. Det er spesielt to områder informantene selv vektlegger i integreringserfaringene deres: arbeid og språk.

## 6.1 Tilgangen til sosialt medlemskap

Utsagn i intervjumaterialet viser at det har vært forskjeller i integreringsprosessene informantene seg imellom, og den største forskjellen gjelder tiden det tok for å få arbeidstillatelse etter de immigrerte til Norge. Krigsflyktingene fikk raskt arbeidstillatelse, mens hos informantene som kom før krigens utbrudd varierte tiden. Disse opplevelsene reflekterer tilbake på skiftningene i asylopolitikken til Norge i datiden. I et spørsmål om hvordan asyloppholdet var, svarte krigsflyktingen Informant 2 slik:

Jeg aner ikke hvordan et asylmottak ser ut. Vi var ute i systemet med en gang. Jeg fikk arbeidstillatelse med en gang og begynte å jobbe sammen med kona. Vi bodde privat på vestkanten i Oslo. Barna begynte på skole og barnehage med en gang. Vi fikk alle rettighetene. Kanskje det var litt dumt da? Fordi etter hvert skjønnte jeg vi at vi jobber og sliter ... jeg er stolt av at jeg jobbet umiddelbart, men andre har vært på sosialen og levd mye bedre enn meg. Da måtte jeg betalte makspris på barnehage for sønnen min, som på den tiden var 3 500 kroner. Jeg tjente 12 000 i måneden. Og vi hadde husleie på 13 000.<sup>153</sup>

Informanten beskrev hvordan krigsflyktingene fikk rettigheter umiddelbart, og slapp å sitte i asylmottak. Informanten er dog kritisk til hvordan andre kosovoalbanere, som immigrerte før krigen og ikke jobbet, fikk både opphold og økonomisk hjelp lettere enn han selv. Informant 2 føler han at alt var opp til han selv for å overleve i Norge, mens andre kunne få mer hjelp av staten. Som krigsflyktning følte informanten at de måtte sørge for å finne seg til rette i Norge på egen hånd. I

---

<sup>151</sup> Pettersen, 2009: 163 (Tabell 10.1). I Godbolt, 2020: 128 kan en lese at det er attraktivt for flyktninger å bosette seg i byer med flerkulturelle miljøer, samt at de kan ha flere jobbmuligheter. En praktisk og politisk forklaring er at større byer tar imot flere flyktninger enn mindre byer.

<sup>152</sup> Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 424: «SSB meldte at andelen flyktninger som ble boende (registrert etter 5 år) i opprinnelig bosettingskommune hadde vært jevnt økende fra 1999.»

<sup>153</sup> Informant 2

samtalen fortalte informanten at etter hvert fikk han til og med lov til å kjøpe en eiendom, ettersom informanten fikk innvilget huslån ganske kort tid etter ankomsten til Norge.

Informant 6 immigrerte til Norge før krigens utbrudd. Dog er han del av de 2000 asylsøkerne som var inkludert i samme gruppe som de 6000 konvensjonsflyktingene Norge hentet fra Kosovo/Nord-Makedonia grensen i 1999. På samme måte som Informant 2, fikk Informant 6 en tidlig inntreden i det sosiale medlemskapet via arbeid:

Jeg begynte å jobbe mellom seks og syv måneder etter at jeg kom til Norge. Etter det har jeg aldri stoppa. Jeg er en arbeidsom mann. Da jeg var på jobben likte jeg at det skulle jobbes, fordi man fikk lønna si sånn ... jo mer du lever her, jo mer blir du integrert, jo mer kjenner du til ulike folk og du vokser. Med tiden fikk jeg venner fra alle mulige bakgrunner.<sup>154</sup>

Dette står paradoksalt nok i kontrast til innvandringspolitikken, ettersom krigsflyktingene fikk kollektiv beskyttelse i ett år. Krigsflyktingene ble tatt imot med meget integreringsvennlige tiltak av norske myndigheter, og det viste seg å bringe problemer for både Norge og for krigsflyktingene som ikke repatrierte. Hvorfor gi dem vesentlige muligheter for integrering i Norge, når planen er å sende dem hjem? Dette handler om tidligere diskusjoner, der myndighetene ikke ønsket å lukke krigsflyktingene inn i asylmottak. Myndighetene ønsket at krigsflyktingene kunne jobbe slik at de kunne være en ressurs for Norge, og for avsenderlandet i tilfellene der krigsflyktingene repatrierte. Det viser at integreringspolitikken tilrettela for at krigsflyktingene kunne få en rask adgang til sosialt medlemskap.

Informant 7 har kontrasterende erfaringer angående tidlig tilgang til sosialt medlemskap. Det handler om asylpolitikken myndighetene førte tidligere på 1990-tallet, før krigen. Informanten immigrerte til Norge i 1991, og fikk opphold etter fem år i Norge. Den lange ventetiden preget de første integreringserfaringene til informanten, da informanten var i et slags asyl-limbo:

Vi fikk ikke noe arbeidstillatelse. Vi fikk dårlig norskundervisning, fordi de drev ikke med norskundervisning så lenge vi ikke hadde fått opphold. Det tok så lang tid med saksbehandlingen. Jeg fikk det første avslaget etter rundt fire år. Da sendte jeg umiddelbart en klage, og rett etter om lag ett og et halvt år fikk jeg

---

<sup>154</sup> Informant 6

endelig opphold (...) Men det var brent nesten syv år uten å gjøre noe. Det var veldig tragisk faktisk. Det gjorde store påvirkninger.<sup>155</sup>

Slike erfaringer Informant 7 har med lang behandlingstid for asylsøknaden gjelder ikke for informantene som migrerte til Norge senere på 1990-tallet. De var under andre forutsetninger for oppholdstillatelse i Norge med kollektiv beskyttelse, og muligheter for å søke om individuell behandling. Det viser at informantenes migrantbakgrunner er utslagsgivende for hvor raskt de kunne få tilgang til arbeid – altså sosialt medlemskap. Det er vesentlige faktorer i hvordan de startet integreringen i den første perioden i Norge.

I Cora Døvings bok – *Integrering : Teori og empiri* - forteller forfatteren om migranthistoriene til en kvinnelig krigsflyktning fra Somalia, en mannlig arbeidsinnvandrer fra Pakistan, og en mannlig politisk flyktning fra Bangladesh. Selv om migrantene innvandret til Norge av ulike årsaker, har de flere fellestrekk i integreringshistoriene deres. Dette gjelder også for oppgavens informantgruppe, som drøftes videre.

Den somaliske krigsflyktningen følte at velferdsordningene i Norge tilrettela for at nye innvandrere ikke trengte å starte på bunnen av samfunnet; hun fikk hjelp til å få bolig og starte utdanningen så fort hun fikk oppholdstillatelse.<sup>156</sup> Problemer oppstod etter at hun fullførte utdanningen, der erfaringene med jobbsøking haltet karrieredømmene hennes. Somalieren var den eneste i klassen som ikke fikk jobb etter å ha fullført bachelorgraden i offentlig styring. Dette er noe Informant 7 også har opplevd, etter å ha fullført bachelorgraden i statsvitenskap: «Jeg har bachelor og med navnet mitt er det vanskelig å få jobb innafør mitt fag. Jeg har følt på at det er veldig vanskelig. Ikke bare for meg, men innvandrere sliter med å få større kontakt og nettverk.»<sup>157</sup> Sannsynligvis er det flere kosovoalbanere som har lignende jobbsøker erfaringer, da Naunis informantgruppe også hadde lignende erfaringer på arbeidsmarkedet.<sup>158</sup>

Det er viktig å merke at selv om alle disse personene er ulike, mener de at de har de blitt utsatt for bevisst diskriminering.<sup>159</sup> De har ulike fysiologiske trekk, med ulike kjønn, aldre og landbakgrunn.

---

<sup>155</sup> Informant 7. I RRR, 1998: 40 kritiserer Are Sauren (konsulent hos NOAS) asylpolitikken. Sauren påpekte at selv i 1998 var det hundrevis av kosovoalbanere som var i den samme «limbo»-tilværelsen.

<sup>156</sup> Døving, 2009: 40

<sup>157</sup> Informant 7

<sup>158</sup> Nauni, 2009: 153. Brochmann forklarer i Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 423 at selv om økonomien i Norge har vokst, er arbeidsledigheten større for etniske minoriteter. Flere minoritetsgrupper gjennomgår diskriminering i arbeidslivets rekrutteringsprosesser. Dog hevder Rogstad i Rogstad, 2007: 36 at arbeidsmarkedet ikke er stengt for ikke-vestlige minoriteter, og at de fleste får jobb i henhold til sine kvalifikasjoner.

<sup>159</sup> Kjeldstadli, 2008: 216: «*Bevisst diskriminering* kan forekomme fra dem som ansetter, for eksempel slik at alle søkere med «rare» navn siles vekk (...)»

Fortsatt møtte de samme utfordringer for karriereutviklingen. Dette er en utfordring i det sosiale medlemskapet, ettersom det forhindrer at innvandrere sysselsettes i deres relevante utdanningsfelt. For å forbedre forutsetningene for integrering av innvandrere er dette et område som er nødt til å forbedres.

Slike erfaringer signaliserer de negative sidene i arbeidsmarkedet for utdannede innvandrere – de kan slite med å få jobb fordi de har utenlandske navn, eller fysiologiske trekk som arbeidstakere anser som utenlandske. Dette henger sammen med holdninger i mottakersamfunnet, som kan forhindre at innvandrere får et fullverdig sosialt medlemskap. Arbeidsmarkedet er en av de viktigste integreringsarenaene, og slike problemer bør løses for å tilrettelegge for integrering. Kjeldstadli legger frem tiltak for å motarbeide bevisst diskriminering på arbeidsmarkedet, som ved lovbestemt aktivitet. Lovbestemt aktivitet er et tiltak der hvor arbeidsgiver må rapportere om tiltak for å identifisere og fjerne hindringer for ansettelse og opprykk.<sup>160</sup> Fortsatt er det innvandrere som sliter med både ansettelse og opprykk. Informant 7 jobber i et av landets største bedrifter, og forklarer erfaringene sine knyttet til problematikken slik:

Jeg er fornøyd med jobbene jeg har hatt når det gjelder stabilitet, men ikke når det kommer til utvikling. Det er litt mer begrenset. Det er en stor bedrift og føles ut som man har mange muligheter der, men i praksis er det ikke det. Det er mange mennesker med lang ansiennitet der, og de støtter hverandre i kollegiale. (...) La oss si at en leder kan ha stillingen sin i 20 år uten å bli skifta ut. (...) Jeg føler at jeg har forsøkt flere ganger å nå opp (få høyere stillinger), men det er vanskelig. (...) Det at det er innvandrere som jobber i bedriften føles litt som pynt. (...) Det finnes ikke innvandrere i lederstillingene. Absolutt ingen.<sup>161</sup>

Videre finner Døving likheter i integreringshistoriene mellom informantene, som hos den pakistanske arbeidsinnvandreren og den bangladeshiske politiske flyktningen. Det er spesielt to faktorer som Døvings informanter fremhever: tilgangen på arbeid, og mulighetene for å danne relasjoner med mennesker i Norge.<sup>162</sup> Deres integrering startet med arbeid: der de lærte seg språket, fikk venner og kollegaer, og til slutt kunne de kjøpe bolig. Det viser at økonomi og arbeid er tungtveiende for å etablere seg i et nytt samfunn. De relasjonene informantene dannet med de nye menneskene førte til at det skapte lojalitet og tilknytning til menneskene, verdiene og institusjonene

---

<sup>160</sup> Kjeldstadli, 2008: 216

<sup>161</sup> Informant 7

<sup>162</sup> Døving, 2009: 41



i Norge. Slike erfaringer gjenspeiles seg også hos informantgruppen, på tvers av når informantene kom til Norge og hvor raskt de fikk arbeid, og dermed tilgang til sosialt medlemskap. Det snakket Informant 6 om i intervjuet, som er fremhevet tidligere i dette delkapitlet, og det gjelder for flere informanter også. Eksempelvis trekker Informant 4 inn møtet med nordmenn som en vesentlig integreringserfaring, og forklarer hva slags tankesett en trenger for å integreres:

(...) Alle land har sin egen kultur, og du kan ikke gå til et fremmed land å påpeke hva som er riktig og galt med kulturen deres. Du må lære av den, og ta til deg det du liker. I Norge kan du holde på din egen kultur, og selvfølgelig må du respektere lovene. Du må lære deg språket og skikkene. (...) Nordmennene er i sin egen stat. De ba ikke meg om å komme hit. Det var jeg som kom hit selv, og de har akseptert meg. (...) Jeg hadde en norsk nabo som ofte passet på barnet vårt. Barnet sov ofte hos naboen, og naboen hadde alltid døra åpen. Hun lærte barnet å snakke norsk og fikk alltid mat av henne. Det er jeg evig takknemlig for. (...) Hun hjalp oss mye, siden jeg og kona jobbet ofte til sent på natta. (...)<sup>163</sup>

Andre faktorer som har forhindret informantgruppen i å utvikle seg karrieremessig innenfor sitt fagfelt er at utdanningen fra Kosovo ikke har blitt godkjent i Norge. Tilfellet var slik for Informant 2, som ikke fikk godkjent musikk lærer utdannelsen fra Kosovo. Informant 8 fikk først godkjent lærerutdanningen og sveisefagutdanningen etter tre år behandlingstid, først etter informanten hadde allerede etablert seg i arbeidslivet.<sup>164</sup>

Dette er ikke en utfordring som finnes eksklusivt for kosovoalbanere, men også resten av innvandrerbefolkningen i Norge. For informantene som ikke har fått godkjenning, eller fått for sein godkjenning, av utdanning i Kosovo, går dette utover det sosiale medlemskapet. Ifølge Kjeldstadli påvirker dette sosialt og politisk medlemskap, fordi majoritetsbefolkningen ikke er opptatte av manglende godkjenning av utdanning og diskriminering i arbeidslivet. For å løse dette kan innvandrerorganisasjoner bidra med å belyse innvandreres erfaringer med diskriminering i arbeidslivet. Likevel påpeker Kjeldstadli at om majoritetsbefolkningen ikke vil bry seg om slike problemer, kommer ikke innvandrerorganisasjoner til å ha nok innflytelse til å påvirke samfunnsmedlemskapet.<sup>165</sup>

---

<sup>163</sup> Informant 4

<sup>164</sup> Informant 2 og Informant 8

<sup>165</sup> Kjeldstadli, 2008: 245

## 6.2 Språk

Informantene har hatt ulike erfaringer når det kommer til hvordan de lærte seg det norske språket. Alle informantene, bortsett fra én informant, mener de har tilfredsstillende norskferdigheter.<sup>166</sup> Ifølge informantene er alderen ved ankomst til Norge en vesentlig faktor for språkbeherskelse. De yngre informantene, som har gått på grunnskole eller videregående skole, eller andre som har tatt høyere utdanning i Norge, har lært norsk hovedsakelig gjennom skole. Resten av informantene som ikke har gått på norsk skole har hovedsakelig lært seg språket gjennom arbeid og språkkurs.

Det er viktig å trekke fram den ene informantens erfaringer med de selverklærte, svake norskferdighetene. Disse erfaringene kan videre belyse andre kosovoalbaneres og innvandreres erfaringer med å lære seg et nytt språk. Informant 4 beskriver språkerfaringene slik:

Jeg skjønner språket, og jeg forstår språket nok til at jeg kan jobbe for og med nordmenn. Men noen dypere og høyere nivåer enn det: nei. Fordi da jeg gikk på norskopplæring etter vi fikk opphold ... jeg kunne skrive bra og jeg lærte også greit, men jeg hadde mest lyst til å jobbe (...) Læreren sa til meg at jeg kunne lære meg språket hvis jeg ville, men hun skjønnte at jeg hadde vanskeligheter for det med tanke på alderen min og utdanningsbakgrunnen jeg har fra Kosovo (...) Jeg jobbet og hadde mange albanske kollegaer, og der snakket vi jo naturligvis albansk sammen.<sup>167</sup>

En kan ikke få et fullverdig sosialt medlemskap uten å kunne språket, men Informant 4 forklarer at han ikke kan språket godt nok siden arbeid var førsteprioritet. Det gikk på bekostning av språkkurset. Det at informanten nærmet seg 40-årene da han migrerte til Norge gikk på bekostning av motivasjonen for å lære seg et nytt språk. Det at informanten hadde albanske kollegaer førte til at det var lav terskel for å snakke albansk på jobb. Informanten mente også at siden han bare hadde fullført barneskolen i Kosovo, som på den tiden var 8-års skolegang, var ikke det til fordel.

Dette er ikke en ukjent opplevelse som innvandrere kan ha i Norge på vei mot integrering. Slike opplevelser har innvandrere i Norge hatt siden de pakistanske og tyrkiske arbeidsmigrantene kom på 1970-/80-tallet.<sup>168</sup> Samtidig kan ikke Informant 4s situasjon sammenlignes med de gamle

---

<sup>166</sup> SSB, 2017: 143: Dette er også i tråd med hvordan kosovoalbanere ellers oppfatter norskferdighetene sine, da de fleste deltakerne i undersøkelsen mente at de behersket norsk godt.

<sup>167</sup> Informant 4

<sup>168</sup> Godbolt, 2020: 161

erfaringene til arbeidsmigrantene, da det verken var et mål for arbeidsmigrantene eller myndighetene at de skulle ha langvarig opphold i Norge. Derfor var det ikke et integreringspolitisk mål at de skulle lære seg språket. Informant 8 var derimot tidlig i 20-årene da han først immigrerte til Norge, og verdsetter språkopplæringen meget høyt:

Vi hadde norskopplæring for voksne imens jeg bodde på asylmottak. Vi hadde skole der. Det var egentlig det viktigste vi hadde. Vi hadde mellom tre og fem timer hver dag. (...) Det var kommunen som ordnet med språkopplæring for asylsøkere. (...) Til å begynne med var det veldig vanskelig. Men, vi kom ganske fort i gang. Vi var selvsagt unge og i god alder for å gå på skole. (...) Det kjedeligste var egentlig at vi ville gå videre med utdanning etter vi var ferdig på skolen (i asylmottaket) og bestått de muntlige og skriftlige eksamenene. Men, vi fikk ikke lov til å ta videreutdanning på videregående skole eller høyere nivå før man fikk oppholdstillatelse.<sup>169</sup>

Informantens arbeidserfaringer belyser også flere områder når det gjelder kosovoalbanernes integrering. Det handler om hvordan språkbeherskelse fører innvandrere mot arbeid. Informanten fortalte at han fikk jobben ved en tilfeldighet, og at norskkunnskapene hans hjalp han mest med å få en slik mulighet:

Imens jeg jobbet på asylmottak tok jeg tolkeutdanning via UDI. Utdannet meg tolk og tolket albansk, bosnisk og serbokroatisk. Jeg begynte som tolk, og senere var jeg informasjonsansvarlig, og aktivitetsansvarlig for barn og ungdom. Det var ganske tilfeldig. Det var en ansatt som jobba på asylmottaket som fortalte meg at det skal åpnes et nytt mottak. Søknadsfristen hadde selvfølgelig gått ut, så jeg tok en telefon og snakka med mottakslederen. Etter en god telefonsamtale sa han «Kan du komme hit å jobbe i dag?» Da fikk jeg jobb via telefonen! Men ... for å få slike muligheter er det viktigste språket. Uten språk kommer du ingen vei.<sup>170</sup>

Andre informanter måtte også lære seg norsk på egenhånd, da asylmottak kunne i perioder nedprioritere norskopplæring som følge av den midlertidighets-baserte asylopolitikken. Da handlet det om å ta initiativ selv for å lære seg språket på best mulig måte. Det strevet Informant 7 med;

---

<sup>169</sup> Informant 8

<sup>170</sup> Ibid

Vi var jevnaldrende gutter, cirka fem til seks kosovoalbanere fra samme sted i Kosovo, og vi ble kjent på asylmottaket. Vi trivdes godt sammen og hadde fått god kontakt. Vi hjalp hverandre med det vi kunne, men poenget er at Norge var annerledes på 1990-tallet. Vi fikk ikke noe arbeidstillatelse, og det var dårlig norskundervisning. De drev nesten ikke med norskundervisning så lenge vi ikke hadde fått opphold. (...) Etter flere år fikk jeg opphold, og da begynte de med norskundervisning. På det tidspunktet hadde jeg faktisk lært språket på egen hånd. (...) Vi var ungdom da. Vi var med forskjellige (etniske) grupper der vi måtte kommunisere på norsk. Aviser, TV program og alt annet hjalp også med språkferdighetene.<sup>171</sup>

Informant 4, Informant 8 og Informant 7 sine opplevelser viser de forskjellige utfordringene innvandrere kan møte i Norge. De viser at alder ved ankomst kan være en vesentlig faktor for språkopplæringen. Asylpolitiske faktorer spiller også inn, og kan stanse eller forhindre språkutviklingen. I tillegg til at språkopplæring har vært et vesentlig område for informantene, har morsmålsopplæring for barna sine også vært det. Det var et område de fleste informantene hadde ulike erfaringer med.

### 6.2.1 Morsmål

Morsmålsundervisning er et område som nesten ikke eksisterer lenger i norsk grunnskole, men slik var det ikke på 1990- og 2000-tallet.<sup>172</sup> Informant 5 gikk på grunnskolen etter ankomsten til Norge, og hadde morsmålsundervisning. Han har noen interessante beretninger om morsmålsundervisningen, spesielt angående kritikk for ordningen:

Vi hadde morsmålsundervisning, men om vi lærte morsmålet var en annen sak. Det gjorde vi ikke. Forklaringen på det er at det var veldig lite timer. Det kan være andre skoler som var flinke til å gi morsmålsundervisning. Det var ikke det at vi ikke fikk hjelp, men hva skal du med en til to timer i uka? Den første timen brukte vi på leksehjelp. Vi trengte hjelp med leksene siden vi ikke forstod norsk. Vi hadde ikke foreldre som kunne norsk så bra at vi kunne få hjelp med dem

---

<sup>171</sup> Informant 7

<sup>172</sup> Godbolt, 2020: 159

hjemme. Det var mange ganger det hendte at jeg måtte dra til venner for å spørre om hjelp (med leksene) siden de var norske.<sup>173</sup>

Dette er et av problemene som morsmålsundervisningstiltaket har møtt i det norske skolesystemet; det finnes ikke mange nok lærere med kompetanse for å undervise i morsmål, i tillegg er morsmålsundervisning kostbart.<sup>174</sup> Kjeldstadli legger frem i sine drøftinger om hvordan skolen kan forbedres for innvandrere innenfor det sosiale medlemskapet, ved at staten bør tilby morsmåls lærere større muligheter for å ta en full utdanning.<sup>175</sup>

Sosialantropologene Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad argumenterer både for og mot morsmålsundervisningens tilstedeværelse på skolen. Et argument for at morsmålsundervisning er passende for å tilegne seg lese- og skriveferdigheter *i norskspråket*, er at barn kan ha større forutsetninger for å lære seg norsk hvis de samtidig lærer seg morsmålet. Et annet argument er at barn fremdeles har rett på å beholde morsmålet sitt selv om de lever i Norge.<sup>176</sup>

Dette er noe Informant 8 snakket om: «(...) Det er viktig å kunne morsmål med tanke på kontakt med søskenbarn i Kosovo. (...) Det var et fint tilbud faktisk. Forskning har vist at jo flere språk barna snakker, jo bedre er det for dem med framtidsmulighetene.»<sup>177</sup> Det samme gjelder også for Informant 7: «(...) Jeg oppfatter språk som en bagasje. Det er et viktig verktøy du kan bruke i livet. (...) Forskningsmessig viser det seg at barn som behersker flere språk kan være mer anvendt til forskjellige fag. (...)»<sup>178</sup>

Store deler av karrieren til Informant 3 har formet seg på en skole, der majoriteten av elevene har utenlandsk opphav. Hun har både tatt del i, og vært vitne til, de ulike integreringstiltakene i skolen. Ifølge informanten var morsmålsundervisning et viktig tiltak før i tiden, men tiltaket har mistet viktigheten i samtiden. Ressursmangel påvirker tiltaket, og ifølge informanten ønsket ikke ledelsen at barn av samme opphav snakket morsmål med hverandre på skolen:

Barna mine har hatt morsmålsundervisning. Nå satses det ikke på det. Det er en stund siden det var et område som var satset på. Nå skal de ikke ha morsmålsundervisning. Jeg synes morsmål er viktig for barn, fordi hvis du klarer

---

<sup>173</sup> Informant 5. Se Birkelund & Mastekaasa, 2009: 24 for diskusjon om hvordan manglende mestring av språk fører til utfordringer for skolelever - spesielt for elever med foreldre med svake norskerferdigheter.

<sup>174</sup> Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad, 2020: 147

<sup>175</sup> Kjeldstadli, 2008: 226. Den manglende satsingen på morsmålsundervisning har vist at dette ønsket ikke oppfylles.

<sup>176</sup> Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad, 2020: 146

<sup>177</sup> Informant 8

<sup>178</sup> Informant 7

morsmålet ditt så kan du andre språk og du kan lære språk lettere. Jeg synes det er viktig å ha morsmålsundervisning. (...) Det har blitt sånn at vi skal prøve å stoppe barna hvis de snakker morsmål med hverandre, selv om loven sier at barna har rett på å bevare morsmålet sitt.<sup>179</sup>

Andre informanter ønsket å prioritere norskopplæring i en større grad sammenlignet med morsmålsundervisning for barna sine. Her er det viktig å ta med informantenes nyanser når det gjelder språk. Informant 2 forklarte at han snakker norsk til barna sine. Det har han gjort siden han migrerte til Norge, fordi han ønsket at barna skulle integreres i Norge:

De har hatt morsmålsundervisning, men målet mitt var at dem skulle integreres her. Jeg prater norsk med dem, fordi jeg ønsket at de skulle lære seg norsk og kunne gjøre leksene sine. Jeg får bedre norskferdigheter av å snakke norsk med barna mine også.<sup>180</sup>

Informant 1 har også lignende erfaringer og ønsket å fremme norskopplæringen hos barna istedenfor å fokusere på morsmålsundervisning. Hun ønsket at barna først og fremst skulle integreres. Et problematisk område for denne informanten var da barna senere byttet skole, der de gikk fra en skole med etnisk norske majoritetselever, til en skole der de etniske nordmennene var i minoritet:

Vi hadde tilbud om morsmålsundervisning på flere skoler. Ikke alle, men noen. Noen av barna mine ville lære seg albansk, mens andre hadde mindre motivasjon for det. De likte å omgås med nordmenn, men det forandret seg da de byttet skole, fordi de gikk på ny skole med mange innvandrere. De var vant til å gå på skole med nordmenn, og de var jo interesserte i å integrere seg. På den nye skolen brukte lærere (med innvandringsbakgrunn) uttrykk fra sitt eget morsmål. Det likte ikke jeg ikke i det hele tatt, fordi jeg ønsket at barna skulle lære seg norsk (...) <sup>181</sup>

Informantenes erfaringer med morsmål har vist både de negative og positive sidene med morsmålsundervisning. Manglende satsing av myndighetene førte til dårlig morsmålsundervisning, som senere mer eller mindre avskaffet undervisningen. Imidlertid er det flere som anerkjenner verdien av morsmålsferdigheter, da dette er noe som anses som positivt for informantenes

---

<sup>179</sup> Informant 3

<sup>180</sup> Informant 2

<sup>181</sup> Informant 1

etterkommere. For noen informanter har det vært viktigere at barna lærte seg først og fremst norsk, før de fokuserte på morsmålet.

Det kan argumenteres for at både innvandrerne og etterkommerne har gjennomgått en «myk» assimilering, når det gjelder integreringserfaringer med morsmålundervisning. Det kommer til syne gjennom i sitatet tilhørende Informant 3 i forrige side, da skolen ikke satser på morsmålsundervisning lenger og ønsker heller ikke at barna skal snakke morsmål på skolen. Imidlertid gjenspeiles det hos noen informanter selv, da de ikke prioriterte morsmålsundervisning for barna sine. Det var viktigere å lære seg norsk.

Dette poengterte Godbolt i sin analyse. Da Drammen kommune kvittet seg med morsmålsundervisningen, viste ikke den lokale innvandrerbefolkningen merkbar motstand mot vedtaket. Godbolt argumenterer for at den manglende motstanden kom av at innvandrerbefolkningen ikke lenger bestod av arbeidsmigranter. Arbeidsmigrantene anså morsmålsundervisning som viktig, ettersom de skulle returnere til avsenderlandene. De nye innvandrerbefolkningene bestod av norsk-pakistanere og norsk-tyrkere, altså innvandrergrupper med mål om varig bosettelse i Norge.<sup>182</sup> Slik kan en også trekke paralleller til enkelte i informantgruppen. De anså det som viktigere å lære seg norsk fremfor albansk, ettersom de skulle bo i Norge.

### **6.3 Erfaringer med asyl- og integreringspolitikk**

Som diskutert i tidligere kapitler er den midlertidighets-baserte asylpolitikken en stor påvirkningsfaktor for hvordan asylsøkerne og informantene fikk tilgang til arbeids- og utdanningsmuligheter – altså det sosiale medlemskapet. Disse faktorene varierte mellom informantene, og det omhandler hvilken innvandringsbølge de var en del av.

Kirkeasylantene fikk avslag på asylsøknadene sine i Sverige og Norge, men etter kirkeasylsaken fikk de fleste bli igjen i Norge gjennom amnestiet. Krigsflyktingene fikk rettigheter til å jobbe og utdanne seg som resten av befolkningen ganske kort tid etter at de kom til Norge. Derimot hadde denne gruppen repatrieringsproblemet; i utgangspunktet ønsket myndighetene å sende dem tilbake til Kosovo. Til slutt repatrierte over halvparten av krigsflyktingene, og resten av de som ble igjen fikk permanent opphold av forskjellige grunner. Andre asylsøkere som kom utenfor disse gruppene har både lignende og ulike erfaringer som de to andre gruppene, og det reflekteres gjennom regjeringens valg for asylpolitikk i de forskjellige periodene på 1990-tallet.

---

<sup>182</sup> Godbolt, 2020: 193

Som krigsflyktning fikk Informant 3 rask tilgang til det sosiale medlemskapet, med muligheter for arbeid. Samtidig som informanten jobbet, gikk hun gjennom flere utfordringer fordi myndighetene ønsket å sende henne tilbake til Kosovo:

(...) Jeg begynte å jobbe. På den tiden fikk de som ville repatriere penger av staten, men jeg tok ikke det imot. Jeg ville bli i Norge, så jeg trengte ikke de pengene. Jeg tenkte at hvis man jobbet og betaler skatt, så viser du at du er villig til å integrere deg. Men fortsatt forsøkte myndighetene å sende meg hjem. Jeg husker det svaret jeg fikk av saksbehandleren. Det handlet om at jeg var flink, og siden jeg var arbeidsom kunne jeg vende tilbake for å bygge opp Kosovo igjen. (...) Til slutt fikk jeg oppholdstillatelse, men jeg slet mye fram til det skjedde (...) Jeg ble veldig fort integrert i samfunnet. Jeg jobbet hele tiden og deltok i forskjellige kurs (...) Men jeg var skuffet over myndighetene. Det var ikke lett å høre at andre albanere som ikke jobbet og levde på sosialen fikk oppholdstillatelse etter kort tid i Norge, mens jeg gjorde alt for å vise at jeg var integrert (...) <sup>183</sup>

Dette er et eksempel på utfordringer kosovoalbanske krigsflyktninger med mål om varig bosetting i Norge hadde. Det viser at selv om en legger inn stor innsats for å integreres i mottakersamfunnet, kan politiske vedtak hindre varig bosettelse.

Erfaringer med integreringspolitikken varierer i gruppen. De tidligere kirkeasylantene har en særegen posisjon når det gjelder de første integreringserfaringene. Det var nemlig kirken stod for integreringsarbeidet etter de hadde fått avslag på asylsøknadene i Norge. Disse informantene viser stor takknemlighet overfor kirken, der de forteller at de var godt tatt imot av kirken. Flere av kirkens arbeidere og medlemmer jobbet med integreringsarbeid, og på den måten stod menighetene for norskopplæringen. Barna fikk gå på barnehage og skole, der kirken stod for transport av barna til og fra skolen. Rakel Solbus kirkeasylant-informantgruppe, har nærmest like erfaringer med kirkeasyloppholdet. <sup>184</sup> Informant 1 hadde noen kritiske tanker om asylsystemet, fra den tiden de ankom til Norge, gikk i kirkeasyl, og til slutt fikk opphold:

Da vi kom til Norge, var vi på transittmottak. Deretter ble vi sendt på hotell i noen uker av asylmottaket. Også ble vi sendt til et nytt mottak. Rundt den tiden

---

<sup>183</sup> Informant 3

<sup>184</sup> Solbu, 2007: 34



fikk jeg det første avslaget, så besluttet jeg å gå i kirkeasyl. (...) Kirken sendte oss til en villa, der flere andre kirkeasylanter også oppholdt seg. Etter fellesuttalelsen måtte man ut i asylsystemet igjen, og fra den perioden til vi fikk opphold så var vi på tre nye mottak. (...) Mottakene stengte hele tiden, også ble det satt opp nye mottak. Vi ble sendt rundt altfor ofte (...) <sup>185</sup>

Imidlertid er det viktig å huske at kirkeasylantene også opplevde at de norske myndighetene ikke stolte på at det var utrygt i Kosovo. <sup>186</sup> Andre informanter som var asylsøkere har andre erfaringer, der de ofte stod mellom regjeringens skiftende integreringspolitikk. Dette var eksempelvis belyst tidligere i diskusjonen om tilgangen til sosialt medlemskap, der Informant 7 var frustrert med den årelange behandlingen av asylsøknaden.

Når det kommer til asylsøkeres erfaringer med asyl- og integreringspolitikken, har Informant 8 vært en viktig kilde. Denne informanten hadde en lang karriere innenfor asylsystemet, da han begynte å jobbe i systemet kort tid etter at han fikk arbeidstillatelse. Informanten har også noen kritiske tanker angående datidens asyl- og integreringspolitikk. De kritiske beretningene går på tvers av migrantbakgrunn, altså både for kirkeasylantene og krigsflyktningene, men også for dem som kom utenfor de to bølgene. Intervjuet bestod ikke av vesentlig kritikk mot asyl- og integreringspolitikken, men et område informanten kritiserte var behandlingen av asylsøknadene. Selv om asylsøknadene var individuelle, kunne svarene på søknadene inneholde «kollektive» preg:

Det var litt rart. Egentlig følte vi (asylsøkerne) at alle søknadene ble behandlet kollektivt, selv om søknadene skulle behandles på individuelt grunnlag. (...) Vårt inntrykk i forhold til begrunnelsene på avslagene, som mange fikk, var ganske like selv om asylintervjuene var helt forskjellige og individuelle. Begrunnelsene i avslagstekstene var veldig like. (...) Myndighetene mente at det var trygt å dra tilbake til Kosovo i eks-Jugoslavia. <sup>187</sup>

Avslutningsvis belyses det en samtidsorientert kritikk mot integreringspolitikken. Informant 4 giftet seg med en kvinne fra Kosovo, og senere innvandret kona til Norge gjennom familieinnvandring. Informanten er også kritisk ovenfor UDI, da de i nyere tider har kommet med strengere krav for familieinnvandring:

---

<sup>185</sup> Informant 1

<sup>186</sup> Solbu, 2007: 34 og 55

<sup>187</sup> Informant 8

Jeg fant kjærligheten i Kosovo da jeg var 18 år gammel. Hvis jeg forteller en norsk kompis om at jeg fant kone i Kosovo kan han tulle med meg å si «er du gæren eller? Var det på salg?». Men, det er ikke noe å være flau over. Det er en del av tradisjonene, og jeg er egentlig den typen som liker tradisjonene. (...) Nå må du være minst 24 år gammel for å hente partner fra Kosovo. Før kunne du være 18, men nå må man være minst 24. Det vil si at den norske staten begrenser deg for når du kan gifte deg. Det er også andre krav om at må dokumentere at man har lønn, bolig og mange andre greier. Det er et stressmoment. Norge vil ikke at vi (albanske menn) skal gifte oss tidlig, og de (staten) vil kanskje forandre på den trenden. (...) Jeg er irritert over det. Jeg kjenner mange som ikke har kunne fått kona si til Norge pga. de nye reglene.<sup>188</sup>

## 6.4 Transnasjonale forbindelser i sosialt medlemskap

Informantene har flere transnasjonale forbindelser mellom Norge og Kosovo. Samtlige reiser til Kosovo minst én gang i året.<sup>189</sup> De sender penger hjem til familien i Kosovo og flere informanter ser på reisene til Kosovo som en mulighet for barna til å lære det albanske språk. Mange informanter er engasjerte i de sosiale og politiske temaene som angår Kosovo. Ellers er det også andre forbindelser som angår noen informanter, men ikke alle, som; ekteskap, muligheten for at barna skolerer i Kosovo, og drømmen om å flytte tilbake til hjemlandet.

Selv om informantene har slike transnasjonale forbindelser som i avsnittet ovenfor, betyr det nødvendigvis ikke at de er en del av en diaspora. Diaspora innebærer at en føler seg mer tilknyttet til det stedet en reiste fra, mens med transnasjonale forbindelser kan en ha tilknytning til flere land, uten å føle at en må tilhøre det stedet en reiste fra.<sup>190</sup> Det kan argumenteres for at noen informanter har større diasporatilknytninger enn andre informanter, samtidig som erfaringene i det sosiale medlemskapet har forandret dette.

Informant 6 hadde ønsker om at barna skulle gå grunnskolen i Kosovo, men den svake samfunnsutviklingen i Kosovo førte til at informantene ombestemte seg – barna gikk på norsk grunnskole til slutt. Det har å gjøre med at de transnasjonale båndene svekkes:

---

<sup>188</sup> Informant 5. Ifølge UDI (u.d.1) har direktoratet erfart at det skjer tvangsekteskap i Kosovo, og derfor er det strengere krav for familieinnvandring fra Kosovo. Kosovo er det eneste europeiske landet i UDIs liste som har begrensede krav i familieinnvandring for ektefeller, samboere og forlovede.

<sup>189</sup> SSB, 2017: 47 (Tabell 5.2): De fleste kosovoalbanere i Norge besøker hjemlandet minst en gang i året.

<sup>190</sup> Døving, 2009: 93

Jeg husker jeg tenkte ... og dette avtalte jeg og kona mi sammen ... at sønnen vår skulle gå på skole i Kosovo da han fylte syv år. Denne tanken hadde jeg. Jeg var 100 prosent sikker på at etter krigen, hvis det gikk noen fire til fem år, skulle alt bli bedre i Kosovo. Det gikk 15 år og ingenting endret seg. Det har gått over 20 år og ingenting har forandret seg.<sup>191</sup>

Tanken om skolegang for barn i hjemlandet er noe en finner også hos andre etniske grupper i Norge. Det har vært, særlig i Oslo, innvandrereforeldre som har sendt barna sine på skole i hjemlandet. Dette finner sted fordi foreldrene ønsker at barna skal styrke forholdet til hjemlandet, og for å hindre at barna havner i dårlige sosiale miljøer i Norge. Flere barn som har vært på skoleopphold i hjemlandet har både positive og negative erfaringer ved oppholdene, men norske myndigheter opplever denne praksisen som problematisk.<sup>192</sup>

Å sende penger hjem til familien i Kosovo har vært en stor del av informantenes transnasjonale forbindelser. Informant 5 forklarer forholdet slik:

Du kan si at for oss så har det vært veldig fint i Norge, men det har også vært fint for familien i Kosovo at vi er værende her. Vi har hjulpet dem også, som mange albanere gjør med dem hjemme. (...) Vi har hjulpet dem økonomisk med boliger, mat på bordet og sånt. (...) Faren min var den eldste i søskenflokket. Han kunne ikke bo i Norge og blåse i resten av søsknene i Kosovo. Han måtte hjelpe dem også. Da vi var barn så stod faren min for det meste av hjelp der nede, men etter at vi barna vokste opp og tjente egne lønninger har vi vært med på å kjøpe tomt og bygge hus. Vi har brukt mye ressurser der nede. (...) De som bor i utlandet har bygget Kosovo. (...)<sup>193</sup>

Det Informant 5 beskriver er ikke uvanlig for informantgruppen. Samtidig er dette et typisk trekk for flere albanske innvandrergupper i Europa. I Sveits og Tyskland har dette vært en del av livene til den albanske innvandrerguppen, helt siden albanere migrerte til Sveits som arbeidsinnvandrere på 1960-tallet. Informant 5 har også et sentralt poeng, da han hevdet at det er kosovoalbanere i utlandet som har bygget opp Kosovo. Migrasjonsforskeren Bashkim Iseni forklarer at i 2009 var € 423 M, eller hele 11 % av Kosovos BNP, kommet fra utenlandske pengeoverføringer. Over 30 %

---

<sup>191</sup> Informant 6

<sup>192</sup> Hylland Eriksen & Arntsen Sajjad, 2020: 149: En negativ erfaring er at norskkunnskapene svekkes for barna. Se også Døving, 2009: 99-103 for diskusjon om skolegang i hjemlandet.

<sup>193</sup> Informant 5

av husholdningene i Kosovo har tilgang til internasjonale overføringer eller goder.<sup>194</sup> Dette er noe myndighetene i Kosovo ønsker skal fortsette, og er en av grunnene for at de kosoviske myndighetene opprettet Diasporadepartementet i 2011. Ifølge Kadriu ønsker Diasporadepartementet å gjøre det enklere for utvandrere å investere i Kosovo, samtidig som departementet tilrettelegger for at utenlandske studenter skal kunne ta utvekslingssemester i Kosovo, og ved å danne sommerskoler for etterkommere av utvandrere.<sup>195</sup>

For informantene er det viktig at deres levestandarder i Norge til en viss grad kan nyttes av familiemedlemmene i Kosovo også. Det norske velferdssystemet og sosialdemokratiet kan ikke overføres til familiemedlemmene i Kosovo med hjelp av pengeoverføringer. Derimot kan familiemedlemmene få et bedre og større hus, samt ha penger til utdanning og helse. På denne måten støtter informantene familiemedlemmene i Kosovo gjennom deres inkludering i det sosiale medlemskapet. Imidlertid er ikke dette problemfritt for informantene. Informant 6 støttet familien i Kosovo økonomisk, helt til nyere tider:

Jeg sendte mye penger hjem, og jeg har stått på i lang tid for å hjelpe familien. Helt fram til nyere tider var jeg den eneste som forsørget dem. (...) Jeg husker at på starten, i 1999, hadde jeg 98 kr i timelønn. Jeg fikk ca. 15 000 i månedslønn. Med dem vekslet jeg pengene over til tyske mark, og overførte 3000 tyske mark hver måned. (...) Men, det er å sende penger uten kontroll. Du kan ikke gjøre det. Det har på en måte skadet dem. Jeg mener at: helt til nyere tider så jobbet ingen av brødrene mine eller onklene mine i Kosovo. De ville ikke jobbe fordi de hadde jo penger. Hvorfor skal man jobbe da? (...) Til slutt stoppet jeg overføringene, og to måneder etter det fant de seg jobb. (...) Det gikk utover vennskapet vårt, men jeg tenkte at det var en konsekvens jeg måtte håndtere for at de skulle ta seg sammen. (...) Til slutt, kanskje etter ett år, takket de meg for at jeg slutta å sende dem penger. De skjønnte at hvis jeg ikke hadde slutta med det så hadde ikke dem tatt tak i situasjonen selv.<sup>196</sup>

Selv om samtlige i informantgruppen bidrar med pengeoverføringer til hjemlandet, er det bare Informant 5 som har slike opplevelser med at overføringene stoppet fullstendig. Det kan tenkes at

---

<sup>194</sup> Iseni, 2013: 231: Dette gjelder også for Nord-Makedonia, der \$ 414 M av Nord-Makedonias BNP (4,5% av BNP) i 2010 kom fra makedonskalbanere i utlandet.

<sup>195</sup> Kadriu, 2015: 200: Med disse ordningene ønsker myndighetene å tilrettelegge for «braingain», for å motvirke «brain-drain»-en i det kosoviske samfunnet.

<sup>196</sup> Informant 6

flere av informantene kjenner til dette problemet, men at de kanskje valgte å ikke ta det opp i samtale. I SSB-undersøkelsen «Levekår blant innvandrere i Norge 2016» oppga halvparten av kosovoalbanerne at de hadde sendt pengeoverføringer til Kosovo de 12 siste månedene, mens resten ikke hadde gjort det i det hele tatt.<sup>197</sup>

Iseni drøfter problematikken, som hos Informant 5, der pengeoverføringene har både positive og negative følger for det kosoviske samfunnet. De positive effektene er følgelig at investeringer og handel går opp, mens fattigdommen går ned. De negative effektene er at disse pengene ofte brukes til forbruk og luksusvarer, der en liten andel av overføringene brukes til utdanning. Dette fører til at den kosoviske økonomien har et avhengighetsforhold til utenlandske pengeoverføringer, og det kan skape en «latskapskultur» blant dem som mottar faste pengeoverføringer.<sup>198</sup>

Imidlertid er det viktig å poengtere at fattigdommen i Kosovo ikke er lik fra tiden etter krigen til i dag. Selv om arbeidsledigheten er høy i Kosovo, er det flere som har tilgang til arbeid og lønninger. Det er slik Informant 4 beskriver det: «Jeg overførte penger for å gjenoppbygge huset og for å hjelpe familien. (...) Men, slik var det før. Folk har flere lønninger nå og barna hjelper til også. Folk har hus og alt. De mangler ikke noe nå».<sup>199</sup> Hus eller leilighet er viktig for medlemmer av diasporaen. Mange lager hus i hjemlandet, selv om de ikke har ønsker om å vende tilbake. Kadriu argumenter for at mange i diasporaen anser det som viktig med å ha hus/leilighet i hjemlandet, for å ivareta symbolske tilknytninger til familien og hjemlandet.<sup>200</sup>

## 6.5 Diaspora-tilknytninger og drømmen om tilbakevending

Et kjennetegn ved diasporaer er at personer i diasporaer har et ønske, eller en drøm, om å flytte tilbake til hjemlandet. Før intervjuprosessen begynte regnet jeg med at mange informanter ønsker å flytte tilbake til Kosovo, fordi flyktninger per definisjon ikke frivillig forlater hjemlandet. Dog har det motsatte vist seg; ingen av informantene har planer om å flytte tilbake til Kosovo. Selv om de fleste kosovoalbanerne i Norge ønsker å bo her, finnes det også et fåtall som ønsker å delvis også bo i Kosovo.<sup>201</sup> Den største årsaken for hvorfor de ikke har flyttet tilbake er barna deres. Det er bare noen få informanter som, først i nyere tider, har begynt å tenke på å vende tilbake. Likevel er ingen av disse informantene sikre på at tilbakevendingen realiseres i nærmeste fremtid.

---

<sup>197</sup> SSB, 2017: 51 (Tabell 5.5)

<sup>198</sup> Iseni, 2013: 232

<sup>199</sup> Informant 4

<sup>200</sup> Kadriu, 2015: 209

<sup>201</sup> SSB, 2017: 55 (Tabell 5.8)

Iseni beskriver «the blocking effect», der barna «blokkerer» foreldrenes drømmer om å flytte tilbake til hjemlandet.<sup>202</sup> Barnas sterke tilknytninger i mottakerlandet holder foreldrene i mottakerlandet, der barna ikke har like følelser om hjemlandet som foreldrene. Slik er det også for Solbus albanske informanter, der noen hadde tanker om å vende tilbake en eller annen gang, men det som forhindret dem var barna.<sup>203</sup> Informant 4 beskriver forholdet slik:

Jeg hadde jo egentlig ikke planer om å utvandre. I Kosovo hadde vi *bukë e kryp* (brød og salt). Det er kanskje bedre å ha mindre ressurser med et rolig sinn, istedenfor å leve i rikdom med et stressende sinn. Du glemmer ikke hjemstedet ditt. (...) Men jeg drar ikke tilbake fordi barnet står nærmere deg enn alt annet. Jeg kan være i Kosovo i én til to måneder, men jeg nyter ikke tiden der hvis jeg er borte fra barnet mitt i lang tid. Det er vanskelig å vende tilbake permanent.<sup>204</sup>

Som forklart tidligere er det vanlig for informantene å reise på ferie til Kosovo minst en gang i året. Iseni hevder at dette også er vanlig for de kosovoalbanske førstegenerasjonsinnvandrerne i Sveits. Han forklarer at for de som er født i Kosovo, er det å dra på ferie dit det samme som «å reise hjem», fordi disse innvandrerne bærer med seg en emosjonell bagasje i tilknytningen til hjemlandet.<sup>205</sup> En av Isenis informanter forklarte at han alltid koste seg i Kosovo, fordi det er hans land. Selv om Kosovo ikke tilbyr like levestandarder som Sveits, er det for informanten «et perfekt sted».<sup>206</sup> Kosovoalbanere i diasporaen føler altså en vesentlig trivsel ved opphold i Kosovo. Informant 3 reiser oftere til Kosovo, mellom to til tre ganger i året, og det er fordi hun trives i Kosovo:

Jeg er veldig glad når jeg er der. På samme måte som da jeg bodde i Kosovo, så har jeg venner og familie der. Selvfølgelig er det noen venner der som har flyttet, og andre som har utvandret. Noen ser du igjen etter å ikke ha sett dem på 20-30 år. Men, jeg har det bra i Kosovo uansett. Situasjonen som menneskene der har vært gjennom har kanskje forandret dem litt, men jeg prøver alltid å forsvare den delen (forandringene), på grunn av alt de har opplevd. Det de opplever der nå er heller ikke så lett. (...) Kosovo er stedet mitt. Bare å se stedet, og å gå rundt i gatene i hjembyen ... da føler jeg meg bra.<sup>207</sup>

---

<sup>202</sup> Iseni, 2013: 236

<sup>203</sup> Solbu, 2007: 45

<sup>204</sup> Informant 4

<sup>205</sup> Iseni, 2013: 235

<sup>206</sup> Ibid

<sup>207</sup> Informant 3

Informant 1 har lignende tanker om å vende tilbake som Isenis informant. Hun er en av de få informantene som har tanker om å muligens flytte tilbake, og det er fordi barna er nå godt voksne og etablerte med utdanning og jobb. I tillegg trives hun i Kosovo, der hun har flere sosiale bånd:

Jeg tenkte aldri på å flytte tilbake før i de siste tidene. Jeg foreslo til mannen min at vi kan kjøpe leilighet der. Barna er voksne nå, og de vil selvfølgelig være her i Norge. (...) Kosovo er mitt sted, selv om Norge er fantastisk på sine måter. Jeg kan aldri si noe negativt om Norge. Da hadde jeg vært bortskjemt. (...) Her er vi jo alene. Jeg har gode naboer rundt i Norge, men i Kosovo er det annerledes. Der snakker man mye mer med naboene sine og har sterkere bånd og forhold.<sup>208</sup>

Informant 5 sine foreldre er en i pensjonistalderen, og de reiser ofte mellom Norge og Kosovo. Slik som Informant 1 ønsker å flytte til Kosovo fordi barna er etablerte nå, er Informant 5 det barnet som er etablert for foreldrene sine. Informant 5 beskriver det for foreldrene sine slik:

(...) Foreldrene mine er der nede, siden de er pensjonister og ikke kan jobbe lenger pga. helse. De har det fint der. Det er nå de liksom lever ordentlig. Før var det mye stress for dem med jobb, familie, reise fram og tilbake mellom Norge og Kosovo. Nå har ting endelig roet seg ned for dem. (...) De tilhører Norge, og har statsborgerskap og adresse her. De drar ned og blir der flere måneder av gangen. (...) De har foreldre som lever enda, og de tar vare på huset de har der og andre ting. De har nesten brukt 30 år i Norge. (...) Det er varmere der, og når du tar på deg åra så blir ting annerledes. Man får mer helseplager, og da ønsker man å slappe av.<sup>209</sup>

Informantgruppen, som Isenis informantgruppe, har varme tanker om Kosovo. De har gode minner fra oppveksten med venner og familie, og med skolegang og arbeid. Selv om de fleste informantene fortalte at de har norske venner, viser sitatene at de har en stor trivsel når det oppholdes i Kosovo. De har nærere forhold til menneskene rundt seg, sammenlignet med forholdene i Norge. Å reise på ferie til Kosovo kunne kreve mye energi og de følte seg fysisk utslitte, men da de returnerte til mottakerlandet følte de seg mentalt avslappet og klare for å jobbe igjen. Imidlertid er det en annen faktor som også forhindrer permanent tilbakevending til hjemlandet, som handler om de sosiale og politiske forholdene i Kosovo.<sup>210</sup> De kunne også føle seg frustrerte over den manglende

---

<sup>208</sup> Informant 1

<sup>209</sup> Informant 5

<sup>210</sup> Dette har også nevneverdig effekt på politisk medlemskap, som drøftes i kap. 8.2.

funksjonaliteten til helsevesenet og byråkratiet i kommunene, noe som en erfarer i mindre grad i mottakerlandet.<sup>211</sup>

Informantene er kritiske til tankene om å vende tilbake til det gode og gamle Kosovo. Det miljøet de har gode minner fra eksisterer faktisk ikke i dag. Førstegenerasjonsinnvandrerne føler at Kosovo har forandret seg, og det er ikke det samme som da de vokste opp der. Arbeidsledigheten og korrupsjonen i Kosovo er en faktor som påvirker informantene til å bli i mottakerlandet. Det er ikke heller sikkert at levestandarden i Kosovo hadde vært lik for informantene som i Norge, om de hadde valgt å vende tilbake. Informant 8 forklarer det slik:

Egentlig har jeg nå levd lenger i Norge enn i Kosovo. (...) Jeg har etablert meg med familie, barn, hus og jobb her. (...) På en måte blir det som å flytte til et nytt land å starte alt på nytt. Det orker jeg ikke. Barna vil ikke dra tilbake heller. De er godt etablerte her. Alt rives bort fra dem om de flytter tilbake. De har ingen sosiale tilknytninger i Kosovo, bortsett fra familiemedlemmer og slektninger. (...) Det er uaktuelt å flytte tilbake til Kosovo imens barna blir igjen i Norge. (...) I Kosovo hadde familien alt. Vi hadde utdanning, skogsdrift og sag- og gårdsbruk. Et ganske normalt og rolig liv. Også kommer jeg til Norge med ingenting og bygger meg opp fra null. Jeg orker ikke tenke tanken om å gi slipp på alt det her.<sup>212</sup>

---

<sup>211</sup> Kadriu, 2015: 212

<sup>212</sup> Informant 8



## 7 Det kulturelle medlemskapet

Knut Kjeldstadli peker på tre krav som det kulturelle medlemskapet inneholder: frihet fra rasisme og diskriminering, mulighet til å utøve religion og kultur, og mulighet for å bidra til å påvirke den felles kulturen i et samfunn.<sup>213</sup> Det krever deltaking fra majoritets- og innvandrerbefolkningen for å innfri kravene om et fullverdig kulturelt medlemskap. Det handler om hvordan majoritetssamfunnet tilrettelegger for at innvandrere kan innfri disse kravene. Ifølge informantene selv, har ingen av dem opplevd rasisme i Norge. Et fellestrekk hos informantgruppens integreringserfaringer med innenfor det kulturelle medlemskapet, er at de vektlegger at Norge er et land der en kan leve fri fra diskriminering. Det står i kontrast til hvordan de levde i det kosoviske samfunnet, før de utvandret.

Under intervjuprosessen var det naturlig for informantene å trekke inn sine erfaringer med hvordan det har vært å være «immigrant uten land», og hvordan dette har påvirket integreringserfaringene i Norge. Religion har også vært et naturlig samtaleemne, der vi snakket om hvordan deres muslimske bakgrunn har påvirket integreringen i Norge. Et annet tema i intervjuprosessen handlet om kosovoalbanernes negative omdømme, der samtlige informanter føler at de aldri har opplevd diskriminering på bakgrunn av dette omdømmet. Hvorfor er det slik at Nauni sine informanter og denne oppgavens informantgruppe har forskjellige erfaringer med dette ryktet?

### 7.1 Religion

For informantene er religion en privatsak, og det er på dette området det er flere forskjeller blant informantene. Samtlige informanter er fra muslimske familier, men tilhørigheten deres til religion varierer. Religion har heller ikke vært et stort samtaleemne når det kommer til informantenes integreringserfaringer. Informantene trekker altså ikke frem religion som noe vesentlig for integreringserfaringene deres. De fleste kosovoalbanerne i Norge har muslimsk tilhørighet, men sekulariteten øker innad gruppen.<sup>214</sup>

En grunn for at det religiøse i livene deres foregår i private sfærer er fordi informantene ikke er aktive medlemmer hos etnisk-religiøse organisasjoner. Samtidig er det viktig å nevne at selv om bare én informant nevnte at han var medlem i en albansk-muslimsk organisasjon, trenger det ikke å bety at resten av informantene ikke har vært medlemmer av slike organisasjoner tidligere. Derimot nevnte ikke resten av informantene at de har hatt medlemskap i slike organisasjoner.

---

<sup>213</sup> Kjeldstadli, 2008: 213

<sup>214</sup> SSB, 2017: 85

Ifølge Mette Ramstad var det i 2014 omtrent 7000 albanere med medlemskap i slike etnisk-religiøse organisasjoner. Det betyr at omtrent halvparten av den kosovoalbanske befolkningen i Norge er medlem i etnisk-religiøse organisasjoner.<sup>215</sup> Den bosniske befolkningen i Norge har langt større medlemstall i slike organisasjoner, sammenlignet med den kosovoalbanske folkegruppen. Ifølge Amar Talic var det i 2016 omtrent 12 500 bosniaker i Norge, og omtrent 9 500 av dem var medlem i bosnisk-muslimske organisasjoner.<sup>216</sup> Det utgjør en vesentlig andel av den bosniske befolkningen.

De fleste informantene påpekte at det er ingenting som forhindrer dem i å praktisere, eller ikke-praktisere religion, da religionsfrihet var fremhevet som noe viktig. Det har ført til en kulturell tilknytning til Norge, og det angår demokratiske verdier. På den måten kan en argumentere for at rettighetene i Norge fungerer som en tilrettelegger innenfor det kulturelle medlemskapet, der innvandrerne har rett til å ta vare på egen kultur.<sup>217</sup> Informant 2 satt det på spissen, da han svarte på spørsmålet om hva han liker med Norge: «Ytringsfriheten, og at man kan si det man mener uten at noen trækker på deg (...) Vi ser at folk brenner hellige tekster i offentligheten. Bare gjør det! Ta ut frustrasjonen din. Så er man ferdig med saken.» Informant 5 beskriver seg selv som troende muslim, og beskriver forholdet mellom religion og demokratiske verdier slik:

Når landet består av forskjellige grupper og trosretninger må staten tilrettelegge for det. Og det har forankring i loven. Når du drar mot Gardermoen, ser du jo den moskeen i Oslo. Hvis Norge ikke hadde hatt religionsfrihet hadde ikke den stått der. Da jeg var bussjåfør, var vi mange innvandrere på arbeidsplassen. Vi var over 250 ansatte. Halvparten var kanskje innvandrere. Vi hadde et eget bønnenrom, som ble støvsugd og rengjort flere ganger om dagen. Det er helt sykt! Hvor er det man finner sånne steder (som Norge)? (...) Det er det jeg liker med Norge. Det tilrettelegges for mangfold.<sup>218</sup>

Bare Informant 4 er medlem av en albansk-muslimsk organisasjon, men han selv hevdet at han ikke er interessert i organisasjonens aktiviteter og arrangementer. Ingen nevnte tidligere tilknytning til religiøse organisasjoner, eller om de hadde meldt seg ut. Helt siden pakistanerne migrerte til Norge, har det vært flere religiøse organisasjoner og skoler for den norsk-pakistanske befolkningen. Det gjør seg gjeldende spesielt i Oslo, men også i resten av landet.<sup>219</sup> Det samme gjelder også for den

---

<sup>215</sup> Ramstad, 2014. Forfatteren bygger på statistikk fra SSB og Kari Vogts bok *Islam på norsk : Moskeer og muslimske organisasjoner i Norge*.

<sup>216</sup> Talic, 2017: 58

<sup>217</sup> Godbolt, 2020: 386

<sup>218</sup> Informant 5

<sup>219</sup> Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 369-371

norsk-tyrkiske befolkningen, der det finnes religiøse organisasjoner i Drammen med stor oppslutning blant befolkningen med tyrkisk bakgrunn.<sup>220</sup> For den kosovoalbanske befolkningen kunne dette sett annerledes ut om organisasjonene hadde hatt en større innflytelse på dem. Disse har ikke hatt en stor tilstedeværelse og påvirkningskraft for det kulturelle medlemskapet hos informantene.

Dette kan forklares med at det ikke finnes etnisk-homogene områder i Norge for albanerne, slik som det gjør for tyrkerne og pakistanerne i Oslo og Drammen. På den måten kan det være vanskeligere for å organisere kulturelle interesser for kosovoalbanere i Norge. Imidlertid behøver det ikke å være et krav at etnisk-religiøse organisasjoner kan kun blomstre dersom de befinner seg i etnisk-homogene områder. Det ser en hos bosnisk-muslimske organisasjoner, der den bosniske folkegruppen heller ikke har en etnisk-homogen bosetting i Norge. Ifølge Talic var den viktigste prioriteten for den bosnisk-muslimske organisasjonen å samle barn og ungdom i sosiale settinger gjennom organisering av arrangementer og samlinger.<sup>221</sup> Ingen i min informantgruppe tok opp erfaringer med å sende barna sine til arrangementer planlagt av albansk-muslimske organisasjoner.

Som nevnt tidligere i kapitlet om kort historie om Kosovo, var Kosovo i Jugoslavia et sekulært samfunn. Informantene har tatt med seg den sekulære bagasjen fra Kosovo til Norge. Samtlige informanter hadde lokale moskeer i hjemstedet, men om de besøkte moskeen var opp til enhver selv å bestemme. Informant 3 hevdet at det var forskjeller mellom religionspåvirkningen i Kosovo og i Norge, ettersom religion aldri var et stort tema i Kosovo. Etter å ha bodd en stund i Norge og jobbet med mennesker av ulike etnisiteter og religioner, oppfattet hun at de menneskene har en annerledes verdsetting av religion:

Vi tror på Gud. Vi er muslimer og vi var oppvokst med det der. Men vi var ikke så religiøse (...) Vi var ikke opptatte av religion. Vi hadde ikke problemer da det gjaldt religion. Det har jeg skjønt først her, da jeg kom til Norge. Men ikke før det.<sup>222</sup>

Informant 7 utvider diskusjonen om hvordan religion kan være en større del av identiteten til andre innvandrergupper i Norge, enn det er for kosovoalbanerne:

Hvis vi tar en araber eller pakistaner, så har dem kanskje sterke religiøse tilknytninger. Men vi har ikke det, fordi vi har aldri vært veldig autentiske

---

<sup>220</sup> Godbolt, 2020: 365

<sup>221</sup> Talic, 2017: 56

<sup>222</sup> Informant 3

muslimer eller katolikker i vårt land. Så har vi vært en sekulær stat siden andre verdenskrig. (...) Det er det som er medvirkningen til at albanere er tilpasningsdyktige. (...) Albanere har ikke problemer med å bli stempla som ... hva skal vi si? Muslim eller ikke-muslim. Det er et skjellsord for en pakistaner å si at de er ikke-muslimer. For oss er det likegyldig. Vi setter ikke så stort fokus på det fordi vi er oppvokst med den kulturen fra etter andre verdenskrig som har lagt igjen spor.<sup>223</sup>

Informant 7 refererer tydelig til hvordan den historiske sekularismen i Kosovo har påvirket befolkningen, og hvordan deres bakgrunn som muslimer har annerledes påvirkning på livene deres enn hos andre muslimske innvandregrupper. For informanten er albanere tilpasningsdyktige og omfavner de demokratiske normene og verdiene i Norge. Albanere bruker heller ikke religion til å skille folk, fordi det ligger ikke i historien deres. For bosniaker derimot, kan det være viktig å fremheve religion som en identitets-markør, ettersom bosniaker har blant annet flyktet fra hjemlandet som et resultat av religiøs forfølgelse.

Denne typen oppfatning av religion kan sammenlignes med den tyrkiske innvandregruppen, som omfatter tyrkere med religiøse og sekulære preg. Etter Det ottomanske rikets fall i første verdenskrig hadde den tyrkiske nasjonsbyggingen et sekulært preg.<sup>224</sup> Noen av informantene i Christensens undersøkelse oppfattet majoritetsbefolkningens syn på muslimer som problematisk. Ifølge de informantene hadde majoritetsbefolkningen det lett for å tenke at det bare er én måte å være muslim på, altså den konservative måten. For disse informantene var det viktig at de fremstod som muslimske norsk-tyrkere, med oppslutning til de demokratiske og sekulære verdiene i Norge.<sup>225</sup> For dem var det viktig at majoritetsbefolkningen forstod nyansene i deres etniske og religiøse bakgrunn, ved at man kan både være muslim og ha tilslutning til demokratiske verdier.

For informantgruppen min, og informantgruppen i Naunis hovedfagsoppgave, finnes det flere likheter angående religion. Det er en stund siden Nauni intervjuet informantene til hovedfagsoppgaven i 1999, og det virker som det er en viss kontinuitet i den muslimsk-sekulære identiteten til kosovoalbanerne i Norge. Den etnisknasjonale tilknytningen hos kosovoalbanerne kan stå sterkere enn den religiøse tilknytningen.<sup>226</sup>

---

<sup>223</sup> Informant 7

<sup>224</sup> Christensen, 2012: 13

<sup>225</sup> Ibid: 82

<sup>226</sup> Nauni, 1999: 72

## 7.2 Integreringserfaringer når en er «immigrant uten land»

Etter Kosovokrigen var Kosovos fremtid usikker. UNMIK og EU styrte landet, der fremtidsutsiktene var at organisasjonene kunne tilrettelegge for en fremtidig selvstendig stat. For kosovoserbere var og er tilhørighet til Serbia viktig, men for kosovoalbanerne var et selvstendig Kosovo den viktigste prioriteringen. Siden Kosovos uavhengighet i 2008, har landet fått medlemskap hos ulike internasjonale organisasjoner, men de har ikke medlemskap i FN.<sup>227</sup>

Kosovoalbanerne har tilfelles med andre etniske grupperinger i Norge, som somaliere og palestinere, om at de har vært fremmede i eget land. Selv om disse gruppene har sterke etniske identiteter, er det ikke enkelt å føle seg som kosovoalbaner/somalier/palestiner da deres territorium ikke har blitt til en nasjonalstat. Slike gruppers identifiseringer kan komme fra mangelen på en nasjon.<sup>228</sup>

Ifølge Nauni er noe av det viktigste for kosovoalbanerne å finne en egen identitet og en nasjonal tilhørighet. Hun argumenterer for at kosovoalbanerne identifiserer seg som kulturelle individer, der de er medlemmer av et kulturelt fellesskap, istedenfor som borgere i en nasjonalstat. I den vestlige verden har de fleste land utviklet sine nasjonalstater, og med utviklingen følger forutsetninger for å kunne skape felles sosiale identiteter og tilhørighet. Å skape en identitet uten forankring i en nasjonalstat har vært en utfordring for kosovoalbanere. Den politiske situasjonen i Kosovo opp gjennom tidene har ført dem inn i en kulturell tilhørighet, men fellesskapsfølelsen blir svakere uten en politisk, nasjonal tilhørighet.<sup>229</sup> Siden Nauni publiserte doktorgradsavhandlingen har Kosovo vært selvstendige i 12 år. Det er klart at for kosovoalbanere er dette et område som fortsatt jobbes med, da Kosovo kontinuerlig utvikler seg som selvstendig stat.<sup>230</sup> Nå er ikke kosovoalbanere immigranter uten land lenger.

For å finne svar på hvordan informantenes kulturelle identiteter har utviklet seg som albaner, kosovoalbaner og nordmann, har jeg spurt om feiringene til Albanias (28. november), Kosovos (17. februar) og Norges (17. mai) nasjonaldag. Det har brakt fram flere interessante svar om hvilken rolle nasjonaldagene spiller for informantene. Informantene ferier ikke Kosovos

---

<sup>227</sup> De fleste vestlige land, og majoriteten av EU-landene, anerkjenner Kosovos selvstendighet. Dog er det vanskelig for Kosovo å oppnå FN-medlemskap, da Russland har vetorett i FNs sikkerhetsråd. De er allierte med Serbia, og de anerkjenner ikke Kosovos selvstendighet.

<sup>228</sup> Nauni, 2009: 37

<sup>229</sup> Ibid: 36

<sup>230</sup> Naunis argumenter henger også sammen med at kosovoalbanere kan ha større tilhørighet til nasjonalstaten i Albania, enn i Kosovo. Kosovoalbanere kan ønske at Albania og Kosovo slåes sammen til én stat.

nasjonaldag noe vesentlig, sammenlignet med Albanias og Norges nasjonaldag. Hvorfor er det slik? Informant 2 forklarte forholdet mellom den albanske og kosoviske nasjonaldagen slik:

Det er ikke noe stor feiring (17. februar), men folk begynner å skjønne at nå er vi uavhengige. Drømmen vår før var at vi skulle bli republikk innenfor Jugoslavia, men Jugoslavia ble oppløst. Vi er heldige at vi ble uavhengige. (...) Det har alltid vært noen over oss. Det kan være urealistisk, men noen drømmer at vi slås sammen med Albania. Det kan hende, men vi må gjøre Kosovo sterk, grensene trygge, staten trygg.<sup>231</sup>

Ifølge informantens opplevelser får ikke Kosovos nasjonaldag noe stor feiring. Noe av grunnen kan være at kosovoalbanere har aldri styrt over seg selv. Folket er vant til å være under et fremmed styre, og informanten mener at kosovoalbanerne har begynt å skjønne at de har noe eget å feire. Det nasjonale som kosovoalbanere identifiserer seg med stammer fra Albania, der kosovoalbanere kan føle seg mer som albanere enn kosovarer.<sup>232</sup> Nasjonsbyggingen i Kosovo er ferskvare, i motsetning til Albanias nasjonsbygging som startet tidlig på 1900-tallet. Informant 3 har også lignende beretninger om forholdet mellom nasjonaldagene, og forklarer situasjon blant annet gjennom albansk identitet, men også barndomsminner:

Vi prøver så godt å feire alle sammen. Ikke så mye 17. februar, men 28. november har vi ofte feiret. De siste to årene har det ikke vært noe organisert feiring, men sist gang var det i 2018. Den dagen husker jeg godt. Den albanske nasjonaldagen er mer organisert enn den kosoviske. Men det er fordi den dagen gjelder for alle albanere, og det er tradisjon. *Kombetare* (nasjonal)! (...) Da jeg var liten fikk vi ikke lov å snakke om Albania av Jugoslavia. Fordi vi ble delt i mange år. Så vi hadde alltid det i bakhodet at vi er albanere og vi skal være sammen. Vi pleide ikke feire Albania sin nasjonaldag heller, fordi det var forbudt! Vi hadde ikke lov til å snakke om det (...) <sup>233</sup>

Det er interessant at Informant 3 nevnte at den albanske nasjonaldagen er mer organisert enn den kosoviske nasjonaldagen. Det belyser noe om det kulturelle medlemskapet for kosovoalbanerne, at det er albanske organisasjoner i Norge som har som fokus å samle mennesker for å feire nasjonaldagen. Informant 5 er leder av en slik forening, og han har ulike erfaringer med å være

---

<sup>231</sup> Informant 2

<sup>232</sup> Kadriu, 2019: 66

<sup>233</sup> Informant 3

styreleder av en albansk organisasjon som har som mål å fremme det kulturelle ved albanere i Norge:

Dette er en klubb som samler albanere for å se på fotballkamper, høre på albansk musikk, spille kort og sjakk, og gjøre sosiale ting. Der setter vi Albanias og Kosovos flagg fram (i lokalet) og vi snakker albansk. Der er det ingenting som ikke handler om Kosovo. Vi diskuterer, og snakker om glede og sorg. (...) Du inviterer alle, men mange svarer at de ikke kan og noen svarer ikke. (...) Det er vanskelig å få til ting (...) <sup>234</sup>

Informantens erfaringer med at kosovoalbanerne, i nyere tider, ikke er like engasjerte i å møtes på kulturelle premisser, er en erfaring som deles av samtlige informanter. Det er vanskelig å forklare hvorfor feiringene av den albanske og kosoviske nasjonaldagen virker mindre organisert i Norge i dag, sammenlignet med før. Derimot kan informantens vekt på barna deres være en forklaring. Informant 6 trekker inn barna sine som en viktig grunn for å feire de tre nasjonaldagene, og for hvorfor Kosovo sin dag ikke feires like sterkt:

Dagene betyr like mye for meg; 17. februar, 17. mai og 28. november. Jeg ferier det på vanlig måte, ikke noe stort. Jeg går ut i byen med barna mine, og jeg feierer på grunn av barna. (...) Jeg føler at jeg også ... jeg lever jo her, så det er en fest for meg også (...) I Albania ligger det litt mer inn i tradisjonen enn i Kosovo. I Kosovo har vi ingen tradisjoner. Vi er nye. Vi har store problemer, både politisk og som et samfunn, og jeg vet ikke hvor jeg skal begynne. (...) Tradisjonen for norske bryllup blir aldri endra. Bunaden deres ... tenk på hvor viktig den er! Det ligger i tradisjonen deres, og ingen får lov til å tulle med den fordi den er deres. Ikke sant? Generasjonene har bygd på det, og de passer på det. Hva har skjedd i Kosovo? (...) Folk er ikke stolte av landet, selv om de har fått en stat. Om du hadde gitt hele befolkningen mulighet til å utvandre fra Kosovo, er jeg sikker på at 95 % av dem hadde gjort det. (...) Staten har tatt alt fra dem. Staten har ikke bygget noe på 20 år. (...) Man må bygge staten og demokratiet, tradisjonene ... det er forskjellen. I Norge har tradisjonene vart i flere generasjoner. De er stolte

---

<sup>234</sup> Informant 5

av 17. mai, landet sitt og hele pakka. De har noe å feire for. De føler på det annerledes enn det vi gjør.<sup>235</sup>

Frustrasjonen Informant 6 føler overfor Kosovo ser ut til å komme fra de kosoviske myndighetenes manglende evne til å bygge et sterkere demokrati for befolkningen. Informantens kobling mellom frustrasjon og svakt demokrati er interessant, spesielt hvis en vurderer emigrasjonsstatistikken i Kosovo. Kadriu forklarer det ved at selv om kosovoalbanere nå er frie for etnisk diskriminering, gjenstår Kosovo som et av Europas mest underutviklede land. I perioden 2008-2015 emigrerte mer enn 150 000 kosovarer til EU-land, USA og Canada.<sup>236</sup>

### 7.3 Hvordan har omdømmet påvirket informantene?

Som nevnt i innledningskapitlet, hevder Nauni at kosovoalbanerne har fått et slags omdømme i Norge; media omtalte kosovoalbanerne som frihetskjempere før krigen, til at innvandrerkriminalitet fikk oppmerksomhet ved årtusenskiftet. Det er ikke et hovedpoeng i oppgaven å drøfte medias omtale om albanere, men informantene hadde synspunkt på omdømmeproblematikken som er relevante for å undersøke kulturelt medlemskap. Omdømmet til kosovoalbanerne i Norge er omtalt i Naunis doktoravhandling. Hennes kapittel i *Gode formål – gale følger?* har ingen litteraturliste, men forfatterens diskusjoner fører til noen utgangspunkter for diskusjonen.<sup>237</sup> Hennes informanternes erfaringer, samt hennes diskusjon om diskursen rundt kosovoalbanernes omdømme er verdifulle holdepunkt.

Når det kommer til medias omtale om kosovoalbanere, kan en forholde seg til noen utgangspunkt. En av grunnene for at media satte søkelys på kriminelle albanere tidlig på 2000-tallet, var fordi politiet hadde uttalt at det var kosovoalbanere som stod for en stor del av narkotikaomsetningen i Norge. I 1999 rapporterte Aftenposten om at det var kosovoalbansk mafia som stod for mesteparten av de rapporterte narkotikasakene i Norge. For de kriminelle ungdomsgjengene i Oslo, som hadde en vesentlig mediedekning på 2000-tallet, var det også noen få albanere identifisert i disse gjengene.<sup>238</sup>

---

<sup>235</sup> Informant 6

<sup>236</sup> Kadriu, 2015: 213: Forfatteren poengterer at de fleste i denne emigrasjonsbølgen returnerer til Kosovo etter visumet har gått ut.

<sup>237</sup> Nauni, 2003: 111

<sup>238</sup> Ibid: 105: Forfatter bruker artikler fra Aftenposten. Hvilke opphavsland gjengmedlemmene hadde er ikke spesifisert i avisartiklene.



Det kan tenkes at kosovoalbanerne som var innblandet i Oslos gjengkriminalitet var segmentert assimilert. Istedenfor at personene integrerte seg i samfunnet, fikk dem tilhørighet i et segment av samfunnet. I dette tilfelle vil segmentet være gjengene i Oslo – et segment av samfunnet med egne sosiokulturelle forbindelser. Slik forklarer også Godbolt ungdomskriminaliteten i Drammen. Innvandrerungdommen var også preget av et dårlig omdømme, der de kunne gå under det norske, kriminelle segmentet av samfunnet i Drammen.<sup>239</sup>

Ifølge Nauni kan det være hold i mediens omtale om albanere, da kosovoalbanere utgjorde en vesentlig del av den rapporterte narkotikakriminalitetsstatistikken. Imidlertid er det to forhold som utfordrer argumentet. For det første, informasjonssjefen hos Oslo Politidistrikt uttalte i juni, 2000 til Aftenposten: «Hvordan kan Politiet kommentere økningen i gjengkriminaliteten når det hele er medieskapt?»<sup>240</sup> Informasjonssjefens uttalelse peker altså mot at mediene hauset opp gjengkriminalitet. For det andre kan utgangspunkt for integreringsprosessen til kosovoalbanere i Norge være utfordrende med et medieskapt rykte hengende over dem.

Slik som et negativt omdømme kan bringe utfordringer for tilhørighet i det kulturelle medlemskapet, kan det også påvirke det sosiale medlemskapet. Nauni hevder at kosovoalbanere generelt sett ikke har vært konkurransedyktige i det vestlige arbeidsmarkedet på grunn av marginaliseringen de opplevde i Jugoslavia, og om storsamfunnet har et negativt inntrykk over albanergruppen vil det ikke hjelpe arbeidsmulighetene til gruppen.<sup>241</sup> Dette opplever den kosovoalbanske gruppen i Sveits, der albanske navn og etternavn er mindre ettertrakta for arbeidsgivere i søknadsprosesser.<sup>242</sup>

Intervjuene i informantgruppen viser et mer nyansert bilde. Informantene stiller spørsmål om ryktet gjør seg gjeldende lenger. Utgangspunktene for denne diskusjonen var annerledes for Nauni og hennes informanter. Informantgruppen til Nauni bestod av flere yngre mennesker, både ungdommer og unge voksne, mens informantgruppen i min undersøkelse består av voksne mennesker. Flere av Naunis informanter holdt seg i Oslo-området, et område som har særegne problemer med gjengkriminalitet.<sup>243</sup> En tredje faktor er tiden – i perioden for denne studien har kosovoalbanerne levd i Norge i over 30 år, sammenlignet med de 10 til 20 årene for Nauni.

---

<sup>239</sup> Godbolt, 2020: 290

<sup>240</sup> Nauni, 2003: 107

<sup>241</sup> Ibid

<sup>242</sup> Iseni, 2013: 239. Forfatteren forklarer at tabloidaviser bidrar med å gi kosovoalbanerne i Sveits et dårlig rykte.

<sup>243</sup> Nauni, 2009: 86-88

I diskusjon om det negative omdømmet med Informant 8, hevder han at omdømmet ikke har hatt noe påvirkningskraft for hans egne integreringserfaringer. Selv om han aldri har følt på å være diskriminert eller stereotypisert av omdømmet, var det likevel viktig å påpeke at:

Media har ofte skrevet om albanere som en gruppe. De har på en måte ikke skrevet om individet. (...) I mange tilfeller ble albanere rammet av de fordommene via media. (...) Det er feil å beskyldre en hel gruppe eller folkeslag for enkeltindividets handling.<sup>244</sup>

Slike tanker som Informant 8 har om temaet, finnes også hos Naunis informanter. Der gir Arben, en ung mann fra et velstående strøk, et eksempel på hvordan media kan skape negative narrativ om innvandrergupper fordi det gir flere lesere. Arbens nabo var journalist hos NRK, og han mente at journalisten hadde fremstilt innvandrene på en dårlig måte i en nyhetssak. Dette hadde journalisten beklaget overfor Arben, der han hevdet at forsiden må være sensasjonelle, og journalistene måtte overdrive for å få nye lesere. Arben gir en god forklaring på medias jakt på nye lesere: (...) Å skrive på denne måten om albanere var en nødvendighet i jobben hans.»<sup>245</sup>

Informant 7, på samme måte som Informant 8, følte at omdømmet til kosovoalbanerne ikke har forhindret han i integreringsprosessen. Denne informanten har også noen nyanserende synspunkt om hvorfor kosovoalbanerne kunne ty til kriminalitet:

Økonomi spiller en avgjørende rolle for integrerings- og sosialiseringprosessen. Det var en tid hvor kortene på bordet var at de albanske ungdommene ikke hadde mye å gå på for å være likestilte med nordmennene, enten om det handlet om jobb eller utdanning. (...) Derfor var det en slags opprørsk gruppe (kosovoalbanske kriminelle) som ønsket seg å berike seg via kriminalitet og sånt. Det miljøet ble slått ned på veldig fort. (...) Jeg tror mer eller mindre så er de utrydda. (...) De sitter bak murene i dag. Etter det har ikke det miljøet oppblomstret i Europa igjen. (...) Tiden har vist at den påstanden (omdømmet) holdt ikke mål (...) Jeg tror din generasjon har et velfungerende liv med flere muligheter. (...)»<sup>246</sup>

I følge Nauni er kriminelle albanere ofte kurere eller personer som ikke har noen fast tilknytning til de europeiske landene, der de beveger seg gjennom landegrensene. De er altså en del av et

---

<sup>244</sup> Informant 8

<sup>245</sup> Nauni, 2009: 140-141

<sup>246</sup> Informant 7

europæisk kriminelt nettverk.<sup>247</sup> En kan dermed argumentere for at dette ikke trenger å påvirke integreringsprosessene hos den kosovoalbanske befolkningen i Norge, ettersom de kriminelle ikke er fast boende i Norge. At de kriminelle ikke er fast boende i Norge kan også være en grunn til at de ikke er representative for kosovoalbanerne som faktisk bor her.

Slike argumenter bruker sosiologen Pål Frogner også, der han påpeker at media har bidratt med å forvirre debatten og forskningen om innvandrerkriminalitet. Eksempelvis har mediene omtalt innvandrerkriminalitet med forvirrende begrepsbruk.<sup>248</sup> Her kunne mediene bruke kriminalstatistikk om «utlendinger», men ikke poengtere forskjellene fra utlendinger, til innvandrere, og norske og utenlandske statsborgere. Det er viktig å operasjonalisere disse begrepene om en ønsker å forske på innvandrerkriminalitet. Slik kan en være bevisst på bakgrunnsfaktorer for integrering, som statsborgerskap, botid og rettigheter. Nauni konkluderte med at det ikke finnes forskning som kan bekrefte at kosovoalbansk ungdom kriminaliseres i Norge, samtidig som at hun poengterer at ingen i informantgruppen har vært anmeldt eller fengslet i narkotikarelaterte saker.<sup>249</sup> Nauni avslutter med at informantene hennes var bekymret over ryktet kosovoalbanere hadde på den tiden.

Det kan ikke hevdes at samme påstand gjelder for mine informanter. Det virker som at dette ryktet er irrelevant for dem, og består av utdaterte stereotyper. Informant 8 sin påstand om at de yngre generasjonene med kosovoalbanere har andre forutsetninger for integrering, der de ikke trenger å ty til kriminalitet for å oppnå økonomisk likestilling med nordmenn, er relevant i spørsmålet om ryktet kan påvirke integreringsprosessen hos. Spørsmålet trenger ikke å handle om ryktet er sant eller ikke. Ut ifra informantgruppens erfaringer trenger ikke kosovoalbanere å bry seg om ryktet fordi ryktet ikke gjør seg gjeldende, og det trenger ikke påvirke integreringen hos kosovoalbanere.

Det er viktig å være bevisst på at alderen blant informantene kan påvirke tankene deres om ryktet, ettersom det ser ut til at ryktet er reservert for unge kosovoalbanske menn.<sup>250</sup> Informant 7 og Informant 8 var unge menn ved ankomsten til Norge, men de var lite opptatte av omdømmet. Informant 5 forklarer det på lignende måte som Informant 7 og Informant 8:

Jeg har bodd 29 år i Norge og jeg har aldri hatt problemer med rasisme eller rasister. Aldri i mitt liv hørt et ord om at jeg er utlending eller kriminell siden jeg er fra Kosovo. Jeg vet at det blir snakka om det, og jeg følger med i aviser. (...)

---

<sup>247</sup> Nauni, 2003: 109. I Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 422 forklares det at internasjonal migrasjon fører til flere positive sider ved samfunnet, men en negativ side er grenseoverskridende kriminalitet.

<sup>248</sup> Frogner, 2003: 128-131

<sup>249</sup> Nauni, 2003: 110

<sup>250</sup> Frogner, 2003: 134: Generelt sett kan en si at registrert kriminalitet domineres av unge menn, på tvers av etnisitet.

Jeg har aldri hengt med kriminelle, men jeg vet at vi blir stempla som det. (...) Det er ikke like stort i dag. (...) Det de aldri ser om i media er at de ikke nevner de som er rundt dem; det er jo nordmenn, somaliere, iranere, irakere, palestinere osv. (...) Men nå er ikke ryktet så ille lenger da. (...) <sup>251</sup>

Og det samme gjør Informant 6, i en historie fra da han måtte kjempe mot fordommene som faren til den norske ekskona hans hadde:

Det var litt spesielt, fordi på starten holdt han veldig avstand til meg. Det gikk kanskje ett år, så tilpasset vi hverandre. (...) Da beviste jeg at jeg ikke er den albaneren han så i nyhetene. Før krigen var det mye snakk om albanere i nyhetene, som med narkokrim. Det ble nevnt mye «kosovoalbanere ...» Det var i den tiden før krigen at det var kriminalitet også. Det var kanskje ikke mye, men om det var én som holdt på med det, så ble etnisiteten hans nevnt. Så det var ikke rart at nordmenn kunne tenke sånn om albanere. (...) Folk skjønner dette bedre nå. (...) Nå har alle skjönt at vi må leve sammen. Jo, det finnes kosovoalbanere som er kriminelle, men det finnes nordmenn og andre innvandrere som gjør det samme. <sup>252</sup>

Informant 6, som resten av informantene jeg har sitert i denne diskusjonen, er kritiske til *hvordan* media rapporterte om kosovoalbanere. Et sentralt poeng for disse er at de skrev ofte negativt om albanere, og for informantene virket det som at media var opptatt med å nevne albanere spesifikt. Slik kan media ha blåst opp temaet større enn det det egentlig var.

Godbolt påpeker at på 1990-tallet var det langt flere leserinnlegg med kritisk eller negativ omtale om innvandrere i Drammens Tidende, enn innlegg med positiv omtale. <sup>253</sup> Dette kan skape rykter for innvandrere, spesielt om negativiteten rettes mot enkelte grupper. Godbolt brukte drabantbyen Fjell i Drammen som et eksempel, der den negative omtalen om bydelen førte til at beboerne var stigmatiserte for resten av byens befolkning. <sup>254</sup> Ungdomskriminalitet ga bydelen et dårlig rykte, og media nevnte ofte etnisitet. Her fikk Fjell-ungdom med tyrkisk bakgrunn gjennomgå. Etter hvert viste det seg at den kriminelle ungdomsgjengen på Fjell ikke var en gjeng med bakgrunn på Fjell. Dette var en gjeng med medlemmer fra flere bydeler i Drammen, der det var etnisk norske som

---

<sup>251</sup> Informant 5

<sup>252</sup> Informant 6

<sup>253</sup> Godbolt, 2020: 284

<sup>254</sup> Ibid: 289

ledet gjengen. Til tross for det fikk ungdomskriminaliteten et tyrkisk ansikt.<sup>255</sup> Frogner hevder at innvandrere ofte fremstilles som gjerningsmenn i volds- og narkotikasaker, gjerne knyttet til gjenger. Redaksjoner velger å omtale kriminalitet med innvandrere, langt mer enn å omtale innvandrere i andre saker og temaer.<sup>256</sup>

Drøftingen om omdømmet til kosovoalbanerne har muligens gitt meg den største utfordringen når det gjelder muntlige kilder som arbeidsmetode. Muntlige kilder kan naturligvis ikke representere en hel befolkning. Nauni sine informanter, og mine informanter, kan ikke representere hele kosovoalbanske befolkningen i Norge. Bare fordi det er ulikheter blant mine informanter og Naunis informanter, betyr på ingen måte at det ikke var slik informantene faktisk har erfart eller ikke erfart omdømmet. De forskjellige erfaringene undergraver ikke hverandre, tvert imot – de utfyller hverandre.

Det er ikke usannsynlig at etterkommerne har ulike erfaringer med ryktet, da etterkommerne ikke starter på null, som førstegenerasjonen kunne gjøre. Om kosovoalbanerne kunne ty til kriminalitet for å oppnå økonomisk likestilling med nordmenn, kan det være hold i informantenes tanker om at etterkommere ikke trenger å gjøre det fordi de har flere ressurser. Sosiolog Arnfinn Midtbøen hevder at etterkommerne gjør det langt bedre enn førstegenerasjonsinnvandrerne når det kommer til utdanning.<sup>257</sup>

En annen grunn til at informantgruppen ikke har kjent på det negative omdømmet, kan være at de har omarbeidet minnene sine. Som diskutert i kapitlene om sosialt og kulturelt medlemskap, har informantene fått sosiale og kulturelle tilknytninger til Norge. Det er mulig at under deres første periode i Norge kunne de kjent på konsekvenser av et negativt omdømme, men at i senere tider har minnene om dette blitt omarbeidet til noe annet.

---

<sup>255</sup> Godbolt, 2020: 290. Se Brochmann & Kjeldstadli, 2014: 359 for diskusjon om hvordan pressen bidro med å mykne opp asylpolitikken mot slutten av 1990-tallet, samt at de rapporterte om kriminalitet i innvandrermiljøet, ungdomsgjenger og narkotikahandel av mafia-lignende grupper.

<sup>256</sup> Frogner, 2003: 122

<sup>257</sup> Midtbøen, 2019: 4 og 12: Selv om Midtbøens forskning viser sterke tendenser for at etterkommerne gjør det bedre enn foreldrene med arbeid og utdanning, påpeker forfatteren at en ikke kan sette to streker under svaret enda. 87 % av etterkommergenerasjonen er under 25 år, som betyr at det gjenstår å se hvordan dette utformer seg.

## 8 Det politiske medlemskapet

Selv om de fleste av informantene har stemt ved kommune- og Stortingsvalg, er det relativt lite engasjement for norsk politikk hos informantgruppen. SSB hevder at norske statsborgere med flyktningbakgrunn fra Balkan har svært lav valgdeltakelse, der de jugoslaviske arbeidsinnvandrene fra 1960-tallet har en vesentlig høyere valgdeltakelse enn flyktningene fra 1990-tallet.<sup>258</sup> Det er også uventet, da SSB rapporterer om at personer med flyktningbakgrunn fra Balkan får «relativt høy uttelling på andre integrerings- og levekårsindikatorer.»<sup>259</sup>

Det lavmælte nivået på politisk engasjement går utover politisk medlemskap, men det er ikke slik at lavt politisk engasjement betyr manglende politisk deltakelse. Som sosiologen Jon Rogstad hevder; politisk deltakelse er mer enn å bare stemme.<sup>260</sup> Sett bort fra å stemme ved valg, handler politisk deltakelse om tillit og tilslutning til demokratiske verdier. Politisk tillit angår tillit til de politiske institusjonene, og demokratiske verdier kan bestå av ytrings- og organisasjonsfrihet, og skille mellom kirke og stat.<sup>261</sup>

Et høyt nivå av integrering trenger nødvendigvis ikke bety at en innvandrers høyte nivå av politisk deltakelse. Rogstad peker videre på at lav deltakelse kan bety at en innvandrers er fornøyd med den politiske situasjonen, og innvandrere kan føle at de ikke trenger å stemme for å få fram noen endringer.<sup>262</sup> Et integreringspolitisk mål er at innvandrere skal ha muligheter for å kunne påvirke samfunnsutviklingen, og om innvandrere deltar i politikken har statens inkluderingspolitikk lykkes.<sup>263</sup> Tanken om at en er fornøyd med den politiske situasjonen er sentral hos noen i informantgruppen. Fortsatt er det slik at fem av åtte i informantgruppen hevder at de ikke er interesserte i norsk politikk. Like fullt, har nesten alle stemt ved Stortings- og kommunevalg. Det er *bare to* informanter som ikke har stemt noen gang. Hvorfor er det slik?

---

<sup>258</sup> Henriksen, 2007: 127. Det er viktig å merke at i denne rapporten inngår kosovoalbanske i samme innvandrersgruppe som serberne og montenegrinene. SSB førte personer med fødeland i Kosovo under Serbia og Montenegro i denne perioden.

<sup>259</sup> Aalandslid, 2006: 19 og sammendrag.

<sup>260</sup> Rogstad, 2007: 13

<sup>261</sup> Ibid: 16

<sup>262</sup> Ibid: 17. Det er viktig å poengtere at forfatteren nyanserer denne tanken ved at forskning gir ulike svar på akkurat dette, fordi etniske minoriteter ofte har dårligere levekår enn majoritetsbefolkningen.

<sup>263</sup> Godbolt, 2020: 484

## 8.1 Politisk deltakelse og mangelen på deltakelse

Som nevnt tidligere har nesten alle informantene stemt ved kommune- og Stortingsvalg. Alle informantene som har stemt, stemte på venstreorienterte partier. Dette er ikke uvanlig for førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, der gruppen har en utpreget venstreorientert stemmegivning.<sup>264</sup> Imidlertid er det ikke et norsk fenomen at førstegenerasjonsinnvandrere stemmer på venstreorienterte partier. I andre vestlige land, som Sverige, Storbritannia, USA, Tyskland og Nederland, stemmer innvandrere ofte på venstreorienterte partier.<sup>265</sup>

Informant 7 beskriver seg selv som «politisk engasjert», samtidig som han ikke er medlem i noen partier. Informanten er opptatt av å stemme på partier som fremmer liberale interesser, og han anerkjenner verdien hos både de konservative og liberale partienes makt:

Jeg stemmer på de partiene som bygger staten med liberale linjer. (...) De konservative partiene er egentlig bra, men jeg er opptatt av at det gjennomsnittlige mennesket skal ha muligheter til å bygge seg videre. (...) Jeg er opptatt av at godene og byrdene fordeles på en riktig måte (...) Norge står sterkt i dag, sammenlignet med USA og andre europeiske land, fordi de har fordelt godene Norge har bygd på en riktig måte.<sup>266</sup>

Informant 8 har stemt siden han fikk sin første mulighet til å gjøre det, der hans politiske kjernetema er integrering. Selv om han er politisk aktiv, er han også kritisk til partier og politikere:

Når det gjelder innvandring mener jeg at mange har lykket med integreringen takket være privatpersoner og det private næringslivet, som har gjort et fremragende arbeid med å integrere folk ved å gi dem muligheter. (...) Jeg kan jo starte med meg selv med da jeg fikk jobb. Det private næringslivet har vært unikt. Jeg jobbet med mange innvandrere som jobbet i det private, og ikke det offentlige. Det er et stort byråkrati i den offentlige forvaltningen, og der håper jeg at myndighetene tar et tak og prøver å gjøre noe med det. Ikke bare med gode og

---

<sup>264</sup> Bjørklund & Bergh, 2013: 63

<sup>265</sup> Ibid: 64-65: Naturligvis finnes det unntak. Mexicanske innvandrere i enkelte stater i USA har hatt en større stemmegivning til det republikanske partiet, enn for demokratene.

<sup>266</sup> Informant 7

fine ord hvert fjerde år. Da er det bare fire nye år til neste gang, uavhengig om det er kommune- eller Stortingsvalg.<sup>267</sup>

Det Informant 7 og Informant 8 har til felles er at de har utdannet seg i Norge, der fagutbyttet fra utdanningene er politisk preget. En har bachelorgrad i statsvitenskap, mens den andre tok utdanning via UDI. De er også de eneste i informantgruppen med høyere utdanning fra Norge. Det at de har høyere utdanning behøver nødvendigvis ikke å forklare politisk deltakelse og engasjement. Informant 2 er medlem av et politisk parti, men samtalen vår handlet i liten grad om politikk. Imidlertid er utdanning en faktor som øker sannsynligheten for politisk deltakelse. Rogstad beskriver utdanning som *politisk ressurs*, der politiske ressurser kan en gi evne og vilje til politisk deltakelse.<sup>268</sup>

Informant 1 fortalte at hun hadde stemt ved to Stortingsvalg, men at hun ikke var interessert i politikk. Informant 3 har stemt ved ett Stortingsvalg, men på samme måte som Informant 1 er hun ikke interessert i politikk. Dette trenger ikke å bety at de ikke er politisk bevisste. Diskusjonene om språk viser eksempelvis at informantene har sterke meninger om morsmålsundervisning, noe som har vært et integreringspolitisk tema. Informant 4 har ikke stemt og er ikke politisk engasjert i norsk politikk, men han er langt mer engasjert i kosovisk politikk. Informant 5, som var et ungt barn da han kom til Norge, har tidligere stemt, men er ikke interessert i norsk politikk. Han forklarer forholdet slik:

For å være ærlig så er politikk en svak side ved meg selv. Jeg har ikke stor lyst i å interessere meg i politikk. Det er egentlig ikke bra, fordi det er greit å være orientert om politikk. Det politiske angår oss alle. Men, du kan ikke stemme bare for å stemme. Du må kunne litt politikk for å snakke om politikk. Hvis noen snakker med meg om politikk blokkerer jeg det ute og bytter tema. Jeg vil heller snakke om fotball og målene Lionel Messi scoret.<sup>269</sup>

Til tross for informantens selverklærte lav-engasjement har han vært involvert med å organisere en reise til Kosovo for den lokale ordføreren. Informanten kjenner ordføreren personlig, og familien til informantene hadde invitert ordføreren på ferie til Kosovo. Denne reisen bidro til å øke kunnskapene til ordføreren om Kosovo:

---

<sup>267</sup> Informant 8

<sup>268</sup> Rogstad, 2007: 47

<sup>269</sup> Informant 5



I fjor inviterte jeg ordføreren og mannen hennes til Kosovo. (...) Jeg dro ikke dit, men faren min var der og de kjenner pappa. Pappa viste dem hele Kosovo, og slik lærte de mer om Kosovo. Da ordføreren kom tilbake til Norge var hun satt ut, fordi hun tenkte at Kosovo var bare krig og fattigdom. Det var inntrykkene hun hadde fortalt meg om før hun dro. (...) <sup>270</sup>

Det er ulike grunner for den labre interessen for norsk politikk. For det første kan interessen mangle for politikk generelt. For det andre mener noen informanter at politikken i Norge er «lik uansett». Da er informantene fornøyde med det de oppfatter som den politiske situasjonen i Norge, og derfor trenger de ikke forandre det. Det kan også henge sammen med at de kan føle at stemmen deres ikke kan forandre på politikken. Dette kan være destruktivt for minoriteters politiske integrasjon. Rogstad peker på at minoriteters politiske avmakt kan komme av deres egne subjektive opplevelser om manglende muligheter for å fremme synspunkter og å få gjennomslag for dem. Det betyr at befolkningsgrupper som antar at de har lite makt til slutt ender opp med å bekrefte de forestillingene. <sup>271</sup> Den manglende politiske deltakelsen har også trolig noe med sosial mobilitet og ressursmangel å gjøre, da det er mer sannsynlig at de med høyere sosial status er mer politisk deltakende. <sup>272</sup> Her ser en at sosialt medlemskap kan være en forutsetning for politisk medlemskap.

Andre politiske ressurser består av materielle, intellektuelle, sosiale og integrasjonsbaserte ressurser. Sistnevnte kategori gjør seg gjeldende for innvandrere, da kategorien omhandler botid. Botid påvirker viktige egenskaper ved integrering, som når det gjaldt det sosiale medlemskapet, da språk og kjennskap til samfunnet er viktig for integrering. <sup>273</sup>

En tredje grunn for at informantene ikke er interessert i norsk politikk handler om spørsmål om engasjementet for interessen i kosovisk politikk går utover engasjementet for norsk politikk. Christensen hevder at for sine tyrkiske informanter betyr ikke deres høye forbruk av tyrkiske medier og aviser at den politiske deltakingen i Norge går ned som en konsekvens av mediekonsumpsjonen. Christensen oppfatter at informantene hennes hadde mer kunnskap om tyrkisk politikk og tyrkiske politikere, enn det de hadde om norsk politikk og norske politikere. Fortsatt hevder Christensen at det ikke betyr at det går utover deltakelsen i norsk politikk. <sup>274</sup> Derimot beskriver Godbolt også *coup d'état* forsøket i Tyrkia i 2016, som en faktor som kunne

---

<sup>270</sup> Informant 5

<sup>271</sup> Rogstad, 2007: 53

<sup>272</sup> Ibid: 48-49

<sup>273</sup> Ibid: 75

<sup>274</sup> Christensen, 2012: 58 og 61

påvirke det det flerkulturelle politiske klimaet i Drammen i negativ retning, samtidig som det satte en demper på den politiske deltakelsen blant tyrkergruppen.<sup>275</sup> Christensen hevder at for å forstå de politiske valgene hos tyrkergruppen i Drammen, må en forstå den politiske transnasjonalismen.

For å forklare den lave politiske deltakelsen for de bosniske informantene sine, tok Amar Talic utgangspunkt i den politiske situasjonen i Bosnia fra da flyktningene kom til Norge, og den politiske situasjonen i Bosnia i dag. En av Talics informanter fortalte at bosniere kan være lei politikk, og de kan mene at politikken ikke funker lenger i Bosnia. Dette skyldes konsekvensene av Dayton-avtalen. Bosnia ble delt i to delstater: en bosnisk og en serbisk delstat, med en bosnisk, en serbisk og en kroatisk president.<sup>276</sup> Den bosniske gruppen i Norge har mer utdanning enn andre innvandrergupper og innvandrere med flyktningbakgrunn.<sup>277</sup> Det betyr at de har en høy grad av intellektuelle politiske ressurser, men til tross for det, er de også lite engasjerte i norsk politikk.

Norsk-pakistanerne i Oslo er en av de mest politisk aktive innvanderne i Norge. Paradoksalt nok viser undersøkelser at også lite interessert i lokal- og nasjonalpolitikk.<sup>278</sup> Det er vanskelig å drøfte spørsmålet om hvorfor kosovoalbanere og informantene deltar lite i norsk politikk, da de de politiske ressursene hos informantene mine ikke ble kartlagt grundig nok. For å finne større svar på dette spørsmålet behøves det en mer omfattende forskning på tvers av fagfelt. Rogstad konkluderer også med at det ikke er et entydig forhold mellom ressurser og politisk interesse/deltakelse hos sine bosniske, tyrkiske og pakistanske informanter.<sup>279</sup> Derimot er det et felt i det politiske medlemskapet som gjør seg gjeldende for informantgruppen, og det er de politiske transnasjonale forbindelsene.

## 8.2 Transnasjonale bånd i politisk medlemskap

For innvandrere er et fullverdig politisk medlemskap sannsynligvis det vanskeligste å oppnå. I første omgang må den sosiale og kulturelle integreringen lykkes.<sup>280</sup> Diskusjonen hittil i dette kapitlet viser nyansene i det politiske medlemskapet for informantene. Manglende politisk interesse i Norge står i sterk kontrast til engasjementet for politikken i Kosovo. Slik Rogstad beretter om; forholdene som kommer ut av krig i hjemlandet engasjerer flyktninger og asylsøkere i politikken.<sup>281</sup> Dette er en del av de transnasjonale forbindelsene til informantene. Den politiske deltakelsen

---

<sup>275</sup> Godbolt, 2020: 484 og 489

<sup>276</sup> Talic, 2017: 80-81

<sup>277</sup> Rogstad, 2007: 77

<sup>278</sup> Kjeldstadli, 2008: 249

<sup>279</sup> Rogstad, 2007: 99

<sup>280</sup> Godbolt, 2020: 485

<sup>281</sup> Rogstad, 2007: 52

handler om hvilke politiske tankegods og ressurser de har i Norge, men også hvordan de forholder seg til hjemlandet i samtiden. Informant 6 har et interessant svar på det politiske engasjementet i forholdet mellom Norge og Kosovo, som gjør seg gjeldende for flere av informantene også:

Jeg følger ikke med på politikken i Norge. For Kosovo er jeg ganske følsom, men ikke så mye for Norge. Jeg har stemt før, men det skjer ikke så mye her. Det er akkurat den samme politikken som det nesten alltid har vært, og det er derfor jeg ikke er så aktiv her (...) I Kosovo har jeg prøvd å være mest mulig aktiv for å prøve å endre den verdenen der, men det skjer ikke. (...) Politikken sitter dypt inne i de fattige landene der befolkningen trenger endringer.

I Kosovo er korrupsjon et av de største samfunnsproblemene. Nivået av korrupsjon er faktisk så høyt at det setter en stopper for Kosovos demokratiske utvikling. Det forhindrer også Kosovos inntreden med medlemskap i internasjonale organisasjoner. Det informantene er aller mest misfornøyd med når det kommer til politikken til Kosovo er korrupsjon. Det kommer tydelig til syne gjennom Informant 6 sin beretning om det politiske engasjementet. Som et resultat av at Kosovo er et land som trenger store forandringer for å bekjempe korrupsjon, er mange misfornøyd og derfor politisk engasjerte i politikken i Kosovo. Informantgruppen føler at Norge ikke trenger store forandringer for å opprettholde demokratiet, fordi Norge har hatt et stabilt demokrati og fredstid siden slutten på andre verdenskrig.

Demokratiutviklingen i Norge er altså ikke en ny prosess, slik som det er i Kosovo. En grunn for det kontrasterende forholdet mellom politisk engasjement i Kosovo og Norge, kom fram under diskusjonene om det sosiale og kulturelle medlemskapet: informantene har fått tilknytning og lojalitet til verdiene en finner hos de demokratiske institusjonene i Norge. Innvandrere med bakgrunn fra områder preget av krig og politisk ustabilitet interesserer seg for politikken i hjemlandet. Det gjaldt også for Rogstads informanter, der de bosniske og tyrkiske informantene ligner på denne oppgavens informantgruppe, som interesserte seg for politikken i hjemlandet.<sup>282</sup>

Ifølge Rogstad er en nødt til å skille mellom handlinger og meninger når det gjelder politisk deltakelse. Innvandrere kan ha tilknytning og lojalitet til institusjoner uten å utføre politiske handlinger. Slike tilknytninger er en form for politisk integrering.<sup>283</sup> Tilknytningen til institusjoner er en slik politisk integrasjon som er synlig hos flere av informantene. Informant 4 satt det på

---

<sup>282</sup> Rogstad, 2007: 94: Dette gjaldt i mindre grad for forfatterens pakistanske informanter.

<sup>283</sup> Ibid: 79

spissen ved å eksemplifisere de sterke demokratiske institusjonene i Norge: «Aner du hva Norge kunne gjort med Kosovo hvis Norge hadde styrt Kosovo i de siste 20 årene? Hele Kosovo hadde vært dekket av blomsteråkre!»<sup>284</sup> Til tross for at denne informanten ikke stemmer og har svak forankring i det politiske medlemskapet, har informanten sterke meninger om politikk. Han har stor respekt for den norske retts- og velferdsstaten, fordi alle borgere har like rettigheter og muligheter med lite korrupsjon i samfunnet. Det viser at informantens integreringserfaringer har gitt han tanker om hvordan en stat *bør* fungere, og at det politiske systemet i Norge er annerledes enn i Kosovo.

Godbolt har også en liknende tolkning av den tyrkiske innvandrerguppen i Norge.

Informantgruppen har fellestrekk med andre innvandrergupper, som tyrkerne. De engasjerer seg ikke veldig stort for politikken i mottakerlandet, men det fungerer på motsatt vis når det er snakk om hjemlandet.<sup>285</sup> Det er liten sjanse for at de transnasjonale forbindelsene til kosovoalbanerne og tyrkere opphører i nærmeste fremtid, som et resultat av den politisk spente situasjonen i både Kosovo og Tyrkia.

Imidlertid har tyrkergruppen hatt et mer aktivt politisk medlemskap. Det kan komme av at etnisk homogen bosetting kan øke lokal politisk deltakelse gjennom kollektiv etnisk mobilisering.<sup>286</sup> Det vet vi fra kommunevalget i Oslo i 1999, der pakistanerguppen hadde en høyere valgdeltakelse enn for gjennomsnittet av resten av Oslos befolkning.<sup>287</sup> Eksempelvis kan tilstedeværelsen av norsk-tyrkiske politikere i Drammen og norsk-pakistanske politikere i Oslo øke den etniske kollektive mobiliseringen for innvandrerguppene. Slikt har en ikke sett for kosovoalbanere i Norge.

Politiske transnasjonale bånd trenger ikke påføre mottakersamfunnet negative konsekvenser, men det kan gjøre det. Om det oppstår motsetninger mellom majoriteten eller minoriteten, i tillegg til motsetninger mellom minoritetsgrupper seg imellom, kan det føre til ustabilitet og negative konsekvenser for det politiske medlemskapet. Antakeligvis vil ikke den kosovoalbanske gruppen i Norge lide under samme skjebne som tyrkerne og pakistanerne, med sterke indre politiske og religiøse motsetninger i gruppene. Det kan trekkes fra diskusjonene i kapitlet om kulturelt medlemskap, der det etniske fellesskapet utgjør en større del av fellesskapet enn religiøse faktorer.

---

<sup>284</sup> Informant 4

<sup>285</sup> Godbolt, 2020: 486

<sup>286</sup> Rogstad, 2007: 37

<sup>287</sup> Ibid

## 9 Konklusjon

Formålet med oppgaven har vært å drøfte på hvilken måte kosovoalbanske asylsøkere har integrert seg i det norske samfunnet. Oppgavens problemstilling lyder slik:

*Hvordan har kosovoalbanske asylsøkere integrert seg i det norske samfunnet? Hvordan påvirker bakgrunnen deres fra Kosovo integreringserfaringene i Norge? Er det noen forskjeller mellom kosovoalbanerne seg imellom, og hva har forskjellene hatt å si for integreringsprosessen? Har deres diasporatilknytninger og transnasjonalitet påvirket integreringsprosessen i Norge, i så fall på hvilken måte?*

For å besvare problemstillingen er det anvendt litteratur, dokumenter fra arkiv og muntlige kilder. Arbeidsmetoden er kvalitativ, og gjennom intervjuer har jeg skaffet et kildegrunnlag med muntlige beretninger. Utvalget av informanter bestod av kosovoalbanere som tidligere har vært asylsøkere. Da informantene migrerte til Norge, var de alt fra asylsøkere, til kirkeasylanter og krigsflyktninger. Selv om informantgruppen ikke er statistisk representativ, mener jeg at informantenes erfaringer kan relateres til andre innvandrergruppers erfaringer, til og med til kosovoalbanere som bor i andre europeiske land. Teoretisk har undersøkelsen lent seg på allmenne migrasjonsmodeller som p/p-m, men bygger hovedsakelig på teorien om samfunnsmedlemskap.

Kosovo var preget av politisk ustabilitet før informantene utvandret. Historikere legger stor vekt på Milosevics regime i Kosovo. Presidentens avgjørelse om å oppheve Kosovos status som autonom provins i 1989, er sett på som den største utløsende faktoren for krigen i 1998/99. Allerede i 1989 begynte forholdene i Kosovo å gradvis forverres, og årene som fulgte etter var preget av arbeidsløshet, uro i samfunnet, økende fattigdom som til slutt resulterte i vold og krig.

Det er ulike svar på hva slags type migranter informantene var. De fleste utvandret fra Kosovo som følger av «push»-faktorer i det kosoviske samfunnet. Det var få muligheter for arbeid og utdanning, og flere var forfulgt av den jugoslaviske staten for deres deltaking i demonstrasjoner. Det er også «push»-faktorene som veier mest ifølge informantene. «Pull»-faktorene kunne være tilgangen på arbeids- og utdanningsmuligheter i Norge, men også beskyttelse. De fleste informantene visste lite om Norge før de kom hit, og flere kom hit som et resultat av kjedemigrasjon.

I makronivået er det samfunnsforholdene i Kosovo som gjør seg gjeldende for utvandringen. Fra 1989 til 1998 gikk situasjonen i Kosovo fra dårlig til kritisk. Det var heller ingen samfunnsstrukturer som holdt igjen utvandringen fra Kosovo. I mikronivået er det hovedsakelig

frykt som gjør seg gjeldende, da informantene eller noen i familiene til informantene ble oppsøkt av politiet, som resulterte i at de måtte flykte. I mesonivået gjør kjedemigrasjon seg gjeldende, da forbindelsene informantene hadde migranter i utlandet gjorde det lettere å utvandre.

Enhver informant bærer med seg tiden fra 1989 og til krigens utbrudd, med sine ulike migrantbakgrunner. Informantene som immigrerte i krigstiden var krigsflyktninger, som måtte utvandre fra Kosovo for å få beskyttelse. Det som er interessant er at informantene som migrerte før krigstiden kunne også flykte fra Kosovo, selv om det ikke var krig. Samtidig var det vanskelig for myndighetene å anerkjenne situasjonen i Kosovo. Det var nemlig utfordringer knyttet til å tro at en majoritetsbefolkning ble undertrykket av minoritetsbefolkningen. Ifølge flere av informantene er dette grunnen for dem selv, og flere kosovoalbanere, fikk avslag på asylsøknadene sine – de ble ikke trodd.

Informanten som immigrerte tidligst til Norge i informantgruppen, kom hit nesten 10 år før den informant som immigrerte hit senest. I løpet av disse årene på 1990-tallet var integreringsutgangspunktene for informantene forskjellige, som følge av den midlertidighetsbaserte asylpolitikken i Norge. De individuelle migrantbakgrunnene gjør seg gjeldende for hvordan den første tiden i Norge kunne formes.

Informantene som kom senere på 1990-tallet fikk en raskere inntreden i samfunnet, og konvensjonsflyktningene fikk mange rettigheter umiddelbart etter at de kom til Norge. De viktigste rettighetene var beskyttelse og arbeidstillatelse. Slik kunne konvensjonsflyktningene umiddelbart begynne integreringsprosessen i Norge. Slik var det ikke for kirkeasylantene og andre kosovoalbanske innvandrere som immigrerte før krigsutbruddet. Mange skulle returneres til Kosovo, men engasjementet kirkeasylsaken skapte blant folket og mediene førte til at myndighetene snudde. Disse informantene hadde vesentlig lengre asylopphold enn innvandrerne som kom senere på 1990-tallet.

Andre migranter fra tidlig på 1990-tallet, som valgte å ikke gå i kirkeasyl, kunne ha asylopphold i flere år. Det førte til at det tok lang tid for at dem fikk rettigheter, og livet i Norge var vanskelig å starte. På den måten måtte de prøve å integrere seg så godt de kunne på egen hånd, uten hjelp fra staten og kommunene. Det har vist seg at migrantbakgrunnene var avgjørende for integreringen i de første årene i Norge, men etter informantene fikk rettigheter for å starte livet i Norge, betydde migrantbakgrunnen mindre. Integreringsprosessen etter den tiden er analysert ved å bruke teorien om samfunnsmedlemskapet.

Innenfor det sosiale medlemskapet har det vært enklere for informantene å nærme seg et fullverdig medlemskap. Sagt med andre ord er det lettere å integrere seg via arbeid og utdanning, inkludert språkopplæring. Hovedsakelig dreier dette seg om arbeid og tilgangen på arbeid. Samtlige informanter har jobbet siden de kom til Norge, og det er arbeidet som har ført videre til bedre språkferdigheter og skapt et større nettverk. Samtidig har erfaringene med jobb og utdanning også vært preget av utfordringer. Informantene fikk ikke utdanningen fra Kosovo godkjent, og de fikk heller ikke sysselsetting innenfor det dem har utdannet seg for i Norge. Dette sliter flere innvandrere med, som myndighetene må tilrettelegge for at det skal løses.

En faktor som har bremset et fullverdig sosialt medlemskap er mangelen på høyere utdannelse, der flere i informantgruppen ikke har det. Andre faktorer innenfor det sosiale medlemskapet gjelder språkopplæring, og det er også valgt å belyse informantenes erfaringer med morsmålsundervisning, både for seg selv og barna sine. De fleste informantene anerkjenner verdien av morsmålsundervisning, men de fleste ville også at barna deres i utgangspunktet skulle lære seg norsk. Slik kunne barna lettere inkluderes i skolen, og informantene kunne selv lære seg norsk ved at barna lærte seg det.

Det er også drøftet hvordan transnasjonale forbindelser har påvirket integreringserfaringene innenfor det sosiale medlemskapet. Blant informantene er det sterke forbindelser mellom Norge og Kosovo. Informantene fremhever arbeid som noe viktig for integrering, og de har brukt arbeid for å gi familien i hjemlandet flere ressurser. Dette har bestått av ressurser som å bygge hus og pengeoverføringer til hjemlandet. Selv om informantene fortsatt sender penger til hjemlandet, har overføringene minket med årene. Nå som familiene i Kosovo har flere ressurser, og jobber selv for egen lønn, er det mindre behov for faste pengeoverføringer. Det gjør seg også gjeldene for andre kosovoalbanske innvandrerbefolkninger i Europa.

De transnasjonale forbindelsene er knyttet til diasporaen. I teorien har ethvert medlem av en diaspora et ønske om å flytte hjem. Imidlertid er det ingen av informantene som har konkrete planer om å flytte tilbake til Kosovo som følge av «the blocking effect», som er forårsaket av tilknytningen barna har til Norge. Etterkommerne holder førstegenerasjonsinnvandrerne igjen i Norge.

Innenfor det kulturelle medlemskapet er informantene nære et fullverdig kulturelt medlemskap. Samtlige informanter hevder at diskriminering og rasisme har ikke vært en del av deres erfaringer i Norge, i motsetning til Naunis informanter. Informantene i min undersøkelse hevder at det negative ryktet kosovoalbanere har i Norge er utdatert, og gjør seg ikke gjeldende for deres barn og etterkommergenerasjonen. Det er rimelig å anta at ryktet har påvirket kosovoalbanere i Norge, og at

ryktet kan ha grobunn i virkeligheten. Derimot gjør informantenes manglende erfaringer med ryktet mer nyansert, og en kan argumentere for at det er mindre sannsynlig at omdømmet gjør seg gjeldende for den kosovoalbanske befolkningen i Norge.

Religionsutøvelse er en komponent i det kulturelle medlemskapet, og for informantgruppen har dette foregått på egne premisser. Etnisk-religiøse organisasjoner, som en finner hos pakistaner-, tyrker- og bosniergruppen i Norge, har lite betydning for informantenes integreringserfaringer med kulturelt medlemskap. Samtidig har de erfaringer fra albanske organisasjoner i Norge, i feiringen av nasjonaldagene til Albania og Kosovo. Det ser ut til at denne praksisen minker med årene.

Mulighetene for å kunne utøve religion på den måten de vil i sine privatsfærer er noe som har knyttet dem sterkere til de demokratiske verdiene og har dermed hatt en positiv effekt på politisk medlemskap. Samtidig er det viktig å påpeke at religionstilhørighet varierer sterkt mellom kosovoalbanere seg imellom, noe som også er erfart i informantgruppen. Funnene kunne sett annerledes ut om informantgruppen hadde bestått av kosovoalbanere som har bakgrunn fra religiøse steder i Kosovo. Imidlertid mangler en faktor for et fullverdig kulturelt medlemskap, nemlig å kunne påvirke den felles kulturen i samfunnet.

Et fullverdig politisk medlemskap er trolig det mest utfordrende å oppnå for innvandrere. Nesten alle informantene har stemt ved valg, som betyr at de deltar i politikken. Imidlertid er politisk deltakelse mer enn å bare stemme, og det er her nyansene i det politiske medlemskapet gjør seg gjeldende for informantene. Det ser ut til at informantene som holder politisk deltakelse som vesentlig for integreringserfaringene er de med utdanning i Norge. Dette omhandler tilgangen til flere politiske ressurser.

Resten av informantgruppen er ikke like engasjerte i politikken, og holder politikk som mindre viktig for deres integreringserfaringer. Imidlertid trenger en ikke ha et fullverdig politisk medlemskap for å integreres i samfunnet. Mangelen på politiske ressurser hos informantene kan til dels forklare ulike grader av politisk deltakelse. En annen årsak kan være at kosovoalbanerne i Norge ikke bor i etnisk-homogene områder, som en finner hos pakistanerne i Oslo eller tyrkerne i Drammen. For innvandrere som bor i slike områder viser det seg at det er lettere å øke den politiske deltakelsen via etnisk kollektiv mobilisering.

Dog har informantenes integreringserfaringer i Norge, og de erfaringene de har fra det politiske medlemskapet i Norge, gjort seg gjeldende for de politiske transnasjonale forbindelsene.

Informantgruppen er opptatt av den politiske utviklingen i Kosovo og ønsker et sterkere demokrati i



landet. De ønsker at demokratiske verdier som de har erfaringer med i Norge slår rot i Kosovo. Det politiske tankegodset de tok seg med fra Kosovo, og senere utviklet i Norge, er påvirket av integreringserfaringene fra det politiske medlemskapet.

## 9.1 Fremtidig forskning

Denne masteroppgaven er samtidshistorisk orientert, som betyr at oppgaven ikke kan sette punktum på hvilke integreringserfaringer kosovoalbanere har i Norge. Integrering er et meget bredt tema, der ulike fag og forskningstradisjoner fokuserer på ulike integreringsområder. Integrering er heller ikke noen avsluttet prosess, men er i kontinuerlig utvikling. Det finnes sider ved kosovoalbanernes integrering i Norge som burde være gjenstand for videre forskning.

Et område som ikke er vesentlig vektlagt i denne studien er etterkommernes integreringserfaringer. Temaet er berørt, men det er diskutert gjennom foreldrenes erfaringer. Det er ikke usannsynlig at etterkommerne er nærmere et fullverdig samfunnsmedlemskap enn foreldrene, og det finnes komparative studier som peker mot denne tendensen. En fremtidig studie rettet mot kosovoalbanske etterkommere og norskfødte albanere hadde bidratt med å belyse integreringserfaringene i en bredere kontekst.

Begrensninger knyttet til oppgavens formelle krav har ført til at jeg heller ikke har undersøkt hvilken påvirkning albanske organisasjoner i Norge har for den kosovoalbanske befolkningen. Informantgruppens erfaringer viser at etnisk organisering ikke har hatt stor påvirkning på integreringen, men det er tvilsomt at dette gjelder for hele den albanske befolkningen i Norge. Å se på albansk-religiøse, -politiske og -kultur organisasjoner burde videre belyse albanernes integreringserfaringer i Norge, og dermed bidra til å svare på spørsmålet om kosovoalbanere bidrar til samfunnets felleskultur.

Et siste område jeg ønsker å fremheve er transnasjonalitet og diaspora. Disse områdene er belyst i oppgaven, men en fremtidig master- eller doktorgradsavhandling kan belyse dette i en større grad. Det er klart at transnasjonalitet, spesielt under sterke globaliseringstendenser, påvirker integreringserfaringene hos kosovoalbanerne i Norge. Dette poenget kunne underbygges bedre empirisk ved å supplere denne undersøkelsen med feltarbeid i Kosovo.

# Litteraturliste

- Andreassen, K. K. (2008, 10. oktober). Nye betegnelser om innvandrere. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nye-betegnelser-om-innvandrere>
- ASK. (2014). *Kosovan Migration*. Hentet fra <https://ask.rks.gov.net/media/1380/kosovan-migration-2014.pdf>
- Auswärtiges Amt. (2020, 1. februar). Germany and Kosovo: Bilateral relations. Hentet 3. mars 2021 fra Tysklands utenriksdepartement: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/kosovo/228088>
- Backer, B. (1984). *Slik er våre skikker : albanske innvandreres møte med Norge* (Skriftserie om innvandrerforskning 1984:4). Oslo: Kommunal og arbeidsdepartementet.
- Birkelund, G. E., & Mastekaasa, A. (Red.). (2009). *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bjørklund, T., & Bergh, J. (2013). *Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge : Partivalg, valgdeltakelse, representasjon*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Brekke, J.-P. (1998). Midlertidighet og tilbakevending i norsk flyktningpolitikk. I A. T. Altamirano, M. Appelqvist, J.-P. Brekke, & J. Vedstad-Hansen, *En ny flyktningpolitikk i Norden? : Midlertidig beskyttelse på 1990-tallet* (s. 39-88). København: Nordisk Ministerråd.
- Brekke, J.-P. (2002). *Kosovo - Norge, tur og retur : Midlertidig opphold for kosovoflyktninger* (Rapport 2002:8). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/177633>
- Brochmann, G. (2006). Lykksalighetens rike og den nye etniske fornyelsen. I I. Frønes, & L. Kjølørød (Red.), *Det norske samfunn* (5. utg., s. 357-383). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Brochmann, G., & Kjeldstadli, K. (2014). *Innvandringen til Norge : 900-2010*. Oslo: Pax.
- Buckley, W. J. (Red.). (2000). *Kosovo : Contending Voices on Balkan Interventions*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Christensen, M. E. (2012). *Grenser for identifikasjon : Politisk deltakelse blant norsktyrkere* (Masteravhandling). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/34415>
- Danielsen, K. (2004). Med kostskole i bagasjen. Migrasjon og sosial mobilitet. I Ø. Fuglerud (Red.), *Andre bilder av "de andre" : Transnasjonale liv i Norge* (s. 115-141). Oslo: Pax Forlag.
- Destatis. (2019). *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit : Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters*. Hentet fra Det føderale statistikkontret i Tyskland: [https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Publikationen/Downloads-Migration/auslaend-bevoelkerung-2010200187004.pdf?\\_\\_blob=publicationFile](https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/Publikationen/Downloads-Migration/auslaend-bevoelkerung-2010200187004.pdf?__blob=publicationFile)

- Dzamarija, M. T. (2016). *På flukt fra Bosnia-Hercegovina til Norge på 1990-tallet : Bosniere – integrerings-vinnerne?* (Samfunnsspeilet 4/2016, s. 15-20). Hentet fra [https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/\\_attachment/288162?\\_ts=158f754ab18](https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/288162?_ts=158f754ab18)
- Døving, C. A. (2009). *Integrering : Teori og empiri*. Oslo: Pax Forlag.
- Eidem, G. H. (2010). *"Altså, Norge er som min mor og Norge er som min kjæreste." : Den ungarske migrasjonen i Norge i 1956/57* (Masteravhandling). Universitetet i Oslo.
- Endresen, C. (2019a, 8. august). Kosovos historie. Hentet 19. august 2020 fra Store norske leksikon: [https://snl.no/Kosovos\\_historie](https://snl.no/Kosovos_historie)
- Endresen, C. (2019b, 2. juli). Kosovos samtidshistorie. Hentet 19. august 2020 fra Store norske leksikon: [https://snl.no/Kosovos\\_samtidshistorie](https://snl.no/Kosovos_samtidshistorie)
- Faist, T. (1997). The Crucial Meso-Level. I T. Hammar, G. Brochmann, K. Tomas, & T. Faist (Red.), *International Migration, Immobility and Development : Multidisciplinary Perspectives* (s. 187-218). Oxford/New York: Berg.
- Frogner, P. (2003). Innvandrere og den registrerte kriminaliteten. I O. Brox, T. Lindbekk, & S. Skirbekk (Red.), *Gode formål - gale følger? : Kritisk lys på norsk innvandringspolitikk* (s. 122-154). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Fuglerud, Ø. (Red.). (2004). *Andre bilder av "de andre" : Transnasjonale liv i Norge*. Oslo: Pax Forlag.
- Fuglerud, Ø. (2017). *Migrasjonsforståelse : Flytteprosesser, rasisme og globalisering* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Godbolt, J. (2020). *Nesten norsk : Det flerkulturelle Drammen 1970-2020*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grove, K., & Heiret, J. (2018). Å arbeida med munnlege kjelder. I L. Melve, & T. Ryymin (Red.), *Historikerens arbeidsmåter* (s. 122-147). Oslo: Universitetsforlaget.
- Harakas, S. S. (2000). Nationalism, Milosevic and the Serbian Orthodox Church. I W. J. Buckley (Red.), *Kosovo : Contending Voices on Balkan Interventions* (s. 378-383). Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Henriksen, K. (2007). *Fakta om 18 innvandrergupper i Norge* (Rapporter 2007/29). Hentet fra [https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp\\_200729/rapp\\_200729.pdf](https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200729/rapp_200729.pdf)
- Hermansen, S. A. (2017). Et egalitært og velferdsstatlig integreringsparadoks? Om sosioøkonomisk integrering blant innvandrere og deres etterkommere i Norge. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 1, 15-34. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512>
- Holm-Hansen, J. (2020, 9. juli). bosniaker. Hentet 3. mai 2021 fra Store norske leksikon: <https://snl.no/bosniaker>

- Hylland Eriksen, T., & Arntsen Sajjad, T. (2020). *Kulturforskjeller i praksis : Perspektiver på det flerkulturelle Norge* (7. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Iseni, B. (2013). Albanian-speaking transnational populations in Switzerland: continuities and shifts. *Southeast European and Black Sea Studies*, 13(2), 227-243.  
<https://doi.org/10.1080/14683857.2013.802174>
- Judah, T. (2008). *Kosovo : What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press.
- Kadriu, L. (2015). *Family affairs while on holiday : Practising holidays and keeping family ties in the Kosovo Albanian diaspora* (Doktoravhandling). Universitetet i Wien.
- Kadriu, L. (2019). Kosovo Albanian diaspora in the frame of diaspora definitions and transnationalism. *Studia Ethnologica Pragensia*, 2019(2), 56-72. Hentet fra <http://hdl.handle.net/20.500.11956/116046>
- Kaldal, I. (2016). *Minner som prosesser - i sosial- og kulturhistorie*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kenny, K. (2013). *Diaspora: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kjeldstadli, K. (2008). *Sammensatte samfunn : Innvandring og inkludering*. Oslo: Pax Forlag.
- Kostovicova, D. (2000). Kosovo's Parallel Society: The Successes and Failures of Nonviolence. I W. J. Buckley (Red.), *Kosovo : Contending Voices on Balkan Interventions* (s. 142-148). Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Leer-Salvesen, P. (1994). Kirken som asyl. *Mennesker og rettigheter*, 12(4), 35-40.
- Lorås, J. (2007, 14. september). Muntlige kilder - faktuelle eller narrative lese måter? *Historisk tidsskrift*, 86(3), 443-445. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2944>
- Ludvigsen, G. (1994). *Kirkeasylbevegelsen i Norge : forsøk på noen juridiske avklaringer* (Institutt for rettsvitenskap: Skriftserie Nr. 22) Universitetet i Tromsø
- Malcolm, N. (1998). *Kosovo : A Short History*. London: Macmillan.
- Melve, L., & Ryymin, T. (Red.). (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Midtbøen, A. H. (2019). *Etterkommere av innvandrere i Norge : Mobilitet, assimilering og diskriminering* (Rapport/Avhandling IFS 302). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2628600>
- Midtbøen, A. H., & Friberg, H. J. (2017). Innvandreneres etterkommere: Teoretiske og komparative perspektiver. *Norsk Sosiologisk Tidsskrift*, 1, 5-14. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512>
- Miller, N. J. (1998, desember). Reviewed Work : Kosovo: A Short History by Noel Malcolm. *The American Historical Review*, 103(5), 1648-1649. Hentet fra <https://www.jstor.org/stable/2650073>

- Myrvold, H. M. (1993). Chile - endelig! Repatriering av eksil-chilenere fra Skandinavia. I A. Suhrke, & S. Gjerdåker (Red.), *Dagens folkevandringer : Berører de oss?* (s. 161-173). Bergen/Oslo: Christian Michelsens Institutt/J. W. Cappelens Forlag.
- Mønnesland, S. (1994). *Kosovo*. Oslo: Syppress Forlag.
- Mønnesland, S. (1999). Befolkningen i Kosovo gjennom tidene. *Nordisk Øst-forum*, 13(2), 5-12.
- Mønnesland, S. (2006). *Før Jugoslavia og etter* (5. utg.). Oslo: Syppress Forlag.
- Nauni, A. (2003). Kosovoalbarnes selvbilde. I O. Brox, T. Lindbekk, & S. Skirbekk (Red.), *Gode formål - Gale følger? : Kritisk lys på norsk innvandringspolitikk* (s. 103-112). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Nauni, A. (2009). *"De snakker med hjertet i hendene" : Kosovoalbanske unge menn i Norge : En sosiologisk studie om identitet, maskulinitet og sosial tilhørighet* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Nauni, A. P. (1999). *Migration, Identity and Adaptation : The case of Kosova-Albanian youths and their parents in Oslo* (Hovedfagoppgave). Universitetet i Oslo.
- NOAS. (2000, 17. februar). Tilbakevending for kosovoalbanerne – hvem, når, og til hva? Hentet 8. juni 2020 fra: <https://www.noas.no/tilbakevending-for-kosovoalbanerne-hvem-nar-og-til-hva/>
- Pettersen, S. V. (2009). *Innvandrere i norske kommuner : Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken* (Rapporter 2009:36). Hentet fra [https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp\\_200936/rapp\\_200936.pdf](https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200936/rapp_200936.pdf)
- Ramstad, M. (2014, 29. januar). Islam i Norge med internasjonale kontakter. Hentet 17. mars 2021 fra <http://www.fag.hiof.no/~mr/IslamiNorgeRamstad.htm>
- Rogstad, J. (2007). *Demokratisk fellesskap : Politisk inkludering og etnisk mobilisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- RRR. (1998). *Kosovohøringen : Rapport fra høringsseminaret på hotel Norge i Kristiansand den 23. mars 1998*. Arendal: Regionalt ressurscenter for returtiltak og Kosovoalbansk forening i Arendal
- Sarfi, E. (2021, 9. februar) autokton. Hentet 7. mai 2021 fra Store norske leksikon: <https://snl.no/autokton>
- Solbu, R. M. (2007). *Brudd eller konsistens? : Tidligere kirkeasylanterers rekonstruksjon av livshistorie* (Masteravhandling). Universitetet i Oslo.
- SSB. (2017). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* (Rapporter 2017/13). Hentet fra <https://hdl.handle.net/11250/2736013>

- Talic, A. (2017). *Hvorvidt vokste det frem et bosnisk immigrantsamfunn i Norge som følge av flyktningstrømmen som startet i 1992, i lys av førstegenerasjons nordmenn med innvandrerbakgrunn fra Bosnia-Hercegovina?* (Masteravhandling). Hentet fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-59897>
- Taraku, S., & Steen, R. B. (2001). Kosovoflyktninger – hjem til hva? Hentet 8. juni 2020 fra Norsk organisasjon for asylsøkere: <https://www.noas.no/kosovoflyktninger-hjem-til-hva/>
- Tjelmeland, H., & Brochmann, G. (2003). *Norsk innvandringshistorie : i globaliseringens tid 1940-2000*. (K. Kjeldstadli, Red.) Oslo: Pax Forlag.
- UNHCR. (2010). *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. Hentet fra <https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>
- Vetvik, E., & Omland, T. (1997). *Kirkeerfaring med kirkeasyl*. Trondheim: Tapir.
- Vickers, M. (2000). Kosovo, the Illusive State. I W. J. Buckley (Red.), *Kosovo: Contending Voices on Balkan Interventions* (s. 97-100). Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Østrem, N. O. (2014). *Norsk utvandringshistorie*. Oslo: Det norske samlaget.
- Aalandslid, V. (2006). *Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med ikke-vestlig bakgrunn ved Stortingsvalget 2005* (Rapporter 2006/23). Hentet fra [https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp\\_200623/rapp\\_200623.pdf](https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200623/rapp_200623.pdf)

ANTALL ORD: 33 542

## Nettsider (uten publiseringsdato)

- UDI. (u.d.1). Kravet til å ha fylt 24 år i familieinnvandringsøknader. Hentet 5. april 2021 fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/kravet-til-a-ha-fylt-24-ar-i-familieinnvandringssoknader/>
- UDI. (u.d.2). Oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Hentet 20. januar 2021 fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/oppholdstillatelse-pa-humanitart-grunnlag/>

## Statistikkbanken

- SSB. (2020, 2. mars). *Sysselsetting blant innvandrere, registerbasert*. Hentet januar 21, 2021 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/11609>
- SSB. (2021, 9. mars). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter innvandringskategori, statistikkvariabel, år og landbakgrunn*. Hentet april 28, 2021 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>

## Arkiv

Navn på mappene står i parentes. Oppgavens arkivgrunnlag består av følgende kilder hos Riksarkivet:

### Kirkens Nødhjelp

Da/L0205/0013 (EU6-2)

Da/L0210/0008 (Kosovo, diverse rapporter)

Dc/L0058/0003 (450FRY00 Generelt om FRY inkludert Kosovo)

Hh/L0026/0003 (Diverse Kosovo papirer)

### Den norske Helsingforskomité

Db/L0010 (Kosovo)

Db/L0011 (Kosovo)

Db/LL012 (Kosovo)

### Setermoen tekniske verksted (Forsvarets arkivtjeneste)

RAFA-5281 serie D, eske 32 og 33 tilsendt elektronisk av Arkivverket

## Muntlige kilder

### Intervjuer med informanter:

Informant 1 (22.10.2020)      Informant 2 (26.10.2020)      Informant 3 (02.11.2020)

Informant 4 (10.11.2020)      Informant 5 (22.11.2020)      Informant 6 (29.11.2020)

Informant 7 (01.12.2020)      Informant 8 (04.12.2020)

## Vedlegg

### Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Dette er et informasjonsskriv om å delta i forskningsprosjektet *Kosova-albanere i Norge: integrering og tilpasning*. I dette skrivet gis det informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg

### Formål

Jeg er en masterstudent i historie (innenfor lektorutdanningen) ved Universitetet i Sørøst-Norge, og jeg holder på med den avsluttende oppgaven. Formålet med oppgaven er å diskutere på hvilken måte Kosova-albanere har tilpasset seg det norske samfunnet, gjennom integrering. Jeg ønsker å drøfte hvordan tilpasningen har skjedd ut ifra Kosova-albanernes egne opplevelser i Norge og Kosova

### Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg

### **Hvorfor får du spørsmål om å delta?**

Jeg vil ha en samtale med ca. 8 personer om opplevelsene deres i Kosova før de migrerte til Norge, og om hvordan veien mot integrering i Norge har gått. Jeg ønsker å intervjuer både menn og kvinner, som tidligere har vært kirkeasylanter og krigsflyktninger. Jeg kommer til å stille spørsmål om: integrering i Norge, erfaringene som en migrant/flyktning, og livet i Kosovo under Jugoslavia

### **Hva innebærer det for deg å delta?**

Det benyttes taleopptak under samtalen. Intervjuet varer i ca. 1-1 ½ time. Spørsmålene som stilles i intervjuet finnes i intervjuguiden du har fått

### **Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger**

Jeg vil bruke opplysningene dine til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg har taushetsplikt, og behandler opplysningene konfidensielt i samsvar med personvernregelverket. Det er bare jeg som har tilgang til taleopptakene og bare jeg som kan kjenne identiteten til informantene. Etter taleopptakene er registrert lagres de på en minnepenn. Taleopptakene transkriberes med lagring i samme minnepenn. Minnepennen låses i et skap bare jeg har tilgang til. Alle informanter anonymiseres i oppgaven, der det ikke er mulig å gjenkjenne dem i teksten.

### **Hva skjer med opplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?**

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 18. mai 2021. Taleopptakene og transkripsjonene slettes permanent fra minnepenn etter at oppgaven er godkjent.

### **Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?**

Jeg og veilederen min, James Godbolt, er ansvarlig for prosjektet. Jeg har ikke mottatt økonomisk støtte for å gjennomføre prosjektet.

### **Dine rettigheter**

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.



## Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Det behandles opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost ([personverntjenester@nsd.no](mailto:personverntjenester@nsd.no)) eller på telefon: 55 58 21 17.

[Resten av informasjonsskrivet er kuttet her, og inkluderes ikke i Vedlegg 1 av personvernensyn]

## Vedlegg 2: Intervjuguide

### Intervjuguide

#### 1. Personalia

A. Navn, året du er født og stedet du er født?

#### 2. Førsteintrykk og erfaringer i Norge

A. Hvordan var din første periode i Norge? Fikk du lov til å jobbe/gå på skole?

B. Hvordan var språkopplæringen i norsk? Gikk du på noen kurs? Var dette viktig for deg?

C. Hvordan vurderer du språkferdighetene dine i norsk?

D. Hvor bodde du? Hva var inntrykket av bosted, jobb/skole?

E. Var du med andre etniske grupper? Er du med dem fortsatt?

F. Hvordan ble du møtt? Av myndighetene, media og det norske folk?

G. Hvordan lærte du om norske skikker og vaner og norsk kultur? Hva har du lært om den?

H. Leste du norsk og albansk media om albanere og konflikten? Hva var inntrykkene dine om media?

I. Hvordan var forholdet mellom forventinger før du kom til Norge, og erfaringer etter du kom til Norge? Levde det opp til forventingene?

#### 3. Jobb og bolig i Norge.

A. Hva er historien med utdanning og jobb for deg i Norge?

B. Har du hatt flere jobber?

C. Føler du at du har bestemt over hvilke jobber du skal ha?

D. Har du trivdes med de jobbene du har hatt?

E. Hvordan var de første boforholdene dine i Norge? Hvordan var dette sammenlignet med Kosovo?

F. Hvor mange ganger har du flyttet? Evt. hvorfor?

G. Hva er inntrykkene ved din nåværende bosituasjon sammenlignet med før?

#### 4. Deltakelse i det norske samfunnet

- A. Hvor mange ganger har du besøkt Kosovo i ettertid? Hva synes du om Kosovo i dag?  
Hvilken tilknytning har du til landet?
  - B. Hva føler du om Norge? Hvilken tilknytning til Norge har du?
  - C. Har du noen norske venner? Når omgås du mest med nordmenn?
  - D. Føler du på noen forskjeller mellom deg og nordmenn når det gjelder kultur? Er det noe som har vært enkelt/vanskelig å akseptere ved den norske kulturen?
  - E. Omgås barna dine med nordmenn? Hvordan er deres situasjon angående møtet med nordmenn?
  - F. Er du gift?
  - G. Omgås du med albanere i Norge? På hvilke premisser er dette (familie, venner, kulturmøter, jobb etc.)
  - H. Er du politisk aktiv? Har du stemt ved kommune-/stortingsvalg? Hvorfor/hvorfor ikke?
  - I. Er du medlem i noen foreninger?
  - J. Har barna dine lært albansk? Hvorfor er dette (ikke) viktig for deg? Har barna dine hatt morsmålsundervisning på skolen?
  - K. Hva føler du er de største kulturforskjellene mellom Norge og Kosovo?
  - L. Hva føler du er det viktigste for å være integrert i Norge?
5. Har du norsk eller albansk statsborgerskap? Eller begge/ingen/annet?
  6. Hva liker du med Norge? Hva misliker du med Norge?
  7. Hvordan feirer du 17. februar, 17. mai, og 28. november?
    - Hvilken betydning har disse dagene for deg?
  8. Har noen fra familien din som har kommet til Norge i ettertid på familiegjenforening?
  9. Hadde du valgt Norge om igjen?

#### **10. Livet i Kosovo/Jugoslavia**

- A. Hvor er du fra i Kosovo?
  - Skiftet du bosted i Kosovo?
  - Kan du beskrive karakteristikene ved områdene du bodde i?
  - Hvordan var bostandarden?
- B. Hadde du jobb i Kosovo?
  - Kan du beskrive arbeidsmiljøet?
  - Var det medarbeidere av ulike etnisiteter på arbeidsplassen?
- C. Hvilken type underholdning og informasjon fikk dere på den tiden?
  - Konserter/byliv?
  - TV/radio?

- Hvilket språk var informasjonen på?
- D. Var du politisk aktiv? Var politikk et sentralt tema for deg?
- E. Ble du påvirket da albanerne mistet jobben i offentlig sektor?
- F. Hadde du utdanning fra Kosovo/Jugoslavia? Var du i militæret?
- G. Hvordan påvirket det deg da albanske lærere mistet jobben sin på 1990-tallet? Deltok du i studentdemonstrasjonene?
- H. Var du religiøs? Var religion viktig for dere da dere bodde i Kosovo? Hvordan påvirket religion samfunnet på den tiden?
- I. Hva var fremtidsutsiktene dine i Kosovo? Hvilke drømmer hadde du?
- J. Hva var fremtidsutsiktene dine for Kosovo sin status på 1990-tallet?

### **11. Utvandring**

- A. Når migrerte du fra Kosovo, og hvorfor?
- B. Migrerte du alene?
- C. Var du nødt til å migrere flere ganger? Hvor lang tid tok hele «reisen»? Hvor lang tid trodde du hele «reisen» skulle ta?
- D. Hvordan var forholdene under flukten? I flyktningleir, kirke eller asylmottak?
- E. Hadde du lyst til å returnere til Kosovo? Hvorfor/hvorfor ikke?
- F. Hadde du noen dokumenter fra Kosovo? Hva slags dokumenter fikk du i Norge/andre land? Hvilken verdi hadde dem?

### **12. Valget om å migrere til Norge**

- A. Hva visste du om Norge før du kom hit?
- B. Hvordan fikk du vite om Norge?
- C. Hvorfor valgte du Norge?
- D. Er det andre land du ville dra til?
- E. Ville du reise til andre land etter at du kom til Norge?

### **13. Er det noe du annet du vil snakke om som vi ikke har tatt opp?**